

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

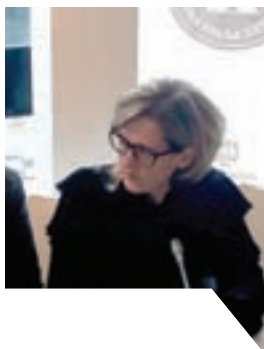
BROJ 830

15. OŽUJKA 2019. CIJENA 50 DINARA

8. sjednica MMO-a

**Poboljšanjem statusa manjina
poboljšati i bilateralne odnose**

5

U očekivanju zakona
o rodnoj ravnopravnosti
**Vojnić: Isključeni
iz procesa donošenja
odluka**

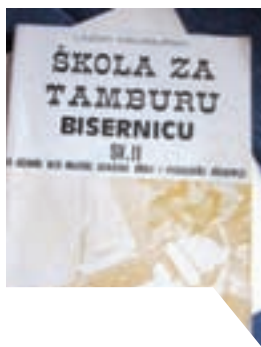
8

Službena uporaba manjinskih
jezika
**U znaku primjene
zakona**

12

Dimitrije Boarov, novinar
**Srbija je država
siromašnih građana**

20

Muzička škola u Subotici –
65 godina tambure
**Strpljivim koracima
do uspjeha**

30

Od 5. do 11. ožujka u Novom
Sadu održan Sajam knjiga
**Manifestacija
po mjeri čitatelja**

32

Korizmena izložba Darka
Vukovića u Đakovu
Križ, patnja, nada

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (zamjenik predsjednika/ce),
Martin Bačić, Antun Borovac, Josip Dumendžić,
Petar Pifat, Josip Stantić, Thomas Šujić

RAVNATELJ

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinatore dopisne službe)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka i korektorica)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 355-1023208-69

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Ko vitar tavanska vrata

Kakav je članak o sprovodu **Johna Fitzgeralda Kennedyja** napisao 1963. godine novinar *New York Herald Tribunea* **Jimmy Breslin**? Taj tekst spada ne u malu, nego u veliku školu novinarstva. Što je uradio Breslin i kako je napisao tekst koji je naslovio »To je čast«. Nije to bilo tek puko izvješće sa sproveda. A zašto? Zbog toga što je Breslin imao novinarski nerv. I što je uradio? Nije otišao na konferenciju za novinare negdje u Washingtonu, gdje su razni dužnosnici govorili o pogrebu i ubijenom predsjedniku. Znao je da tamo nema priče i da će dobiti isto što i druge kolege novinari. Breslin je otišao na groblje i razgovarao s grobarom koji je iskopao grob u koji je sahranjen Kennedy i tako je nastao njegov spomenuti tekst, a uslijedio je i Breslinov novinarski tekst o liječniku koji je primio tijelo predsjednika nakon atentata. Sličnih tekstova ovdje je sve manje. Nije ovo sad jadikovanje ili redanje nostalgčnih crtica nad novinarstvom kakvo je nekad bilo, ali je činjenica da je sada zaista malo pandana takvim tekstovima u ovdašnjem novinarstvu. A raznih tema je sve više iz dana u dan, koje »ko vitar« drmaju tavanska vrata.

Okreni, obrni, od početka devedesetih godina prošlog stoljeća nemirnih, uzburanih dana u Srbiji ne manjka. Prošlo je i sto dana od početka pobune dijela građana protiv vladavine **Aleksandra Vučića**.

A da *vitar* jače zapuše pobrinuo se i Vučić organizirajući svoju kampanju »Budućnost Srbije« obilaskom 29 okruga, što podrazumijeva mitinge podrške. A *vitar* prosvjednika pojačava se njihovim zahtjevima, od kojih je jedan – objavljivanje plana za rješavanje pitanja Kosova. Ne postavlja se pitanje što je dovelo do tog problema, ali tako *vitar* i dalje uporno lupka tavanska vrata. A sve se ovo događa u situaciji kada, kako to navodi **Dimitrije Boarov** u intervjuu za naš tjednik, prema istraživanju Republičkog zavoda za statistiku prosječna ovdašnja obitelj mjesečno prihoduje oko 63.000 dinara mjesečno, što je na rubu gole egzistencije.

Tema koliko hoćeš, ako si novinar. Kažem ako, jer je primjerice novinar **József Székely** ostao zapamćen po gulašu, a ne zbog svojih novinarskih tekstova. Razni *vitrovi* gurkaju tavanska vrata, sada je srbijanska Demokratska stranka odlučila okupiti sve političke opcije koje su nastale iz nje i stvoriti novu, »veliku« stranku. Odmah se javlja pitanje shvaća li se ovdje politika kao puka kombinatorika, kao *peca* (tržnica) na kojoj se trguje navodnim uvjerenjima kao akcijama na burzi, što li već? K vragu više, pa je li u pitanju, općenito, instalacija klijentističkih mreža i depolitizirane politike?

A što reći o vraćanju **Ive Josipovića** i **Mirele Holy** u SDP, koji su svojevremeno osnovali svoje stranke? *Vitar* lupka na tavanska vrata i u Hrvatskoj. A napetosti, zategnutosti i napona je već »priko glave«. U Kaštelu Starom organiziralo se na maškarama paljenje *krnje*, lutke koja se prema tradiciji smatra najvećim krivcem za sve nedaće tijekom proteklih godinu dana, a i na njihovom se »repertoaru«, baš kao i u Kaštel Sućurcu, našao lik saborskog zastupnika srpske nacionalne manjine i predsjednika SDSS-a **Milorada Pupovca**. Siguran sam da se, primjerice, neki od dužnosnika DSHV-a ili HNV-a ne bi osjećali baš ugodno da su se nekom prilikom našli u »ulozi« *krnje*, a jezu bih i ja osjetio. Stigne i vijest kako je koruska Katolička crkva, točnije biskupija Gurk-Klagenfurt, odbila dati dopuštenje Hrvatskoj biskupskoj konferenciji da se i ove godine 18. svibnja služi sveta misa na komemoraciji za žrtve na Blajburškom polju u Austriji, objavio je tajnik biskupije **Engelbert Guggenberger**, a prenosi Informativna katolička agencija. Prema Guggenbergeru, sveta misa na Blajburškom polju je »dio događaja koji je politički instrumentaliziran i dio političko-nacionalnog rituala koji služi selektivnoj percepciji i tumačenju povijesti te šteti ugledu Katoličke Crkve«. U priopćenju se navodi i »nedostatak distance prema fašističkom svjetonazoru«.

Onda stigne i vijest kako su nacistički i ustaški grafiti osvanuli u šibenskom Spomen parku strijeljanim antifašistima u Drugom svjetskom ratu. Po svemu sudeći, izgleda da pojedinci nisu čuli riječi hvarskog biskupa **Petra Palića** koji je na novinarsko pitanje – zašto ekstremisti u sredini ušatog U crtaju križ i zašto razdoblje NDH-a povezuju s Crkvom, odgovorio: »To je skandalozno i grozno. To znači da mi u Hrvatskoj još trebamo raditi na odgoju. To je pitanje za jedno šire sociološko promatranje i analizu«.

Vitar i dalje puše, samo da ne provali tavanska vrata i digne krov ili sruši zabat, pa ode sve u očin. A ne bi bilo prvi put.

Z. S.

Proslava blagdana sv. Josipa u Monoštoru

Jedan od četiri praznika hrvatske zajednice u Srbiji, blagdan sv. Josipa, zaštitnika hrvatskog naroda, bit će obilježen u utorak, 19. ožujka, u Monoštoru.

Sveta misa bit će služena u crkvi sv. Petra i Pavla u Monoštoru, s početkom u 17 sati, poslije čega će u Domu kulture biti upriličen domjenak uz prigodan program.

Istraživanje agencije *Faktor plus*!

Hrvati imaju status najomraženijeg naroda u Srbiji – pokazalo je istraživanje agencije *Faktor plus*, koje je objavio beogradski dnevni list *Blic*. Čak 45 posto ispitanika izjasnilo se negativno kada su u pitanju Hrvati, a iza njih su Albanci o kojima se negativno izjasnilo 33 posto ispitanika.

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** je na svojem twitter nalogu komentirao podatak vezan za Hrvate, ocijenivši kako je ovo posljedica antihrvatskih stajališta velikog broja predstavnika vlasti u Srbiji.

»Hrvati imaju status najomraženijeg naroda u Srbiji! To je posljedica kontinuirano negativnih stajališta u prostoru javnosti, koji najviše generiraju predstavnici vlasti... Djelovati ne samo u području politike u ovakvim uvjetima izuzetno je teško«, naveo je Žigmanov.

Kako je pojasnio, gotovo da je poželjno u političkom diskursu negativno etiketirati osobe, događaje i procese u Hrvatskoj, a antihrvatsko raspoloženje za posljedicu kod ovdašnjih Hrvata ima strah, nesigurnost i nespremnost na sudjelovanje u životu zajednice.

»Jesen je broj upisane djece u prve razrede bio za trećinu manji u odnosu na prethodnu godinu! Ovoga bi trebala biti svjesna i Hrvatska, koja bi morala osnažiti i obogatiti programe podrške našim nastojanjima«, zaključio je Žigmanov.

Oskrnavljena ploča s imenom ulice Zorana Đinđića

Po ploči s nazivom Ulica dr. Zorana Đinđića na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu u utorak je prosuta crvena boja. Nije prvi put da se takve ploče nalaze na meti ekstremista. I prošle godine na godišnjicu ubojstva prvog demokratskog premijera Srbije bile su oskrnavljene sve tri plo-

če s imenom Ulice Zoran Đinđić koja se nalazi u okviru Novosadskog sveučilišta.

Ovo se dešava usprkos tome što pokraj ulaza u zgradu fakulteta piše da je objekt pod video nadzorom.

Zoran Đinđić ubijen je 12. ožujka 2003. godine u dvorištu zgrade Vlade Srbije, a za njegovo ubojstvo na 40 godina zatvora osuđen je časnik Jedinice za specijalne operacije (JSO) Resora državne sigurnosti **Zvezdan Jovanović**. Na istu kaznu za organiziranje ubojstva osuđen je i komandant JSO-a **Milorad Ulemek**. Politička pozadina ubojstva Đinđića nikada nije otkrivena, prenosi *Autonomija*.

Poticaji za zapošljavanje u APV

Pokrajinskim Akcijskim planom zapošljavanja u AP Vojvodini, koji je 13. ožujka donijela Pokrajinska vlada, opredijeljeno je 88,8 milijuna dinara za potporu mjerama aktivne politike zapošljavanja u 2019. godini. Prioriteti su usmjereni na ulaganje u ljudske resurse, otvaranje novih radnih mjesta i poticanje socijalne inkluzije na tržištu rada, navodi se u priopćenju Pokrajinske vlade.

Pokrajinskim akcijskim planom zapošljavanja za 2019. godinu planirano je subvencioniranje samozapošljavanja nezaposlenih osoba, zapošljavanje nezaposlenih osoba i provođenje javnih radova na teritoriju AP Vojvodine. U definiranje Pokrajinskog akcijskog plana za zapošljavanje u 2019. godini bili su uključeni i socijalni partneri, kao i više relevantnih institucija.

Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi Republičkog zavoda za statistiku, u Republici Srbiji je na kraju trećeg kvartala 2018. ostvarena do sada najniža stopa nezaposlenosti i iznosila je 11,3% u odnosu na 14,8% na početku godine. Najnižu stopu nezaposlenosti imala je Vojvodina i ona je iznosila 7,9% što je pad stope nezaposlenosti od 3,8% u odnosu na početak godine kada je iznosila 11,7%, a slijede Beogradska regija (10,2%) i Regija zapadne Srbije i Šumadije (12,5%). Na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje – AP Vojvodina, na dan 31. prosinca 2018. godine, nalazilo se 114.926 nezaposlenih osoba. U odnosu na isti period prethodne godine, broj nezaposlenih osoba je smanjen za 19.228 ili 14,4%, navodi se u priopćenju.

U očekivanju Zakona o rodnoj ravnopravnosti

Vojnić: Isključeni iz procesa donošenja odluka

»U Srbiji i dalje postoji rodna diskriminacija i otpor da se žene u punoj mjeri uključe u sve društvene, ekonomske i političke tokove, ali država je odlučna to promijeniti i jedan od koraka je i novi zakon o rodnoj ravnopravnosti koji bi trebao biti usvojen ove godine«, rečeno je na skupu »Ka ujedinjenoj Europi: Rodna ravnopravnost i ženska prava«, održanom uoči međunarodnog Dana žena, 8. ožujka, u organizaciji Veleposlanstva Rumunjske, zemlje koja predsjedava EU u partnerstvu s veleposlanstvima Hrvatske i Finske te Vijeća Europe i UN Women.

Sem Fabrici i Maja Gojković

Predsjednica parlamenta **Maja Gojković** rekla je kako je država preuzela obvezu da u potpunosti usvoji pravne stečevine EU po ovom pitanju. Gojković je istakla da je neophodno nastaviti rad na suzbijanju diskriminacije na tržištu rada i stvaranju uvjeta za ekonomsku neovisnost žena, smanjenju platnog jaza, borbi protiv nasilja nad ženama, kao i promoviranju jednakosti žena i muškaraca u području donošenja odluka.

Ministrica za europske integracije **Jadranka Joksimović** rekla je da Srbija nikada nije kaskala u pogledu političkih, ženskih i građanskih prava koja su osvajana i postizana u Europi i da se nema čega postidjeti, već samo može ići naprijed. Ona je navela i da su u Srbiji žene sve zastupljenije na političkim funkcijama i u području upravljanja, ali i istakla da se sve vrste mizoginije moraju osuditi.

»Sve vrste mizoginije i mizogenih pristupa, koji se dešavaju svugdje, ne samo u Srbiji, moraju se svakog dana javno osuditi, jer sve polazi od riječi. Od riječi do loših akcija je mali put, javni govor znači veliku odgovornost«, istakla je Joksimović.

Šef delegacije EU u Srbiji **Sem Fabrici** poručio je da je Srbija prva zemlja izvan Europske unije koja je uvela indeks rodne

ravnopravnosti, a da su rezultati pokazali da uključenost žena u političkom životu svrstava Srbiju u jednu od najuspješnijih zemalja na tom polju.

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** se u svom izlaganju osvrnula na pitanje jednakosti u donošenju odluka i uključivanju žena na rukovodeća mjesta. O tome je, kako je rekla, govorila s četiri aspekta: kao pripadnica manjinske zajednice, kao pred-

Jasna Vojnić

sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća, kao psiholog i kao majka. Što se tiče prvog aspekta, biti Hrvatica u Srbiji nema velikih razlika od biti Hrvat odnosno pripadnik muškog spola manjinske zajednice u Srbiji. Naslijeđe iz 1990-ih i političke prilike u zemlji nisu uvijek bile afirmativne prema ostvarivanju manjinskih prava u Republici Srbiji pa tako ni prema hrvatskoj nacionalnoj zajednici. Na svim razinama u zakonodavnoj vlasti nemamo zajamčenih mandata, i za Hrvate i za Hrvatice on iznosi nula, što znači da smo općenito isključeni iz procesa donošenja odluka. Afirmativne mjere upošljavanja u javnom sektoru uopće ne postoje iz razloga jer se statistika do danas nije uspjela uspostaviti. Prema našim saznanjima broj uposlenih Hrvata na višim pozicijama u strukturama institucija u javnom sektoru bi se mogao staviti na prste dvije ruke, a budući da službena statistika ne postoji, niti ne pomišljamo još o spolnoj strukturi uposlenih. Proračun HNV-a iznosi samo 150.000 eura godišnje, od čega prema novousvojenom Zakonu možemo, odnosno moramo, iskoristiti za stalne troškove vijeća u koje ulaze i plaće uposlenika. To praktički znači da možemo imati samo tri profesionalno uposlene osobe u vijeću, a budući da je broj zadaća ogroman, nije bitno je li uposlenik ženskog ili muškog spola, bitno je da je vrijedan i požrtvovan. Dakle, govoriti o pravima žena s aspekta Hrvatice u Srbiji gotovo da je neprimjereno. Kada su vam osnovna prava narušena, ne smijete niti pomišljati na njihovu nadogradnju, poručila je Vojnić.

J. D.

Održana 8. sjednica MMO-a Hrvatske i Srbije za manjine

Poboljšanjem statusa manjina poboljšati i bilateralne odnose

*Što se tiče hrvatske manjine u Srbiji, »ono što sigurno treba rješavati je zastupljenost u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti«, rekao je Milas, naglasivši kako je u Hrvatskoj to pitanje riješeno jako dobro * Bošnjak je istaknuo kako kod političke zastupljenosti hrvatske manjine »ostaje pitanje kako će to biti riješeno kroz daljnje reforme ustava Srbije«. Kao prioritete za srpsku manjinu izdvojio je upotrebu jezika i ćirilicnog pisma*

Politička zastupljenost najvažnije je pitanje za hrvatsku manjinu u Srbiji, a upotreba jezika i pisma u komunikaciji s državom za srpsku manjinu u Hrvatskoj, istaknuli su kopredsjedatelji Međuvladinog mješovitog odbora (MMO) za zaštitu prava nacionalnih manjina dviju zemalja uoči osme sjednice ovoga tijela održane u Zagrebu i Pakracu 12. i 13. ožujka.

MMO je prije petnaest godina ustanovljen radi praćenja ostvarivanja Sporazuma o zaštiti hrvatske manjine u Srbiji i srpske manjine u Hrvatskoj i čine ga predstavnici resornih državnih tijela te predstavnici srpske i hrvatske manjine. Hrvatsko izaslanstvo je predvodio državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas**, a srpsko iza-

slanstvo državni tajnik u Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave dr. **Ivan Bošnjak**. Predstavnici hrvatske manjine i članovi delegacije Srbije u ovome međuvladinom tijelu su predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** i politolog **Darko Baštovanović**.

Pristupati realno otvorenim pitanjima

»Činjenica je da je puno dobrih stvari riješeno i da je puno njih u realizaciji, ali isto tako moramo reći da puno stvari još nije dobilo nimalo svjetlosti za svoje rješavanje, pa smo zato mi tu«,

kazao je u izjavi za medije uoči početka sjednice Milas, naglasivši kako predstavnici manjina, pošto se o njima radi, imaju glavnu ulogu u Odboru.

Što se tiče hrvatske manjine u Srbiji, »ono što sigurno treba rješavati je zastupljenost u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti«, rekao je, naglasivši kako je u Hrvatskoj to pitanje riješeno jako dobro, i na parlamentarnoj i na lokalnoj razini.

»Dobre stvari se događaju i rješavaju, ali da puno toga treba još napraviti, to je činjenica«, poručio je Milas istaknuvši i kako se sjednica održava godinu dana nakon 7. sjednice, u planiranom i redovitom terminu »što je ujedno pokazatelj usmjerenosti vlada obiju država na promicanje manjinskih prava«.

Bošnjak je istaknuo kako kod političke zastupljenosti hrvatske manjine »ostaje pitanje kako će to biti riješeno kroz daljnje reforme Ustava Srbije«. Kao prioritete za srpsku manjinu izdvojio je upotrebu jezika i ćirilicnog pisma, uključujući komunikaciju građana srpske nacionalnosti sa svojom državom, te pitanje medija, odnosno da se »čuje i zvuk i glas i pjesma na jeziku manjina«. Bošnjak je istaknuo kako je uključivanjem najviših predstavnika vlasti u dijalog, prije svega predsjednika **Aleksandra Vučića**, riješen veći dio pitanja, te da je za unaprjeđenje manjinske politike u Srbiji svakako bio važan i proces pristupanja u Europsku uniju.

Oba predstavnika kao jedan od glavnih ciljeva istaknuli su prekograničnu suradnju, te su naglasili kako poboljšanjem statusa manjina u dvije države žele poboljšati i bilateralne odnose.

Milas je poručio i kako »otvorena pitanja treba rješavati, ali im treba pristupati realno, treba ih sagledavati prema načinima na koje se to može učiniti«. »Jednostavno je donijeti preporuke koje onda desetljećima stoje i ne rješavaju se«, rekao je Milas.

Od 25 preporuka realizirane 4

Na probleme u pogledu neostvarivanja preporuka i ponavljanja istih rečenica u zapisnicima iz godine u godinu kada je u pitanju položaj hrvatske manjine u Srbiji ukazala je i predsjednica HNV-a Jasna Vojnić, prije odlaska na sjednicu. Naime, sa svake sjednice se vladama dviju država upućuju preporuke kako zajedničke za obje države tako i preporuke za svaku državu pojedinačno kojima se nastoji unaprijediti položaj obiju manjina pa je tako jedan od glavnih ciljeva sjednice razmatranje ostvarivanja preporuka usvojenih na prethodnoj sjednici. Prije odlaska u Zagreb delegacija Srbije održala je dva pripremna sastanka, a nadležne institucije Republike Srbije dostavile su predstavnicima hrvatske manjine, članovima MMO-a Srbije procjenu provedbi preporuka s prethodne sjednice kako bi se realno sagledalo u kojoj mjeri su preporuke i provedene u realnost. Međutim, kazala je Jasna Vojnić, od svih preporuka koje se nalaze u zapisniku sjednice od prije godinu dana, tek je u četiri došlo do pomaka. Ukupno devet preporuka nije realizirano, a djelomično su realizirane ili se realiziraju deset preporuka u 2019. godini. Također kaže kako su preporuke u kojima je došlo do pomaka

Ivan Bošnjak i Zvonko Milas

najvećim dijelom realizirane zahvaljujući inicijativama institucija hrvatske nacionalne manjine i zalaganjem Ministarstva znanosti, prosvete i tehnološkog razvoja Srbije dok s druge strane one najkompleksnije oblasti kao što su participacija, zastupljenost i razmjerno upošljavanje su i dalje otvorena pitanja kada je u pitanju hrvatska manjina u Srbiji.

Procjena provedbi – neprecizna i nepotkrijepljena podacima

Vojnić se kritički osvrnula i na sadržaj teksta procjene provedbi preporuka s prethodne sjednice MMO-a (održane u Beogradu i Monoštoru 30. i 31. siječnja prošle godine) koje su HNV-u dostavila nadležna državna tijela, rekavši da se u biti daje vrlo malo konkretnih odgovora o ispunjenosti preporuka. »Preporuke se i dalje promatraju kao da su upućene predstavnicima hrvatske manjine, a ne službenim institucijama R. Srbije, koje bi trebale biti nositelji implementacije bilateralnog sporazuma. Više od polovice teksta koji je dostavljen predstavnicima hrvatske manjine, u svojoj biti je neupotrebljiv i ne referira na aktualno stanje kada je u pitanju provedba istih to jest unaprjeđenje prava i položaja hrvatske nacionalne manjine«, rekla je Vojnić, te pojasnila kako se radi o tome da se iz zapisnika u zapisnik naglašava i ističe kako je došlo do izmjene regulative i unutarnjih propisa, ali je zato navođenje konkretnih rezultata i poduzetih mjera samo sporadično. »Podaci koji su dostavljeni predstavnicima hrvatske manjine nisu cjeloviti, prepisani su iz prethodnih izvješća i nisu dane informacije iz kojih izvora se došlo do pojedinih podataka, posebice u najkompleksnijim oblastima kao što su participacija i razmjerna zastupljenost. Također, kaže kako je teško govoriti i o točnosti podataka jer ne postoje adekvatni mehanizmi njihove provjere, a pojedine institucije kao što je to slučaj s Ministarstvom unutarnjih poslova, podatke (o razmjernom upošljavanju) nisu niti dostavile.

U vrijeme zaključenja našeg lista sjednica MMO-a se nastavila u Pakracu, te ćemo o donesenim ovogodišnjim preporukama pisati u sljedećem broju.

J. D.

Službena uporaba manjinskih jezika

U znaku primjene zakona

U 2018. godini izmijenjeno je nekoliko zakona koji trebaju unaprijediti uporabu jezika i pisma nacionalnih zajednica, a ova godina treba biti godina provedbe ovih zakona, rečeno je na okruglom stolu u Somboru pod nazivom Službena uporaba jezika i pisma nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave

U Srbiji su u uporabi jezici i pisma 11 nacionalnih zajednica. To su albanski, bosanski, bugarski, crnogorski, češki, hrvatski, mađarski, makedonski, slovački, rumunjski i rusinski jezik i pismo. Prema brošuri koja je pripremljena za okrugli stol u Somboru, hrvatski jezik u službenoj uporabi je na teritoriju Grada Subotice, u Općini Apatin u mjestu Sonta, u Gradu Somboru u mjestima Monoštor i Bereg, te u Staroj Binguli u Gradu Srijemska Mitrovica. Ova brošura tiskana je prije izmjena Statuta grada Sombora, te u nju nije unijet podatak da je hrvatski jezik u službenoj uporabi i u Lemešu. Međutim, u praktičnoj provedbi problema ima, a oni se prije svega tiču izvoda iz matičnih knjiga i postavljanja ploča s natpisima naziva naseljenih mjesta i drugih toponima na jezicima nacionalnih zajednica.

Prava postoje, a kako ih koristiti?

U Srbiji je pravo nacionalnih manjina na uporabu materinskog jezika uvedeno 2002. godine i to Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, a to pravo potvrđeno je i u Ustavu 2006. godine. Na taj početak podsjetila je pomoćnica ministra Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave **Ivana Antić**.

»Postojeći propisi unaprijeđeni su 2018. godine. Podsjetit ću da nacionalne manjine imaju pravo upisa svoje nacionalne pripadnosti u matičnu knjigu rođenih, kao i pravo da im se u izvodima iz matičnih knjiga osobno ime piše u izvornom obliku. Dan je i veći značaj lokalnim vijećima za međunarodne odnose koja sada imaju značajniju ulogu prilikom određivanja naziva ulica, trgova, naseljenih mjesta. Nismo ovo uradili zato što prosto pratimo preporuke Europske unije već zato što shvaćamo značaj nacionalne raznolikosti Srbije. Rekla bih da je prošla godina bila u znaku zakonskih izmjena, ova godina bit će u znaku primjene tih zakona«, kazala je Antićeva.

A da će se na praktičnoj primjeni tek trebati raditi pokazuju iskustva s terena. Jedan od apostrofiranih problema jest izdavanje izvoda iz matičnih knjiga s osobnim imenima pisanim na jeziku i pismu nacionalne zajednice, kao i izdavanje dokumenata iz matične službe na jezicima nacionalnih zajednica. »Ukazano nam je na problem primjene hrvatskog i mađarskog jezika i pisma pri izdavanju obrazaca iz matičnih knjiga. Taj problem je riješen i za nekoliko tjedana bit će moguć upis i na manjinskim jezicima«, kazala je Antićeva.

U praksi to znači i moguće probleme, jer se podatci iz matičnih knjiga neće slagati promjerice s podacima iz katastra, ali taj problem bi trebala riješiti e-uprava, odnosno umrežavanje i razmjena osobnih podataka među državnim tijelima i službama.

Ono što također još nije u potpunosti zaživjelo u praksi jest i isticanje naziva mjesta i drugih toponima, kao i naziva službenih državnih tijela na jezicima nacionalnih zajednica koji su u službenoj uporabi. Vijećnica i dopredsjednica HNV-a za Sombor **Snežana Periškić** istaknula je primjer Monoštora i Berega, gdje je hrvatski u službenoj uporabi više od desetljeća (zahvaljujući pokrajinskim propisima), ali ploče s nazivima još uvijek nisu usklađene s tim.

»Na određenom dijelu teritorija lokalne samouprave jezik neke nacionalne zajednice može biti u službenoj uporabi. Ta službena uporaba odnosi se samo na isticanje ploča sa službenim nazivom mjesta, natpisa na školama, mjesnim zajednicama i drugim državnim institucijama također na jeziku nacionalne zajednice«, kazala je Antićeva, izražavajući nadu da će slika iz somborskih sela u kojima je hrvatski u službenoj uporabi biti uskoro drugačija.

»Ispisivanje toponima na jezicima nacionalnih manjina u naseljenim mjestima gdje su ispunjeni određeni uvjeti glede broja stanovnika, a to je 15 posto, može pridonijeti duhu tolerancije. Lako ih je uočiti u javnom prostoru i to može pridonijeti dojamu da se radi o jednoj sredini koja poštuje duh tolerancije. Ali, imali smo do sada pritužbi u primjeni ove odredbe, konkretno od Mađarskog nacionalnog vijeća«, kazao je pomoćnik ravnatelja Republičkog tajništva za zakonodavstvo **Darko Radojičić**.

Europska povelja

Europska praksa glede službene uporabe jezika različita je. Postoje države u kojima postoji dva ili više jezika koji su u služ-

Potpura Vijeća Europe

Ostvarivanje prava na službenu uporabu jezika i pisma prati Vijeće Europe koje je s 15.000 eura financijski pomoglo pet lokalnih samouprava. Jedna od njih je i Sombor. »Kroz ovaj projekt planirano je postavljanje 22 ploče s nazivima naseljenih mjesta i na jezicima nacionalnih zajednica. Konačno uspjeh ćemo postaviti 24 ploče od oko 30, koliko ih nedostaje«, kazao je Mihael Plac, šef Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj Grada Sombora. Među novim pločama bit će i one u Beregu, na kojima će ubuduće stajati i hrvatski naziv.

benoj uporabi na cijelom teritoriju, pa države u kojima su dva ili više jezika u službenoj uporabi u pojedinim dijelovima države. A postoje i države u kojima je u službenoj uporabi samo jedan jezik, a drugi jezici su u službenoj uporabi na dijelu teritorija. I na koncu postoje europske zemlje u kojima je samo jedan jezik u službenoj uporabi uz garancije na službenu uporabu jezika manjinskih nacionalnih zajednica u različitim sferama društvenog života i institucionalnim kontekstima.

»Tu dolazimo i do pitanja što jedno sredstvo izražavanja čini posebnim jezikom. U mnogim zemljama postoji definicija materinskog jezika, što bi mogao biti jezik koji je neka osoba prvo naučila u svojem životu, mogao bi to biti i jezik kojeg najbolje poznaje, jezik koji koristi ili jezik s kojim se neka osoba identifikira. Sociolingvisti su skloni tvrditi da je samoidentifikacija ključni element za postojanje određenog jezika. Kada govorimo o manjinskim jezicima, možemo postaviti tri pitanja – što se smatra jezikom, što čini sadržinski aspekt službene uporabe jezika i pisma i treće pitanje jest zemljopisni aspekt službene uporabe jezika i pisma«, kazao je konzultant Vijeća Europe **Vladimir Đurić**.

Značajan dokument glede zaštite manjinskih jezika na tlu Europe jest Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima i Konvencija o zaštiti manjinskih jezika. A Srbija jest potpisnica oba europska dokumenta.

»Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima regionalne ili manjinske jezike definira kao jezike koji su tradicionalno u uporabi na određenom teritoriju među stanovništvom koje je brojčana manjina na teritoriju cijele države. Tu ne spadaju dijalekti ili jezici radnika migranata. Da bi neki jezik imao karakter

regionalnog ili manjinskog jezika on mora biti u tradicionalnoj uporabi, mora imati kontinuiranu uporabu u dužem razdoblju i na koncu, da se tim jezikom služi brojčano manja skupina stanovnika, koja se najčešće etnički podudara s etničkim manjinama«, kazao je Đurić.

Europska povelja daje i odgovor na pitanje tko je u državi mjerodavan da utvrdi opravdanost i potrebu postojanja određenog manjinskog jezika. A to je najčešće parlament kao najviše zastupničko tijelo. Države koje su pristupile Europskoj povelji ponekad prave razlike među određenim jezicima, pa u korist određenih jezika preuzimaju više obveza, a kod nekih jezika to je manje obveza. Jedna od obveza je da njihova upravna tijela koriste manjinske jezike, da njihova upravna tijela manjinske jezike koriste u komunikaciji s pripadnicima manjinskih zajednica. Sljedeća mogućnost je da oni koji koriste manjinske jezike na tim jezicima komuniciraju i s tijelima vlasti. Poseban vid uporabe manjinskih jezika odnosi se na uporabu u tijelima lokalne samouprave i objavljivanje općih akata na manjinskim jezicima. Sljedeći vid je isticanje topografskih oznaka kao što su nazivi naseljenih mjesta, ulica i trgova. I na koncu, pravo je nacionalnih manjina priznavanje uporabe osobnog imena i prezimena na jeziku i pismu i po modalitetu jezika i pisma nacionalne manjine. Sve to definirano je i u srbijanskim zakonima, a potpuna provedba tek slijedi.

Okrugli stol u Somboru organizirali su Vijeće Europe, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, pučki pravobranitelj i Grad Sombor.

Z. Vasiljević

Dosije: Zločini nad Hrvatima u Vojvodini (5)

Nasilje nad hrvatskim stanovništvom Vojvodine 1992. godina

Tokom 1992. godine nasilje usmereno na hrvatsko stanovništvo u Vojvodini je intenzivirano. Od maja 1992. godine u većem broju nacionalno mešoviti naselja u Vojvodini vršen je organizovan pritisak na Hrvate pretnjama, bacanjem bombi, podmetanjem eksploziva, provaljivanjem i useljavanjem u njihove privatne kuće.⁹²

Od maja do avgusta 1992. godine zabeležen je i najveći talas iseljavanja Hrvata iz vojvođanskih sela, najviše iz Hrtkovaca, Kukujevac, Novog Slankamena, Beške i Petrovaradina. U tom periodu je pod pritiskom i pretnjama više od 10.000 Hrvata razmenilo svoju imovinu za imovinu Srba iz Hrvatske.⁹³

Opština Ruma, 1992. godina

Od proleća 1992. godine na teritoriji opštine Ruma pojačani su pritisci i nasilje nad Hrvatima.

U samom gradu bacane su bombe u dvorišta kuća u vlasništvu Hrvata, nekima i u nekoliko navrata.⁹⁴ Do avgusta 1992. godine izvršeno je najmanje 12 napada bombama na kuće i imanja Hrvata u rumskom naselju Breg.⁹⁵ Meštani Rume su dobijali preteče poruke poput »Ustaše, sad ćemo doći da vam odsećemo uši«, »Silovaćemo ti ćerku, a ti ćeš gledati«.⁹⁶

Slični pritisci događali su se i u rumskom selu Nikinci, putem telefonskih pretnji da se ljudi isele.⁹⁷ U avgustu 1992. godine podmetnut je eksploziv na dva hrvatska imanja u Nikincima.⁹⁸

Najveći talas nasilja i pritisaka na Hrvate na teritoriji opštine Ruma odigrao se u maju 1992. godine u selu Hrtkovci.

Dana 6. maja 1992. SRS je održala predizborni miting u Hrtkovcima pred više od hiljadu ljudi, uglavnom srpskih izbeglica iz Slavonije.⁹⁹ Vojislav Šešelj je na tom skupu rekao da u Sremu nema mesta za Hrvate, kao i da oni koji su otišli iz Srema više nemaju gde da se vrate jer će u njihove kuće da se usele srpske izbeglice.¹⁰⁰

92 Izveštaj Pod lupom br. 8, »Razmena stanovništva - vojvođanski Hrvati za Srbe iz Hrvatske«, Fond za humanitarno pravo, decembar 1993. godine.
93 Uznemiravanje, zastrašivanje i neposredno ugrožavanje lične i imovinske sigurnosti građana nesrpske nacionalnosti, izveštaj NK, Arhiva FHP-a; Izveštaj Pod lupom br. 8, »Razmena stanovništva - vojvođanski Hrvati za Srbe iz Hrvatske«, Fond za humanitarno pravo, decembar 1993. godine, str. 1.

94 Izjava svedoka S.R. data FHP-u, septembar 1993. godine; Izjava svedoka S.G, septembar 1993. godine; Izjava svedoka M.M. data FHP-u, septembar 1993. godine; »Pretnje pa bomba«, *Borba*, 7. septembar 1992. godine; »Bombaška upozorenja«, *Borba*, 8. septembar 1992. godine.

95 »Selim se ali samo u Srbiju«, *Politika*, 22. avgust 1992. godine.

96 Izjava svedoka S. R. data FHP-u, septembar 1993. godine.

97 Izjava svedoka M. L. data FHP-u, septembar 1993. godine; Izjava svedoka M.A. data FHP-u, septembar 1993. godine.

98 Izveštaj Civilnog pokreta o kršenju prava građana nesrpske nacionalnosti na ličnu i imovinsku sigurnost, predat saveznom ministru za ljudska prava i prava manjina Momčilu Grubaču i ministru pravde Tiboru Varadiju 10. septembra 1992. godine, Arhiva FHP-a.

99 »Ko pali vatre po Sremu«, *Sremske novine*, 13. maj 1992. godine; Službena beleška MUP RDB, Centar resora DB Sremska Mitrovica, odsek Ruma od 11. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00548, *Šešelj*, str. 1-4.

100 Izvod iz knjige Vojislava Šešelja »Đavolov šegrt – zločinački rimski papa Jovan Pavle II«, dok. pred. br. P00547, *Šešelj*, str. 1-4.

Tada je rekao sledeće: »I u ovom selu, Hrtkovcima, i u ovom mestu srpskog Srema nema mesta Hrvatima. Kojim Hrvatima samo ima mesta među nama? Samo onim Hrvatima i njihovim porodicama koji su zajedno sa nama krvarili na frontovima.«¹⁰¹ »[T]reba svakoj izbegloj srpskoj porodici da damo adresu jedne hrvatske porodice. Daće milicija, milicija će raditi onako kako vlast odluči, a mi ćemo uskoro biti vlast. Lepo, sve izbegle srpske porodice će doći na hrvatska vrata i zatečenim Hrvatima dati svoje adrese u Zagrebu i u drugim hrvatskim mestima. Hoće, hoće. Biće dovoljno autobusa, izvešćemo ih na granicu srpske zemlje, odatle peške neka produže, ako sami ne odu.«¹⁰²

Svoj govor Šešelj je završio sledećom porukom: »Ubeđen [sam] da ćete i vi Srbi iz Hrtkovaca i ostalih sela u okolini znati da sačuvate međusobnu slogu i jedinstvo, da ćete se vrlo brzo otarasiti preostalih Hrvata u vašem selu i okolini[.]«¹⁰³

Šešeljevo izlaganje je bilo praćeno povcima »Ustaše napolje« i »Hrvati u Hrvatsku«.¹⁰⁴

Na istom skupu je Milan Žilić, lokalni sekretar SRS, pročitao ime na više od deset Hrvata iz sela koji, kako je tvrdio, »jurišaju ustaškom kamom«. Naveo je imena još dvojice meštana koji navodno »pomažu ustašama« i odbijaju da pruže pomoć srpskim izbeglicama.¹⁰⁵ Žilić je dodao i da je lokalna politika u Hrtkovcima pod kontrolom Hrvata i da se na rukovodećim mestima u javnim preduzećima u selu nalaze Hrvati i Mađari. Za tadašnjeg predsednika mesne zajednice Dobrosava Markovića, Žilić je rekao da se »potpuno asimilovao sa sredinom u kojoj živi«, zbog čega je »politički život Srba u blokadi«, sugerišući da Marković, iako je Srbin, zastupa interese hrvatskog stanovništva.¹⁰⁶ Hrvati koji su prozvani na mitingu SRS-a su se ubrzo sa porodicama iselili iz Hrtkovaca.¹⁰⁷

Nakon mitinga SRS usledilo je organizovano nasilje nad lokalnim Hrvatima, što je dovelo do masovnog iseljavanja hrvatskog stanovništva iz Hrtkovaca.¹⁰⁸

101 *Ibid*.

102 *Ibid*, str. 5.

103 *Ibid*, str. 9.

104 Službena beleška MUP RDB, Centar resora DB Sremska Mitrovica, odsek Ruma od 11. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00548, *Šešelj*, str. 1-4; Svedočenje Alekse Ejića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 7. oktobra 2008. godine, str. 10343.

105 Milan Žilić na mitingu SRS rekao je sledeće: »Desetine mladića, braća Grdić, braća Stepić, braća Sindrić, Rašo Mladen, Markuš Mata. Šošarić Ivica, gospoda Fortnet i Nemet i drugi, i pored obaveze egzistencije, opredelili su se u MUP i Zbor narodne garde Republike Hrvatske. Odavde jurišaju ustaškom kamom.« Navedeno prema »Đavolov šegrt – zločinački rimski papa Jovan Pavle II« Vojislava Šešelja, dok. pred. br. P00547, *Šešelj*, str. 1-4; »Ko bojkotuje izbore taj je izdajnik srpstva«, *Sremske novine*, 13. maj 1992. godine; Službena beleška MUP RDB, Centar resora DB Sremska Mitrovica, odsek Ruma od 11. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00548, *Šešelj*, str. 1-4.

106 Službena beleška MUP RDB, Centar resora DB Sremska Mitrovica, odsek Ruma od 11. maja 1992. godine, dok. pred. br. P00548, *Šešelj*, str. 2.

107 Izveštaj Pod lupom br. 8, »Razmena stanovništva - vojvođanski Hrvati za Srbe iz Hrvatske«, Fond za humanitarno pravo, decembar 1993. godine, str. 1, tačka 3; Svedočenje Alekse Ejića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 7. oktobra 2008. godine, str. 10340.

108 »Na osnovu gore navedenih podataka i nalaza, zaključujem da su

Fond za humanitarno pravo

Dosije »Zločini nad Hrvatima u Vojvodini« objavio je Fond za humanitarno pravo (FHP) – nevladina organizacija osnovana 1992. godine s ciljem dokumentiranja kršenja ljudskih prava koja su masovno činjena na prostoru bivše Jugoslavije. Dosije »Zločini nad Hrvatima u Vojvodini« je u cjelini dostupan na internet prezentaciji FHP-a www.hlc-rdc.org. Tiskani primjerak može se dobiti slanjem podataka na office@hlc-rdc.org.

Dosije objavljujemo u originalu kako je objavljen uz nužnu redakcijsku opremu.

Lokalno hrvatsko stanovništvo u Hrtkovcima bilo je izloženo zastrašivanju, telefonskim pretnjama, lecima preteče sadržine i javnim pozivima na iseljenje. Na kućama Hrvata su ispisivani uvredljivi grafiti i razbijani su prozori.¹⁰⁹

U napadima usmerenim na zastrašivanje Hrvata i drugog nesrpskog stanovništva u Hrtkovcima učestvovao je jedan broj srpskih izbeglica iz Hrvatske, zajedno sa lokalnim Srbima koji su bili bliski SRS-u. Oni su u grupama organizovano upadali u hrvatske kuće i uz pretnju uništavanjem imovine i upotrebe oružja tražili od vlasnika da im predaju kuće.¹¹⁰ Izbeglice su dolazile u kuće sa spremnim spiskovima na kojima su bile ispisane adrese Hrvata u Hrtkovcima. Vlasnicima kuća govorili su da su njihove kuće predviđene za razmenu.¹¹¹

Prema svedočenju meštana, na meti su se našli prvo bogatiji ljudi u selu, prvenstveno oni koji su imali veće i lepše kuće.¹¹²

Hrvatsko stanovništvo u Hrtkovcima je bilo izloženo i podmetanju eksploziva i bacanju bombi u dvorišta.¹¹³ U nekim slučajevima bacanju bombi je prethodila poseta ljudi koji su se raspitali za razmenu kuća, što je bila vrsta pritiska kako bi stanovništvo pristalo na razmenu imovine.¹¹⁴

izuzetni događaji u selu Hrtkovci, Vojvodina, ozbiljno uticali na odlazak etničkih Hrvata i drugih nesrba iz sela, naročito od maja do avgusta 1992. godine[...]» Navedeno prema Ekspertski izveštaj Ewa Tabeau - Iseljavanje Hrvata i drugih nesrba iz sela Hrtkovci, dok. pred. br. P00565.B, *Šešelj*, str. 33.

109 »Mirma savest ojađena duša«, *NIN*, 22. maj 1992. godine, dok. pred. br. P00555, *Šešelj*; »Uznemiravanje, zastrašivanje i neposredno ugrožavanje lične i imovinske sigurnosti građana nesrpske nacionalnosti«, izveštaj NK, Arhiva FHP-a; Izveštaj Pod lupom br. 8, »Razmena stanovništva - vojvođanski Hrvati za Srbe iz Hrvatske«, Fond za humanitarno pravo, decembar 1993. godine, str. 2.

110 Izveštaj Pod lupom br. 8, »Razmena stanovništva - vojvođanski Hrvati za Srbe iz Hrvatske«, Fond za humanitarno pravo, decembar 1993. godine, str. 2; Svedočenje Franje Baričevića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 15. oktobra 2008. godine, str. 10770.

111 Svedočenje Alekse Ejića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 8. oktobra 2008. godine, str. 10426; »Mirma savest ojađena duša«, *NIN*, 22. maj 1992. godine, dok. pred. br. P00555, *Šešelj*; »Uznemiravanje, zastrašivanje i neposredno ugrožavanje lične i imovinske sigurnosti građana nesrpske nacionalnosti«, izveštaj NK, Arhiva FHP-a.

112 Svedočenje Katice Paulić pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 19. novembra 2008. godine, str. 11898-11899.

113 Svedočenje Franje Baričevića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 15. oktobra 2008. godine, str. 10770; Svedočenje Alekse Ejića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 8. oktobra 2008. godine, str. 10556-1057.

114 Drugi izveštaj o slučajevima ugrožavanja lične i imovinske sigurnosti

U periodu od 10. maja 1992. godine do 1. jula 1992. godine oko 20 hrvatskih porodica je fizički izbačeno iz svojih kuća u Hrtkovcima, dok je veliki broj njih podlegao pritisku i pristao na razmenu imovine.¹¹⁵ U periodu od maja do avgusta 1992. godine, iz Hrtkovaca se pod pritiskom iselilo oko 450 hrvatskih i nacionalno mešovityh porodica.¹¹⁶

Obrazac napada na meštane hrvatske nacionalnosti u Hrtkovcima vidljiv je iz nekoliko primera koji slede.

Sredinom maja 1992. godine u kuću Marka Fumića u ulici Ive Lole Ribara u Hrtkovcima ušla je grupa naoružanih muškaraca u maskirnim uniformama, među kojima je bio i Zvezdan Jovanović, pripadnik Jedinice za specijalne namene RDB Srbije, kasnije preimenovane u Jedinicu za specijalne operacije (JSO).¹¹⁷ Oni su naložili Marku Fumiću da se iseli u roku od tri dana sa zabranom da ponese bilo šta od svojih stvari.¹¹⁸ Na poziv komšija stigla je policija i odvela napadače, ali je porodica Fumić i nakon toga bila na meti ekstremnih srpskih izbeglica.¹¹⁹ Iz tog razloga je porodica Fumić napustila Hrtkovce.¹²⁰

Porodica Julijane Molnar je u više navrata bila na meti napada. U njihovu kuću dolazile su različite grupe izbeglica koje su zahtevale da se porodica Molnar iseli iz Hrtkovaca. Pretili su im i nazivali ih ustašama. Jednom prilikom nepoznata grupa ljudi ušla je u kuću Julijane Molnar i pretila joj nožem koji su zaboli u sto ispred nje.¹²¹

građana nesrpske nacionalnosti od 10. avgusta 1992. godine, Arhiva FHP. 115 Svedočenje Katice Paulić pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 19. novembra 2008. godine, str. 11910-11913; Svedočenje Franje Baričevića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 10635- 10640; Nasilno useljene kuće, OUP Ruma od 17. maja 1992. godine, dok. pred. br. D00414, *Stanišić i Simatović*; Izveštaj Pod lupom br. 8, »Razmena stanovništva - vojvođanski Hrvati za Srbe iz Hrvatske«, Fond za humanitarno pravo, decembar 1993. godine, str. 2.

116 Izveštaj Pod lupom br. 8, »Razmena stanovništva - vojvođanski Hrvati za Srbe iz Hrvatske«, Fond za humanitarno pravo, decembar 1993. godine, str. 1.

117 OJT Ruma je 12. novembra 1992. godine podiglo optužnicu protiv Zvezdana Jovanovića, Miodraga Brašića i Slobodana Lešića zbog krivičnog dela lažno predstavljanje i zbog neovlašćenog držanja oružja. Dana 31. maja 2002. godine Opštinski sud u Rumi je doneo rešenje o obustavljanju krivičnog postupka zbog apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja. Zvezdan Jovanović je bio pripadnik specijalne jedinice RDB MUP-a Republike Srbije od 1991. godine. Jovanović je ostao pripadnik Jedinice za specijalne namene i nakon incidenta u Hrtkovcima, iako je MUP RS imao informacije o postupku koji je vođen protiv njega. Jovanović je 2007. godine proglašen krivim za ubistvo predsednika Vlade Republike Srbije Zorana Đinđića i osuđen na 40 godina zatvora - Službena beleška MUP RDB Centar resora DB Sremska Mitrovica od 4. juna 1992. godine, dok. pred. br. P00551, *Šešelj*, str. 2-3; Rešenje o obustavljanju krivičnog postupka, Okružni sud u Rumi posl. br. XVII Kv-187/02, od 31. maja 2002. godine; Zapisnik o saslušanju osumnjičenog Zvezdana Jovanovića dat pred MUP-om RS Uprave za borbu protiv organizovanog kriminala od 7. aprila 2003. godine; Navedeno prema transkriptu audio zapisa u predmetu *Ulemek i dr.* od 25. decembra 2003. godine, str. 16; Depeša broj 153 OUP Ruma od 17. maja 1992. godine, dok. pred. br. D00414, *Stanišić i Simatović*; Presuda Posebnog odeljenja Okružnog suda u Beogradu u predmetu *Milorad Ulemek i dr.* od 23. maja 2007. godine.

118 Depeša broj 153 OUP Ruma od 17. maja 1992. godine, dok. pred. br. D00414, *Stanišić i Simatović*; Službena beleška MUP RDB Centar resora DB Sremska Mitrovica od 4. juna 1992. godine, dok. pred. br. P00551, *Šešelj*, str. 2-3.

119 Svedočenje Alekse Ejića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 7. oktobra 2008. godine, str. 10391; Hrtkovci su blizu Beograda - pismo Skupštini Srbije i Helsinki Watch, Arhiva FHP.

120 Svedočenje Alekse Ejića pred MKSJ u predmetu *Šešelj* od 7. oktobra 2008. godine, str. 10391.

121 Hrtkovci su blizu Beograda - pismo Skupštini Srbije i Helsinki Watch, Arhiva FHP, Emisija »Tu sasvim blizu«, TV produkcija UrbaNS, 2001. godina; »Mir i nemir Julijane Molnar«, *Borba*, 7. jul 1992. godine.

Intervju vodio: Zvonko Sarić

Dimitrije Boarov, novinar

Srbija je država siromašnih građana

Jesu li obećanja o prosječnoj plaći od 500 eura samo bajke s televizijskih ekrana? Prolaze li naši životi, građana Srbije, u preživljavanju? O standardu građana, osobnoj potrošnji kao sastavnice BDP-a, ulasku inozemnog kapitala u Srbiju, te o »maćehinskom odnosu« države prema poljoprivredi, razgovarali smo s jednim od najboljih ekonomskih novinara u Srbiji **Dimitrijem Boarovim**. Po obrazovanju je diplomirani pravnik, a u novinarstvo Boarov je ušao burne 1968., preko *Indeksa*, lista novosadskih studenata, koji je jedno vrijeme i uređivao. Profesionalnu karijeru počeo je u beogradskoj *Ekonomskoj politici* 1971. U Televiziji Novi Sad radio je od 1974. do 1989. Jedan je od deset osnivača beogradskog tjednika *Vreme*. Od 1996. do 1998. bio je zamjenik glavnog urednika *Naše borbe*. Za višeg predavača na Odsjeku za medijske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu izabran je 2006. Autor je više knjiga, među kojima i *Apostoli srpskih finansija* i *Ima li još Vojvodine*.

Prvo pitanje u našem razgovoru odnosi se na jednu od izjava **Aleksandra Vučića**: »Promašio sam za godinu dana, ali će prosječna plaća biti sigurno 500 eura, ljudi će biti zadovoljniji«, rekao je predsjednik, nedavno gostujući u Jutarnjem programu *TV Prve*, dodajući da je trenutna prosječna plaća 465 eura. Jest da prosječnu plaću od 500 eura čekamo već treću godinu, a kako je najavljivano trebalo je da je dostignemo još krajem 2017. godine, pa krajem 2018, a evo sad smo saznali da će biti – samo ovoga puta nismo čuli kada. Mene je interesiralo mišljenje Boarova je li tih obećanih 500 eura »radosna vijest«.

HR I kada se to dogodi i ako se dogodi, je li ta prosječna plaća dovoljna za pristojan život? Prolaze li životi većine građana u preživljavanju? Negira li se siromaštvo kod nas od strane vladajućih političara?

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić obrukao se već nekoliko puta u prognozi prosječne plaće. Prošle godine je najavljivao

Prema istraživanju Republičkog zavoda za statistiku prosječna srpska obitelj mjesečno prihoduje oko 63.000 dinara, što je na rubu gole egzistencije, kako se to kaže * Srbija je i dalje jedna od najsiromašnijih europskih država i njeni građani jedva preživljavaju, iako statistika javlja da je građanska potrošnja prošle godine povećana za 4,4 posto. To je suviše mali porast za državu koja je beznadežno zakasnila u tranziciji * Uoči Kopaonik biznis foruma mnogi stručnjaci su izračunali da će Srbiji, po dosadašnjoj prosječnoj stopi rasta u posljednjem desetljeću od oko 1 do 1,5 posto godišnje, trebati skoro dva naredna vijeka da dostigne stare europske zemlje u BDP-u po glavi stanovnika * Upravo na primjeru Srbije vidi se koliko je teško nadoknaditi ono što je uludo upropašteno zarad takozvanih nacionalnih ciljeva * Država otima najviše od onih koji pružaju najmanji otpor

500 eura, a nedavno je izjavio da je ta plaća dostigla 465 eura. U stvari, ona je u prosincu protekle godine, kada se inače dijele i viškovi i bonusi, dostigla tek 443 eura, pa je nerealno očekivati da će i poslije povišica plaća u veljači u javnom sektoru dostići ono što je on najavio. Uz to, ne treba zaboraviti da polovina građana Srbije prima manje od 39.000 dinara neto mjesečno, što je dakako manje i od 400 eura. Prema istraživanju Republičkog zavoda za statistiku prosječna srpska obitelj mjesečno prihoduje oko 63.000 dinara, što je na rubu gole egzistencije, kako se to kaže. Prema tome, Srbija je država siromašnih građana. Jer, primjerice, u Sloveniji je zakonska minimalna mjesečna plaća, »minimalac« 900 eura.

Može li se procijeniti razina »sivog plaćanja« rada?

Nije lako procijeniti ni plaću, ni mjesečne obiteljske prihode u Srbiji, jer je domena »sivog plaćanja« rada veoma velika. Svi odvjetnici u Srbiji, a ima ih oko 8.000, prijavljuju mjesečnu plaću od 200 eura, što je sigurno ispod realnih zarada. Isto je s oko 12.000 taksista. Nitko ne zna točno ni kolika je stvarno plaća u privatnom sektoru, naročito u ugostiteljstvu i građevinarstvu, a u tim područjima radi još oko 50.000 ljudi. Dakle, statistika plaća je neprecizna. To ipak ne opravdava ni Vučića ni današnje zvaničnike da govore o »zlatnom dobu Srbije«. Posebno je neukusno kada se govori o nekakvom smanjenju »apsolutnog siromaštva«, a ono je smanjeno za posljednjih deset godina s 8,8 posto na 7,2 posto udjela stanovništva – što je za europske prilike i dalje veoma visoko. Riječju, Srbija je i dalje jedna od najsiromašnijih europskih država i njeni građani jedva preživljavaju, iako statistika javlja da je građanska potrošnja prošle godine povećana za 4,4 posto. To je suviše mali porast za državu koja je beznadežno zakasnila u tranziciji.

Na istom gostovanju predsjednik Vučić je izjavio i da u Srbiji nema gladnih, nego da je problem gojaznost. Na stranu sad »debeli i mršavi«, i laici znaju kako je rast plaća uvjetovan rastom BDP-a. A imamo li problem s rastom BDP-a, što je pitanje ekonomije i realnosti.

Da nije prošlogodišnjeg povećanja BDP-a Srbije nešto većeg od 4 posto, točnog podatka još nema, moglo bi se reći da srpska ekonomija ide naprijed veoma sporo. Ovih dana, uoči Kopaonik biznis foruma, mnogi stručnjaci su izračunali da će Srbiji, po dosadašnjoj prosječnoj stopi rasta u posljednjem desetljeću od oko 1 do 1,5 posto godišnje, trebati skoro dva naredna vijeka da dostigne stare europske zemlje u BDP-u po glavi stanovnika. Nešto je povoljnija računica ako se BDP računa po kupovnoj

snazi, ali opet je riječ o deprimirajućem zaostatku i potrebi da se Srbija razvija po visokim stopama rasta od oko 7-8 posto, što ona nije postigla u posljednjih pola vijeka. Kod nas se ekonomske posljedice ratova nipodaštavaju iz političkih razloga, ali se upravo na primjeru Srbije vidi koliko je teško nadoknaditi ono što je uludo upropašteno zarad takozvanih nacionalnih ciljeva. No, i dalje srpska politička elita ignorira međuuvjetovanost megalomanske politike i ekonomske baze koja tu politiku ne može iznijeti. Uvijek strada ekonomija, i to se ne da brzo zaliječiti.

Jesmo li mi jedna od rijetkih država u kojoj i zaposleni imaju status ugrožene osobe u svezi prihoda?

Jesmo. Negdje sam pročitao da imate pola milijuna zaposlenih kojima poslodavci duguju jednu ili više plaća. Toga u uređenim državama nema. Ili, ako ste zaposleni, pa vam je plaća 25.000 dinara, to znači da nemate drugog izbora osim da gledate kako ćete promijeniti državu u kojoj živite.

Je li zbog razgranjavanja korupcije, partoklijentilizma ili možda »kleptokapitalizma« u sve društvene pore, egzodusa mladih, kupljenih diploma došlo do osiromašnje građana?

Duga je priča zbog čega je Srbija toliko osiromašila. Najjednostavnije je reći da ona nije pokazala da je u stanju mijenjati svoja temeljna politička opredjeljenja, svoj politički i gospodarski sustav, i da se brzo prilagođava novim međunarodnim okolnostima. Ona ni danas nije u stanju da odustane od bankrotiranih »nacionalnih projekata«, a htjela bi biti ekonomski prosperitetna europska zemlja i »lider u regionu«. Pa to ne ide zajedno. Nacionalizam je jako skupa politička fantazma, to će uskoro shvatiti i zagovornici *Brexita*, koji inače raspolažu s mnogo većim sredstvima od naših nacionalista.

Građani prosvjeduju, ali ne inzistira se samo na promjeni vlasti nego na promjeni unutar institucija. Mogu li takve eventualne promjene institucionalnog ambijenta spriječiti srljanje Srbije u tamni ambis ekonomskog robovlasništva? Mogu li se i ekonomski problemi riješiti bez ustanovljenja novog ustavnopravnog okvira?

Po mom mišljenju, smiješno je što oporbene snage i građani prosvjednici vide rješenje najkrupnijih problema Srbije – »po Ustavu Srbije«. To je jednostavno nemoguće, jer kako mijenjati sustav a ne mijenjati Ustav države. Druga je stvar što se kod nas ni Ustav ne poštuje. Nismo tu prvi. Da je **Staljin** poštovao samo Ustav Sovjetskog Saveza, trideset milijuna ljudi bi ostalo u životu.

Je li ekonomski opravdan ulazak inozemnog kapitala u Srbiju po nevjerovatno dobrim uvjetima, dakle, subvencijama države prema tim »ulascima«? Guši li to domaće gospodarstvenike, posebno kada je riječ o poljoprivredi?

Ja sam ekstremni zagovornik privlačenja stranog kapitala u Srbiju, pa i u njenu poljoprivredu, makar i uz subvencije. Čak ne vidim ništa lošeg ni u prodaji naše obradive zemlje strancima. Mi nemamo više vremena za čekanje. Strani kapital će možda izvršiti pritisak i da se razbiju lanci privilegija i uzurpacija koji koče privredni razvoj zemlje.

Jesu li posljednje najave subvencija od 20 do 60 litara goriva po hektaru zemljišta još jedan primjer katastrofalnog odnosa prema poljoprivrednim proizvođačima u Srbiji? Zbog čega i ove godine i godinama i godinama unazad moramo pričati o »maćehinskom odnosu« države prema poljoprivredi?

Maćehinski odnos države Srbije prema našoj poljoprivredi nije lako objasniti. Država otima najviše od onih koji pružaju najmanji otpor i to je zao usud neorganiziranosti naših seljaka. Njima može svanuti tek ako i kada Srbija uđe u Europsku uniju.

A kako poboljšati stanje u toj poljoprivredi o kojoj se odavno tvrdi kako čuva tzv. socijalni mir?

Problem naše poljoprivrede je što je njena proizvodnja skupa zbog državne otimačine. Tako da se socijalni mir može lako osigurati uvozom jeftine hrane. Dakle, očuvanje socijalnog mira je jedna mistifikacija!

Zbog čega poljoprivrednici uglavnom šute i nema ih na aktualnim građanskim prosvjedima? Je li to čudno?

Nije čudno. Seljački sloj kod nas je, kao što sam već rekao, razbijen i neorganiziran, a trenutno mu je i nešto bolje nego što mu je bilo tijekom ratova na Balkanu. Uostalom, oni su tradicionalno snaga status quo.

Sve je više ekonomista koji tvrde kako je reindustrijalizacija nužna za budući razvoj Hrvatske. Kada se govori o budućim ciljevima razvoja Europske unije u novom man-

datu, predviđa se kao prva točka programa rast udjela industrije u BDP-u Unije do 35 posto. Smatrate li da je oportuno govoriti o potrebi reindustrijalizacije Hrvatske, pa tako i reindustrijalizacije Srbije?

Prvo bi se morali objasniti oko samog pojma reindustrijalizacije u vremenu nove digitalizacije i robotizacije proizvodnje razmjenjivih dobara u svijetu. Male su šanse i Hrvatske i Srbije da stvore neke autonomne industrije sposobne za svjetsku utakmicu. Ostaje nam proizvodnja komponenti, poluproizvoda za mega industrije u Europi i svijetu. To jedino ne važi za takozvane kreativne industrije.

Snažna osobna potrošnja i investicije i dalje podržavaju hrvatsko gospodarstvo, no zbog slabosti industrijske proizvodnje i robnog izvoza većina makroekonomista procjenjuje da je rast bruto domaćeg proizvoda u četvrtom lanjskom tromjesečju u Hrvatskoj blago usporio. Svi se ekonomski stručnjaci u anketi *Jutarnjeg lista* slažu da rastu gospodarstva i dalje najveću podršku pruža jačanje osobne potrošnje, najveće sastavnice BDP-a. Kako to komentirate i kakav je slučaj u Srbiji?

Hrvatska je u prednosti nad Srbijom zbog velikog učešća turizma u formiranju BDP-a. No, da bi se turizam nadalje razvijao Hrvatska ne bi smjela dozvoliti povampirenje ustaštva i drugih nacionalističkih isključivosti, jer to jednostavno ne ide uz imidž dobrog domaćina. S druge strane, potrebna su dodatna ulaganja u obrazovanje i zdravstvo Hrvatske, pa i Srbije, jer tu bi se moglo mnogo napredovati. Ne mogu komentirati utjecaj osobne potrošnje na statistiku BDP-a Hrvatske, ona svakako utječe na njegov rast, ali se ta potrošnja dakako mora prvo negdje zaraditi. **Mencinger** je jednom rekao da je društveni proizvod u suštini zbir plaća i profita, ali se i plaće i profit prvo moraju negdje stvoriti. U Srbiji je usporenost rasta BDP-a djelomice posljedica financijske konsolidacije. I Hrvatska ima što konsolidirati, pa je mala stopa njenog rasta i time uzrokovana.

Poljoprivredni krediti uz subvenciju Grada Subotice

Temeljem sporazuma zaključenog 2018. godine između OTP banke, kao najpovoljnijeg ponuđača, i Grada Subotice, spomenuta banka počela je prošloga tjedna s odobravanjem subvencioniranih kredita registriranim poljoprivrednim gospodarstvima s teritorija Grada Subotice.

U gradskom je proračunu za ovu namjenu predviđeno 2,5 milijuna dinara, a krediti će se odobravati do utroška sredstava. Budući da je zainteresiranost veoma velika, iz Tajništva za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša pozivaju poljoprivredne proizvođače da se što prije jave, jer će po nekim procjenama ta sredstva biti potrošena u narednih oko dva tjedna.

Tajnik spomenutog Tajništva **Aleksandar Vitković** je tim povodom u ponedjeljak, 11. ožujka, upoznao novinare s uvjetima pod kojima se odobravaju ovi krediti:

»Iznos kredita je od 100 tisuća do 500 tisuća dinara na godinu dana, uz kamatnu stopu od 7,5 posto, od čega Grad plaća, odnosno subvencionira čak 6,5 posto kamate na godišnjem nivou. To znači da poljoprivrednik vraća svega 1 posto nakon godinu dana, a otplata rata se može obaviti mjesečno, tromjesečno ili šestomjesečno. Sve troškove odobravanja kredita snosi Grad.«

Vitković dodaje da poljoprivredni proizvođač treba prvo doći u

Gradsku kuću, sobu broj 200, gdje će dobiti potvrdu o aktivnom statusu gospodarstva i da nema poreznih obveza prema Gradu. Na osnovu te potvrde može aplicirati za subvencionirani kredit u OTP banci koja će donijeti odluku o kreditnoj sposobnosti.

Član Gradskog vijeća zadužen za poljoprivredu **Simon Osztrogonác** ističe da je Subotica prvi grad u Srbiji koji je koncem siječnja završio program mjera, koji je potom usvojen na Skupštini grada u veljači i Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša Gradske uprave je odmah pristupilo izradi kreditne linije kako bi proizvođačima u proljetnom razdoblju, kada su im zbog početka sjetve sredstva najpotrebnija, omogućilo doći do povoljnih kredita.

Osztrogonác podsjeća da je Grad Subotica do 2017. godine imao Fond za razvoj poljoprivrede putem kojeg je registriranim poljoprivrednim proizvođačima omogućeno da dođu do povoljnih kredita, međutim Državna revizorska institucija je iste te godine stavila primjedbu na tu djelatnost uz obrazloženje da je ona rađena bespravno, jer je u pitanju bankarska djelatnost s kojom se grad nema pravo baviti. Tada je odlučeno da se isti taj posao radi putem poslovnih banaka.

I. P. S.

Završni dio istraživanja tradicijske baštine srijemskih Hrvata u Hrtkovcima

Zahvalnost kazivačima

Počinju pripreme radova za monografiju u kojoj će biti sakupljeni svi rezultati istraživanja tradicijske baštine srijemskih Hrvata tijekom tri kalendarske godine

Znastveni kolokvij na temu »Svadbene običaji srijemskih Hrvata« održan je prošlog petka i u Hrtkovcima, u vjeronaučnoj dvorani župnog dvora sv. Klementa. Uvodnu riječ i zahvalu prisutnim kazivačima na spremnosti da govore o tradicijskoj baštini iskazala je stručna suradnica u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata za kulturne projekte i programe **Katarina Čeliković** i dodala kako je ovo bio završni dio istraživanja tradicijske baštine srijemskih Hrvata. Nakon ovoga počinju pripreme radova za monografiju u kojoj će biti sakupljeni svi rezultati istraživanja tradicijske baštine srijemskih Hrvata tijekom tri kalendarske godine.

Studentice, koje su završno kontrolno istraživanje svadbenih običaja uradile u subotu, 9. ožujka, su istakle da su zadovoljne rezultatima. Studentica diplomskog studija etnologije i kulturne antropologije te bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu **Andrea Bosnić** prvi puta je imala priliku istraživati na nepoznatom terenu.

»Rezultati istraživanja su pokazali da su svadbene običaji koje smo kolegice i ja istraživale uglavnom isti ili slični na čitavom području koje smo zahvatile, uz poneku iznimku. Budući da o ovoj temi nisam mnogo znala prije samog putovanja, bilo mi je zanimljivo slušati o svim običajima. Smatram da je očuvanje običaja pojedine zajednice, u ovom slučaju vojvođanskih Hrvata, upravo ono što ju razlikuje od neke druge, te da bi se zabo-

ravom izgubio i njihov identitet. Svi kazivači s kojima sam imala priliku razgovarati bili su iznimno srdačni i susretljivi, te sam zaista imala osjećaj da je ono što radimo bitno.«

Anamarija Knežević, studentica diplomskog studija etnologije i kulturne antropologije te ukrajinskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, također je prvi puta imala priliku istraživati na srijemskom području.

»Zahvaljujući otvorenosti i volji za očuvanjem običaja, makar u pismenom obliku kao dijelu monografije lokalnog stanovništva s kojim sam imala priliku razgovarati, sa samim iskustvom i podacima koje sam dobila sam i više nego zadovoljna.«

Ona ističe kako joj je čast bila sudjelovati u ovakvom projektu jer »kao buduća etnologinja i kulturna antropologinja očuvanje i bilježenje običaja, a samim time i obilježja, bilo koje skupine smatram izrazito bitnima, a pogotovo kada je riječ o manjinskim zajednicama kao što su srijemski Hrvati u Vojvodini«.

Cjelokupno istraživanje je realizirano u suradnji Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i ZKVH-a, pod mentorskim vodstvom profesorice dr. sc. **Milane Černelić**.

Na znanstvenom kolokviju su prisustvovali kazivači iz Hrtkovaca i Nikinaca i drugi zainteresirani, kao i **Darko Sarić Lukenđić** iz Hrvatskog nacionalnog vijeća, zadužen za kulturu.

M. P.

Sjećanja na palićke škole

Iako je pažnja Subotičana, pa i kroničara, kroz vrijeme najviše bila usmjerena ka razvoju Palića kao turističkog mjesta, ovo je oduvijek bilo i naselje, nečije mjesto stanovanja, s potrebama opskrbe, obrazovanja, komunalnim, zdravstvenim i svim drugim, jednakim i drugim dijelovima velikog subotičkog teritorija. Prema podacima na sajtu Osnovne škole *Miroslav Antić*, obrazovni objekt na Paliću prvi put se spominje još 1889. godine. U dokumentima u Povijesnom arhivu Subotica, u Fondu 68.1567, na području naselja zapisani su (djelomični) podatci o tri školska objekta 1948. godine: u Zelengorskoj i Majurskoj (danas Brestovačkoj) ulici i objekt za koji je naznačen naziv »Kod štranda«, čiju lokaciju u prošlosti još nismo utvrdili.

S druge strane, opet, u podacima iz 1948. godine ne spominje se škola koje se i danas mnoge generacije dobro sjećaju, jer su ovdje pohađali nastavu ili, pak, dolazili u produženi školski boravak. Nalazila se na velikom prostoru iza današnje zgrade Pošte, nekada vile obitelji **Hartmann** (uz glavni put kroz Palić). Fotografija đaka ove škole potječe iz 1959. godine, iz obiteljskog albuma **Rozalije Cvijin**, udane **Kvala**, koja je tad pohađala peti razred osnovne škole. Prva četiri razreda učila je u školi uz Ludoško jezero, a u više razrede dolazila je u spomenutu školu na Palić.

Danas staroj palićkoj školi nema ni traga. Aktualna snimka lokacije na kojoj je radila do izgradnje nove školske zgrade u Trogirskoj ulici nastala je iz Ulice biskupa Lajče Budanovića.

Čekajući laste

Kako se približava proljeće, dani su sve duži i još prije svitanja čujem cvrkut ptičica, uglavnom crnih kosova. Probuđim se i onako još pomalo bunovan s uživanjem slušam ovo ptičje pjevanje, jer me to razveseljava. Pošto stanujem »na kraj sela«, kako volim to reći, u blizini naše kuće nalaze se oranice, šumarci i vodotoci, te na drveće koje okružuje moju kuću često sleću razne ptice: mali djetlić, razne ptice pjevačice, najčešće češljugar, svrake, naravno i vrapci, ali već odavno, godinama, nisam vidio laste. Prije nekoliko dana upravo o ovom problemu, nestanku lasta, govorio je jedan ornitolog na jutarnjem TV programu susjedne Mađarske. On tvrdi kako je u njegovoj zemlji za posljednjih deset godina populacija lasta prepolovljena. Rekao je da jedna lasta godišnje pojede 1kg (!) raznih letećih i ostalih vrsta kukaca, prije svega komaraca i sličnih. Rekao je da ako se nestanak lasta nastavi ovim tempom, za petnaestak godina, možemo očekivati i povratak malarije u naše krajeve. Na pitanje zašto nestaju ove divne ptice, odgovorio je: prvo smo krivi mi ljudi, jer pod izgovorom da dodatno izoliramo fasade (obrana od hladnoće) uništavamo gnijezda lastama. Uništavaju ih zbog izmeta koji se skuplja na podu terase, a taj prije svega estetski problem može se riješiti jednostavnim postavljanjem »tacne od kartona ili dasaka« ispod gnijezda. Neki su tvrdili da im smeta (!) cvrkut ovih ptičica. Kao drugi razlog naveo je nekontrolirano korištenje herbicida u poljoprivredi, što posredno truje i laste, baš kao što i razni preparati za suzbijanje komaraca posredno truju ne samo ove divne ptičice. A kao treći razlog naveo je opću promjenu klime, jer na laste u periodu razmnožavanja jako utječe temperatura: ako je prehladno, iz jaja se ne legu ptice, a isto to se događa i ako je pretoplo u ovom periodu. Prisjećam se da su razne životinje dolazile u moj vrt: ježevi, vjeverice, nažalost i poljski miševi (za ovaj problem uvijek smo držali i poneku mačku koja nas je i zabavljala svojim ponekad smiješnim radnjama). Mačke u kući znaju ponekad i nervirati, kada ulove nekog goluba ili grlicu, i »hvaleći se svojim plijenom« donesu ulov da ga konzumiraju ispred ulaznih vrata, a većinu perja ostavljaju nama da to počistimo. No, sve u svemu, želim reći da mi volimo živjeti u zajednici s raznim životinjama i navikli smo na to, ali polako, skoro neprimjetno, pojedine vrste iščezavaju iz našeg okoliša, poput guštera, raznih žaba... a i oni se hrane štetnim kukcima. Zato u posljednje vrijeme doživljavamo naježdu »smrdibuba« ili nekih novih vrsta bubamara.

Je li se promijenila klima?

Mnogi, za to dobro plaćeni stručnjaci, tvrde da je promjena klime sasvim normalan prirodni fenomen, koji se milijunima godina događao na našem planetu. Spominju da je bilo više ledenih doba, porasta nivoa mora itd. i da pokret »zelenih« i sličnih nepotrebno stvara paniku. Najveći zagađivač našeg planeta, SAD, iz ovih stručnih razloga uporno odbija potpisivanje bilo kojeg međunarodnog sporazuma za sprječavanje klimatskih

Ima li proljeća bez lasta?

promjena. Naravno, ja nisam meteorolog ili klimatolog, ali tema kojom se uglavnom bavim (urbane promjene) itekako je vezana i s mikroklimatskim promjenama, a zbir tih mikroklimatskih promjena rezultira općom promjenom okoliša. Primjera radi: tko živi na perifernim područjima većeg grada (kao ja), zimi može uočiti da, ako je u predgrađu mraz, onda u centru grada već uslijed povećane opće temperature nema mraza. Ovo je već evidentno i u Subotici. Gušće naseljeni centralni dio ispušta u zrak veću količinu toplinske energije, ali i ugljičnog monoksida koji uzrokuje povećanje temperature. Zamislite ovu pojavu na čitavoj zemaljskoj kugli: naravno da dolazi do globalnog povećanja opće temperature, jer se zbrajaju lokalne temperature. Ove pojave prije deset tisuća godina nije bilo, tako da nas određeni »stručnjaci« iz multinacionalnih kompanija za dobre plaće itekako lažu. No, pojedinačno ni mi nismo baš nevini – proizvodimo sve veće količine otpada, počevši od kupovine raznih odjevnih krpica do mijenjanja kućanskih aparata. U ovome nam dokazano »pomažu« i proizvođači koji proizvode nekvalitetne kratkotrajne strojeve. O bacanju ostataka hrane, organskih ostataka da i ne govorim, rijetko tko kompostira ove otpatke koji čine 50% komunalnog otpada.

Ima li lijeka ovim »boljkama«?

Bili bismo nepravedni ako bismo samo SAD okrivljavali za uništenje okoliša. U ovaj red spadaju i ostale države u razvoju: Kina, Indija, Brazil itd. Sva ova situacija liči mi na jedan klasičan vic. U jednom škotskom selu dogovore se da u nedjelju organiziraju svetkovinu na koju svaka obitelj treba donijeti pet litara vina koje će se uliti u jednu zajedničku bačvu i tako točiti. Kada navečer popune prve čaše, iz bačve teče čista voda, jer svi su mislili da se u toj velikoj bačvi njihova voda neće ni primijetiti umjesto vina. Bez mnogo mudrovanja, svaki član zajednice može pridonijeti zaštiti okoliša, a time i usporavanju klimatskih promjena. Recimo, odlaskom na glasovanje. Da se smijene neefikasni političari koji desetljećima pričaju o ekologiji, ubiraju i takse za te svrhe, a u suštini ništa ne čine. Vidite, i ovo može biti svojevrsna »zaštita našeg okoliša« i onda će se možda i laste vratiti.

TKO i ŠTO?

Drugo lice SUBOTICE

Vjerojatno ne postoji nijedna izreka koja u sebi sadrži dva toliko ravnopravna, a suprotstavljena, suštinska značenja kao što je to slučaj s onom »nije važno tko kaže nego što kaže«. Odličan primjer za razmatranje ove teze dao je »Večno ožalošćeni Budžet Grada Subotice« kao potpisnik podsjećanja da je prošlo šest tužnih godina otkako nas je napustio »vetrozaštitni pojas«, objavljen u formi umrlice na svim oglasnim stupovima u središtu grada.

Stoji u toj umrlici i da je navedeni vjetrozaštitni pojas »rođen« 2010., da je svoj životni vijek ispunio tri godine kasnije, kao i da je za njegov dolazak na svijet utrošen 41 milijun dinara, a da pri tomu od predviđenih 30.000 nije zasađena nijedna sadnica zbog čega je gradski proračun oštećen za 24 milijuna dinara. Znatiželjniku se na koncu ove kratke informacije stavlja do znanja da će »pomen« (možda i »poduše«, zajedno) biti održan »jednog petka u organizaciji tadašnje vlasti«.

Prihvatimo li sve ove podatke kao moguće točne, u startu ćemo se složiti da je mnogo bitnije ŠTO se u ovoj informaciji kaže nego li TKO ju priopćava. Na njezino prihvaćanje kao istinitu uputit će nas i slučaj koji se odigrao nekoliko godina ranije kada su sadnice više vrsta drva zasađene u istu svrhu na Mikićevu, ali su zbog neodržavanja ubrzo potpuno zarasle u korov, a nedugo potom i propale čime su također uludo bačeni novci iz gradskog proračuna, a svejedno na radost *Goranskog rasadnika* od koga su nabavljene.

Ostavimo li na stranu validnost ove informacije svakako je zanimljivo i pitanje TKO ju plasira. »Večno ožalošćeni Budžet Grada Subotice«, pa to i dijete u vrtiću zna, nije osoba, a kao personifikacija iste predstavlja tek žalosni pokušaj da se bude duhovit. »Večno ožalošćeni Budžet Grada Subotice«, hajde da

se malo igramo Sherlocka, mogla bi, recimo, biti personifikacija aktualne vlasti ili nekoga tko joj je jako privržen, nekoga TKO javnost želi obavijestiti ŠTO su to sve njezini prethodnici radili na štetu građana i životnog okoliša. Ako je ova pretpostavka točna, nastavimo ju razvijati poput slavnog Holmesa, pravo pitanje je onda zašto se ona priopćava na ovaj način, ilegalno, kao da živimo u autokratskom (ili, nedajbože, diktatorskom) sustavu? Zašto se ovako jasni podatci, kao i oni o tajkunu **Dilasu**, jednostavno legalno ne objelodane, a odgovorni (**Saša Vučinić**, **Modest Dulić** kao tadašnji gradonačelnici?) procesuiraju u instituciji kao što je nezavisno sudstvo i da onda i građani i »Budžet Grada Subotice« imaju legitimno pokriće za iskazivanje javnog zadovoljstva? Zašto, konačno, »Grad« ne ukloni ovu umrlicu, ne zbog njezine vjerodostojnosti nego zbog njezine ilegalne prirode, a policiju zamoli da utvrdi identitet onoga tko ju je sastavio kako bi javnost saznala TKO iza nje stoji i ŠTO takvim postupcima želi postići? Sjetimo se samo kako je isti taj »Grad« brzo uklonio plakat s tekстом »Bogdane, Bog je ljut« nakon kog se u njemu prepoznao neki ljuti **Laban** koji voli čupati grkljane, a ne, recimo, neki **Zvonko** koji je u to vrijeme možda pjevao prolazeći pored njega.

Na koncu, pošto nemam hrabrosti ne potpisati se »večno ožalošćenom Budžetu Grada Subotice« slobodan sam uputiti molbu da svoju aktivnost tiskanja umrlica u centru Subotice nastavi i s pitanjima. Recimo, TKO je posjekao drvored topola na Paliću, TKO je zapalio dio imanja **Simonu Osztrogoncu** u Kraljevom Brigu nedugo nakon toga i ŠTO je Grad učinio da istina izađe na vidjelo?

Zlatko Romić

Na jesen sigurniji i brži promet na dijelu Ulice Maksima Gorkog u Subotici

Projektno rješenje vezano za rekonstrukciju dijela Ulice Maksima Gorkog u Subotici podrazumijeva proširenje kolnika u zonama raskrižja s ulicama Braće Radić i Strossmayerovom, tako da se dodaje dodatna prometna traka za lijeva skretanja iz Ulice Maksima Gorkog. Osim toga, u ovom dijelu ulice bit će postavljena nova svjetlosna i prometna signalizacija, kao i sistem video-nadzora koji će s video-nadzorom na raskrižju kod hotela *Patria* predstavljati jedinstven sistem povezan s Policijskom upravom u Subotici, priopćeno je na konferenciji za novinare u Medija-centru Gradske kuće, a prenosi portal *subotica.info*.

Uz podsjećanje da se raskrižja Ulice Maksima Gorkog s ulicama Matije Gupca, Strossmayerovom i Braće Radić nalaze u centralnom dijelu grada, gdje je veliki udio prometa s izraženim tokovima svih vidova prometa, direktor Javnog poduzeća

za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje **Predrag Radivojević** je rekao da će se realizacijom ovog projekta i izgradnjom dodatnih prometnih traka za lijeva skretanja povećati prometni kapacitet samih raskrižja.

Bespovratna sredstva u iznosu nešto većem od 73 milijuna dinara za realizaciju projekta »Rekonstrukcija i dogradnja kolnika u Ulici Maksima Gorkog, od raskrižja s Ulicom Braće Radić do raskrižja s Ulicom Matije Gupca u Subotici s izgradnjom sistema video-nadzora (I. faza)« osigurana su putem javnog natječaja Uprave za kapitalna ulaganja AP Vojvodine za financiranje i sufinanciranje projekata u području prometne infrastrukture.

Realizacija ovog projekta planirana je tijekom ljeta, a radovi bi trebali biti završeni do jeseni.

Novi glavni oltar i restaurirano svetohranište u crkvi sv. Roka u Subotici

Glavni oltar u stilu ostatka crkve

Novi glavni oltar i restaurirano svetohranište u crkvi sv. Roka u Subotici, na kojima je radio poduzetnik **Stipan Bašić Škaraba**, prvi puta su mogli vidjeti nazočni na mladoj misi vlč. **Nebojše Stipića**, 9. veljače. Naime, nakon prošlogodišnje restauracije glavnog oltara, župnik **Andrija Anišić** je inicirao da se, po ugledu na ostale stare oltare, napravi glavni oltar s ambonom, ali da bude u stilu gotike u kakvom je rađen i ostatak crkve. Razlog za izradu novog oltara bio je i taj što je on izrađen prije 120 godina, ali se vremenom, uslijed povećane frekvencije prometa ispred crkve sv. Roka, počeo rastavljati.

Poduzetnik Stipan Bašić Škaraba kaže za naš tjednik kako su restauraciju oltara Majke Božje, sv. Josipa i sv. Nikole te glavnog oltara i svetohraništa radili tijekom prošle godine. Bilo je dosta izlomljenih i nedostajućih dijelova na oltarima, što je posljedica njihovog kićenja (rezbarija, sitna gravura koja se lako otkači, otpadne i izgubi) i u toj restauraciji je napravljeno 520 novih dijelova/detalja oltara od hrastovine.

Posao oko izrade novog glavnog oltara i restauracije svetohraništa je, kaže, dogovoren oko Božića.

»Iako je bio kratak rok, uspjeli smo ga završiti do mlade mise vlč. Nebojše Stipića, kako je bilo i dogovoreno. To je bio zahtjevan posao, rezbarija i duborez morali su sličiti onima na ostalim oltarima, maltene da budu kopija, da se rade replike, ali smo ipak uspjeli i 6. veljače je oltar bio postavljen. Uspjeli smo to napraviti sa svim postojećim detaljima na ostalim oltarima, s tim da su prilagođeni dimenzijama novog velikog oltara. A prethodni oltar, koji je napravljen prije oko pola stoljeća, stilski je odušarao od ostalih. Iako je bio od hrastovine, po boji i po izgledu se nije uklapao. Kada smo napravili novi oltar, najbolja pohvala mi je bila ta kada su vjernici rekli da imaju dojam da on stoji tu već sto godina, koliko se dobro uklapa. Također, u tom stilu je restauriran i ambon«, pojašnjava Bašić.

Na radovima na vjerskim objektima, službeno, kao tvrtka, započeli su 2002. godine, podsjeća Stipan Bašić.

»Prije prvog službenog posla stolarije Bašić radio sam na enterijeru crkve u Bikovu (stolice, oltar i svetohranište). A prvi službeni posao bio je 2002. godine i to na izradi glavnih vrata na subotičkoj katedrali. Katedralni župnik **Stjepan Beretić** je tražio nekog tko će to uraditi, pa me je pitao da li bih se toga prihvatio. To je u to vrijeme za mene bila čast, ali i veliki izazov da se na takvom jednom objektu naprave nova vrata. Budući da su prethodna trajala 164 godine, u šali sam rekao da dajem garan-

ciju da će nova vrata trajati bar stoljeće i pol, i ako ne bude tako, primit ću reklamaciju. Fasciniralo me je kako su ona urađena i kako se poslije toliko godina spojevi na vratima nisu razilazili. Tada smo ih moj stariji sin **Marin** i ja pomno istražili i na koncu smo dokučili u čemu je bio majstorski trik. Uspjeli smo i napravili smo ih, tako da i ova naša stoje do sada i ne razilaze se nigdje.«

Nakon toga je, kako kaže, uslijedila izrada novog svetohraništa u katedrali koje je rađeno po ugledu na ono od prije skoro 60 godina.

»Ono staro sam s pokojnim ocem, koji je također bio stolar, rušio i skidali smo ga u podrum biskupije. Župnik Beretić je rekao da po ugledu na njega napravimo novo. Potom smo u bajmačkoj crkvi radili glavna i sporedna unutarnja vrata, te ormare u sakristiji. U crkvi Marija Majka Crkve u Aleksandrovu smo izradili ulazna vrata i proširili kor, na Bunariću smo napravili novu kapeлицu s desne strane glavnog oltara, te izradili kutiju Crne Gospe koja se nosi tijekom procesije za proštenje. Glavna vrata smo radili na bikovačkoj, potom na katoličkoj crkvi u Stanišiću, na pravoslavnoj u Banatskom Arandelovu, a na Sinagogi sporedna«, kaže Bašić.

Kada su u pitanju budući radovi, on najavljuje da je, po želji katedralnog župnika Beretića, u planu izrada novih vrata na Pejić kapeli na Bajskom groblju, te restauracija oltara, na kojem je, kako kaže Bašić, radio isti majstor kao na oltaru u kerskoj crkvi, jer su na njemu isti detalji.

Posveta novog glavnog oltara u crkvi sv. Roka planirana je na sv. Josipa, u utorak, 19. ožujka, na svetoj misi u 17.30 sati.

I. Petrekanić Sić

Muzička škola u Subotici – 65 godina tambure

Strpljivim koracima do uspjeha

Upornost se isplatila i tambura je službeno uvedena u niže razrede Muzičke škole školske 1968./69. godine * Srednja škola za tamburu počinje školske 1995./96.

*** Danas, 2019. godine, tamburaški odsjek koji čine niža i srednja Muzička škola broji četiri klase tambure s ukupno nešto više od 50 učenika**

Muzička škola u Subotici obilježila je 150 godina postojanja i rada, a proteklog tjedna svečanim koncertom tamburaški odsjek je obilježio 65 godina od kako je tambura prisutna u Muzičkoj školi u Subotici. Bio je to povod da malo dublje pogledamo prošlost i zavirimo u početke tambure u ovoj školi.

Subotica je poznata po bogatoj tradiciji tamburaške glazbe, čak ako smijemo reći i po najboljim tamburašima, ali Muzička škola nije od svojih početaka imala odsjek tambure. Za sve ovo što danas imamo trebalo je puno rada i napora, ali očigledno je urodilo plodom.

Počeci tambure u školi

Osim spomenutog jubileja, tamburaški odsjek je ujedno obilježio i 25 godina od kako postoji srednja škola za tamburu, a koncert je održan 5. ožujka, na 52. obljetnicu smrti prvog učitelja tambure u ovoj školi. Bio je to čuveni tamburaš, virtuoz i

kompozitor **Pere Tumbas Hajo**, koji je 1. travnja 1954. godine započeo u Muzičkoj školi u Subotici školu tambure. Kako govore današnji podaci, bio je to svojevrsni tečaj tambure, koji je on vodio sve do 31. kolovoza 1958. godine. Te četiri godine Pere Tumbas Hajo bio je uposlen u Muzičkoj školi i zaveden u matičnim knjigama uposlenih pod rednim brojem 18.

Iako je to bilo kratko razdoblje, Hajo je, kada je u pitanju tambura, postavio temelje u ovoj školi. Bilo je to u sklopu odsjeka za narodnu glazbu, na koji se upisao i **Lazar Malagurski**, koji je pod Hajinim nadzorom završio četiri godine, a to je tada predstavljalo četiri razreda niže Muzičke škole. Prvih godinu dana Malagurski je učio svirati *A-basprim*, a kasnije po preporuci Haje prelazi na *e-prim*. Jednom prilikom Pere Tumbas Hajo je rekao svom učeniku, čika Lazi, kako su ga kasnije učenici rado zvali, da će on biti taj koji će od njega preuzeti obuku i školu tambure.

Po riječima sadašnje profesorice tambure u Muzičkoj školi **Mire Temunović** upravo tako je i bilo. Još dok je Lazar Malagurski bio na drugoj godini srednje Muzičke škole, na instrumentu klarinet, tadašnja ravnateljica škole **Milko Kora** ga je pozvala da po odlasku Haje u mirovinu on radi s učenicima. Dakle, u isto vrijeme dok se školovao Malagurski je honorarno radio s učenicima na odsjeku za narodnu glazbu.

»Po završetku srednje Muzičke škole Lazar Malagurski se uposlio kao nastavnik tambure pod matičnim brojem uposlenih 80 i to od 15. listopada 1960. godine. S obzirom na to da u to vrijeme u školi nije bilo učenika za normu i fond sati, dopunu je radio s učenicima i orkestrom u tadašnjoj osnovnoj školi *Ivo Lola Ribar*. U Muzičkoj školi je tada zatekao tamburaški orkestar od 12 djevojaka koje su bile učenice spomenute osnovne škole, kao i Muzičke škole, ali na drugim instrumentima« kaže profesorica Temunović.

Izrada udžbenika

Bili su to počeci koji nisu bili lagani. Lazar Malagurski prihvatio je novo okruženje, način rada u Muzičkoj školi, plan i program, te je skoro svakodnevno imao konzultacije s kolegama i ravnateljicom škole.

»Prvi problem na koji je čika Lazo ukazao bili su udžbenici koji nisu postojali. Bio je to ozbiljan problem koji je on preuzeo na

sebe. U svom radu s učenicima uvidio je da nema nikakve literature niti partitura napisanih za tamburu, a koristio je partiture koje je za tamburu pisao Hajo i njegov brat **Stipan**. Prvi u pomoć pritekao mu je profesor klavira **János Megyeri**, a kasnije i drugi. Uporno pregledajući udžbenike za klavir, gudačke i druge instrumente, čika Lazo je pravio koncept udžbenika za tamburu. Učenici su mu pomagali u pisanju i prepisivanju raznih vježbi te su tako ujedno i uvježbavali pisanje i čitanje nota. Do kraja školske godine sakupio je potreban materijal», priča Mira Temunović.

Na samom početku školske 1961./62. godine sav prikupljen i obrađen materijal za prvi udžbenik čika Lazo je pokazao ravnateljici škole, koja je osigurala papir i tiskanje na šapirografu. U pisanju teksta i nota na matrice najviše su radile čika Lazine učenice. Prvi »udžbenik« ugleđao je svjetlost dana u drugom polugođu školske 1961./62. godine.

No, nije tu bio kraj problemima. Kako udžbenik registrirati i uvesti ga u škole kada tambura nije priznata kao instrument nego samo kao jedan od tradicijskih instrumenta u okvirima sekcija i odsjeka za narodnu glazbu. Shvativši nastali problem, Milko Kora je »udžbenik« prihvatila i nazvala ga *Priručnikom za učenje tambure*.

Borba za priznavanje tambure

Pomalo revoltiran zbog nastalog problema, čika Lazo na početku 1962./63. školske godine započinje svoju borbu za priznavanje tambure kao instrumenta koji se ravnopravno izučava u nižim razredima Muzičke škole. Po riječima sugovornice, nitko, pa ni sam čika Lazo, nije mogao ni pretpostaviti s kakvim problemima će se na tom putu susretati. Razgovori, objašnjenje, uvjeravanja i dokazivanja trajali su punih šest godina kad je tambura prihvaćena kao instrument koji se ravnopravno s ostalim instrumentima izučava u nižim razredima Muzičke škole. U međuvremenu čika Lazo je doradio udžbenike za sve tamburaške instrumente, jer je i to bio jedan od uvjeta. Put je svakako bio mukotrpan i težak jer je bilo i mnogo osporavanja od pojedinih profesora koji su smatrali da tambura treba ostati na nivou narodnog instrumenta i nisu prihvatili mogućnost muziciranja na tamburi.

Među onima koji su pomagali bio je dirigent i ravnatelj tamburaškog orkestra Radio Novog Sada **Sava Vukosavljev** i Pere Tumbas Hajo, a izuzetnu podršku Malagurski je imao od spomenute ravnateljice, prof. **Mirka Molnara**, prof. **Lajosa Megyerija**, prof. **Parčetića** iz Sombora i drugih. Upornost se isplatila i tambura je službeno uvedena u niže razrede Muzičke škole školske 1968./69. godine, a prvi učenici po tom programu bili su **Stevan** i **Ivan Nemet**.

Čika Lazo nije posustajao, a imao je i podršku svojih učenika. Kroz sve te godine prošao je veliki broj učenika koji su ostavili nezbrisiv trag u svijetu tamburaške glazbe.

Srednja škola za tamburu

Lazar Malagurski odlazi u mirovinu 1993. godine, a na njegovo mjesto 1. rujna 1994. godine dolazi prof. Mira Temunović, koja je ujedno i prvi profesor tambure koji je imao završenu Akademiju umjetnosti. Samo tri tjedna kasnije dolazi i **Milan Pridraški**, a interesiranje za tamburu kao ravnopravni instrument se povećava, te se nižu uspjesi.

Istu borbu kao i njen učitelj vodila je i Mira Temunović, no sada već na postavljenim temeljima. Borila se za otvaranje katedre tambure u srednjoj školi. Njenim dolaskom u školu bio je osiguran nastavni kadar, a tadašnji direktor škole **István Balázs Piri** podržao je ovu ideju i srednja škola za tamburu počinje školske 1995/96. godine. Prva učenica bila je **Krisztina Csikós** na *a-basprimu*, koja je danas također profesorica u ovoj školi. Velikim interesiranjem za sviranjem tambure došlo je do potrebe za novim nastavnim kadrom, te je na mjesto profesora 1. rujna 2003. godine došao **Vojislav Temunović**, a samo dvije godine kasnije dolazi i druga učenica srednje škole, **Sonja Berta**. Dakle, tamburaški odsjek je imao svoj vlastiti nastavni kadar.

Tambura ravnopravni instrument

Danas, 2019. godine, tamburaški odsjek koji čine niža i srednja Muzička škola broji četiri klase tambure s ukupno nešto više od 50 učenika. Da je tambura u Muzičkoj školi bila pravi potez govore podaci da su učenici, skupa s profesorima, za sve ove godine postigli nebrojene rezultate, velike i zapažene uspjehe po pitanju natjecanja, festivala, na kojima su osvajali prve nagrade, laureate i posebna priznanja, kako na republičkom tako i na međunarodnom nivou.

Tamburaški komorni sastav škole postoji od kako je tambura uvedena u srednju školu, te je to jedan od obveznih predmeta srednjoškolaca, a s učenicima trenutno radi prof. Milan Pridraški. Dječji tamburaški orkestar niže Muzičke škole vodi prof. Mira Temunović, a s radom je započeo 2001. godine, kao obvezni predmet od IV. razreda niže škole.

Tambura je dokazala i pokazala da može biti ravnopravna s brojnim drugim instrumentima. Iako je literatura u početku bila skromna, danas su za soliste urađene brojne transkripcije, te je tambura prisutna na svim poljima. Od solističkog muziciranja uz klavirsku pratnju, preko komornih sastava, pa sve do orkestrara.

Tambura je zauzela svoje mjesto u svijetu glazbe, a iz godine u godinu otkrivaju se nove tehnike i mogućnosti sviranja na tamburi. Brojnim uspjesima i postignućima svaki puta se iznova potvrđuje da je tambura ravnopravni instrument.

Ž. V.

»Godina hrvatskih velikana u Vojvodini«:
125 godina od rođenja Josipa Andrića

**1. GODINA
VELIKANA**

Ispred svog vremena

Doprinos Josipa Andrića kulturi vojvođanskih Hrvata je neizmjeran, a njegov veliki i raznovrstan opus predstavlja neiscrpni materijal za razna društvena i kulturološka istraživanja

Ove godine, točnije jučer, 14. ožujka, navršilo se 125 godina od rođenja čuvenog pripovjedača, publicista, glazbenika i jezikoslovca **Josipa Andrića** (1894. – 1967.). Rođen je 1894. u Bukinu kao sin **Josipa** i **Eve**, rođene **Fábry**. Mađarsku pučku školu pohađao je u Bukinu 1900. – 1901., hrvatsku u Moroviću 1901. – 1905., a gimnaziju u Slavonskoj Požegi, koju je završio 1913. Još u ovom uzrastu njegov svestran duh dolazi do jasnog izražaja. Tako je u Slavonskoj Požegi usporedno s gimnazijom privatno učio glazbu. Uređivao je i periodične publikacije *Slavonac* i *Jeka* od 1909. do 1913. Obrazovanje je nastavio u Zagrebu, gdje je studirao pravo na Pravnom fakultetu 1913. – 1917. Ondje je 1920. doktorirao temeljem rigorozna. Budući da

mu nije bilo dosta znanja i iskustva, istodobno sa studijem prava, studirao je glazbu i trgovinu u Pragu 1914. – 1916., skolastičke filozofije u Innsbrucku 1917. – 1918. U Zagrebu je uređivao studentski list *Luč* 1914. – 1917.

Urednička karijera

Stekavši ovako zavidno obrazovanje, ušao je lako u kulturne tokove Hrvatske. Od 1919. do 1927. uređivao je zagrebački tjednik *Seljačke novine* i pisao glazbene kritike u dnevniku *Narodna politika*. Od 1921. do 1946. je bio urednik katoličke izdavačke kuće Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu, koja je bačke Bunjevce i Šokce obogaćivala za vrijedna praktička izdanja. U ovoj nakladničkoj kući je radio i nakon njenog preimenovanja u Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, sve do umirovljenja 1954.

Bio je pokretač i urednik nekoliko katoličkih glasila, zbornika i kalendara: *Mladost*, *Naša Gospa Lurdska*, *Obitelj*, *Jeronimsko svjetlo*, *Tatre*, *Katolički kalendar*, *Danica* itd. Uredio je više od 500 knjiga objavljenih u edicijama: *Jeronimska pučka knjižnica* 1923. – 1929., *Knjižnica pučke pozornice* 1926. – 1941., *Knjižnica dobrih romana* 1926. – 1945., *Knjižnica dobre djece* 1929. i *Knjižnica katoličkih pjesnika* 1939. – 1941.

Javni djelatnik

Širokog i svestranog duha, Andrić se istaknuo i na polju javnog rada. Bio je član mnogih kulturnih društava i ustanova. Zajedno sa svojim suradnicima iz Bačke osnovao je Društvo bačkih Hrvata u Zagrebu, čiji je bio predsjednik. Društvo je djelovalo od 1940. do 1945., okupljajući bunjevačko-šokačke intelektualce iz Bačke koji su se pod različitim okolnostima zadesili u Hrvatskoj. Organizirao je ili sudjelovao (na) nekoliko vjerskih i kulturnih manifestacija, od kojih vrijedi izdvojiti hodočašće Hrvata u Svetu Zemlju (o čemu je 1937. snimljen fim), podizanje oltara bl. **Niko-**

Papinsko odlikovanje

Za svoje zasluge na polju kulturnog i javnog rada Andrić je dobio niz priznanja i odlikovanja, od kojih je najvrjednije odlikovanje pape **Pavla VI.** za književni i organizacijski rad (1964.).

žijanca. Ovo glazbeno-scensko djelo Andrić je napisao prema vlastitu libretu. Prvi puta je izvedena u Subotici 29. travnja 1953., a premijera u Hrvatskoj održana je u Osijeku 29. listopada 1994.

Doprinosa Josipa Andrića na polju kulture vojvođanskih Hrvata je neizmjeran. Ako se ima u vidu da su bunjevačko-šokački intelektualci iz Bačke i Baranje u svom nastojanju da svoju kulturu i ostala polja vlastitosti podignu na viši stupanj nailazili na institucijske zapreke, kako u Austro-Ugarskoj, tako i u Kraljevini SHS-Jugoslaviji, onda će nam postati jasno koliko je značajan Andrićev opus. Naime, on predstavlja neiscrpn materijal za razna društvena i kulturološka istraživanja. To najbolje dokazuje činjenica da je nakon Andrićeve smrti (7. prosinca 1967.) u Baču 30. kolovoza 1969. održan simpozij posvećen njegovom liku i djelu. Na temelju svih svojih zasluga na polju kulture i javnog rada ušao je u *Hrvatski biografski leksikon*: A-Bi (Zagreb, 1983.) i *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* (Subotica, 2008.). Poslije svega iznesenog nameće se zaključak da je Andrić bio stvaralac ispred svog vremena.

Vladimir Nimčević

li Taveliću u Jeruzalemu, izložbu hrvatskog katoličkog tiska na Svjetskoj izložbi katoličkog tiska u Vatikanu (1936).

Književnik, publicist, prevoditelj

Premda je stalno bio zauzet studijama i poslom, ipak je nalazio vremena i za književnost. Prvu pjesmu pod naslovom *Zavičajnoj rijeci* objavio je u *Slavoncu* 1909. Zagledan još kao gimnazijalac u velike uzore, pisao je drame o čuvenim hrvatskim i njemačkim književnicima: **Vatroslavu Lisinskom**, **Franzu Josepu Haydnu** i **Petru Preradoviću**. Popis periodičnih publikacija kojima je pridonosio člancima različite tematike je impozantan: *Luč*, *Krijes*, *Mitrovački glasnik*, *Hrvatska prosvjeta*, *Seljački kalendar*, *Seljačke novine*, *Danica*, *Težačke novine*, *Mladost*, *Narodna sloboda*, *Katolički list*, *Zadrugar*, *Nedjelja*, *Kalendar sv. Franje*, *Selo i grad*, *Obitelj*, *Razgovor ugodni*, *Svijet*, *Hrvatska straža*, *Klasje naših ravni*, *Hrvatski orač*, *Naša domovina*, *Subotičke novine*, *Subotička Danica*, *Nova Hrvatska* i *Zabavnik*.

Na književno-receptijskom polju, Andrić je stalno bio u pokretu, neumorno tragajući za novim izvorima znanja i inspiracije. U toj potrazi otkrio je niz vrijednih čeških, francuskih, njemačkih i drugih književnika. Želeći da i njegovi sunarodnjaci osjete čar njihovih djela, prevodio ih je na hrvatski. Prevođenje je išlo i u obratnom smjeru. Prepoznat kao vrijedan književnik i glazbenik, Andrić je prevođen na češki i slovački. Kao rezultat njegovog interesiranja za kulturno-političke prilike Slovačka nastale su knjige: *Ustav Slovačke Republike i ustavne borbe slovačkog naroda* (Sl. Požega, 1940), *Slovačka slovnica* (Zagreb, 1942) i *Slovačka glazba* (Zagreb, 1944).

Omaž zavičaju

Premda su ga studije i posao odnijeli daleko od zavičaja, nikada ga nije zaboravio nego mu se vraćao kroz poeziju, glazbu, te javni i kulturni rad. Ljubav prema zavičaju i narodnoj kulturi opaža se u više njegovih kompozicija, od kojih se ističe opera *Du-*

Seljaku...

Zemlja ti je majka, kolijevka prva,
Pjesma uspavanka: male ševe poj.
Za zemlju te veže sudbe udes tvoj,
Ona te hrani, od zla te čuva.

Ti si svjestan toga, što ti ona daje,
Hrana joj je zato tvoja dobra duša.
Zemlja te razumije, s osjećajem sluša,
Klik veselja tvoga, tvoje uzdisaje.

Topli zraci sunca i mirisan lahor
Miluju te nježno, ko majčine ruke,
Po svoranom licu, od brige i muke
I znojnom čelu, čistom ko mramor.

Kad se jave prvi znaci premaljeća
Sa ralom u ruci kročiš po svom polju,
Sa veselom nadom, na godinu bolju,
Slušaš pozdrav bilja i mirisnog cvijeća.

Na seoskom tornju, kad zvona zazvone
Tmuran pogled dižeš u visine plave,
Skidaš šešir prašan ka umorne glave
I molitvu šapčeš kralju vasiona.

Prvo stoljeće prve dječje opere na svijetu

Priča iz svijeta u kojem se dobro dobrim vraća

Franjo Štefanović (1879. – 1924.), petrovaradinski skladatelj, vjerojatno nije znao da sklada prvu operu na svijetu u kojoj će glumiti djeca kada je započinjao skladati jedno od svojih najpoznatijih djela. Rođen u poznatoj i velikoj petrovaradinskoj obitelji u ovom mjestu, u današnjoj Reljkovićevoj 18, cijenjeni učitelj i potonji upravitelj petrovaradinske škole, veliki je dio svojega otvorenog duha i svojeg glazbenog i pedagoškoga znanja posvetio djeci, u kojima je tražio i nalazio nadahnuće, posebice kada su znali odgovarati na njegove zahtjeve u stalnom uvježbavanju dječje glazbe koju je skladao i s njima izvodio. Njegov vrlo kratak život, koga je zaustavila tuberkuloza, i njegov trag u glazbenoj kulturi grada Petrovaradina u velikoj su nerazmjeri: tijekom života puno je kompozicija skladao, a još više toga uništio odmah nakon čina njihova stvaranja. Kulminacija njegova rada, kako se o posljednjem periodu njegova života izjasnio plodni petrovaradinski glazbeni pedagog **Đuro Rajković** (1937. – 2012.), započeta je 1918., kada je započeo skladanje dječje opere *U vilinoj gori*, a nakon nje još tri djela: opere *Šumska kraljica* (1919.) i *Na Orlovgradu* (1920.), te alegorije u dvije slike *Seoba Slavena* (1921.).

Mira Bačić-Vuković

Rajković navodi da je *Šumska kraljica* Štefanovićeva najomiljenije dječje glazbeno-scensko djelo. Prvo izdanje ove opere tiskao je Štefanović 1922. godine u Novom Sadu, dok je 1972. tiskano drugo u glazbenom časopisu za djecu i omladinu *Cvrčak*. Opširan predgovor ovom izdanju napisao je zagrebački muzikolog **Josip Andreis**, a izdanje su dobile na dar sve osnovne škole u Vojvodini. Koliko je poznato, *Šumska kraljica* bila je izvedena u Petrovaradinu, Novom Sadu, Vukovaru, Đurđenovcu, Zagrebu,

Križevcima, Veloj Luci, Splitu, Bečeju, Golubincima, Pančevu, Staroj Pazovi, Zemunu, Novom Kneževcu, Svcu, Vrbasu i Beški.

Praizvedba *Šumske kraljice* bila je 1921. godine. Prvo izvođenje nakon II. svjetskog rata bilo je ponovno na ishodištu Štefanovićeve glazbenoga nadahnuća, u Petrovaradinu. Kako za naš list svjedoči gospođa **Mira Bačić-Vuković**, Petrovaradinka, upravo je ona, kao osnovnoškolka tumačila lik *Šumske kraljice*. Gospođa Bačić-Vuković (1941.) osmoljetku *Vladimir Nazor* završila je u Petrovaradinu.

»Sjećam se priprema za izvođenje ove opere, koje su uslijedile 1952. godine. U to sam vrijeme bila članicom školskoga zbora, a profesorica **Ružica Nemeš**, koja je zbor vodila, izabrala je nas nekoliko koji smo uvježbavali uloge, a meni je pripala ta čast da igram baš glavnoga lika. **Đurđica Etl** je tumačila Dobru

Postavljanje spomen-ploče prigodom stoljeća rođenja Franje Štefanovića 1979. godine na Osnovnoj školi *Vladimir Nazor* u Petrovaradinu. Ispod ploče je **Ljubica Barbuš**, a s njezine desne strane **Kosta Nađ**, potonji narodni heroj Jugoslavije. Oboje su bili glumci u prvom izvođenju *Šumske kraljice*.

vilu, a **Mile Brkić** je bio Patuljak. Izvedbu smo vježbali u školi uz klavirsku pratnju profesorice Nemeš, te uz asistenciju glazbenoga pedagoga iz Novog Sada **Vojislava Kereševića**. Priredba je, konačno, bila izvedena u velikoj dvorani tadašnjega *Partizana* u Petrovaradinu. Sjećam se da je dvorana nama, s pozornice, bila užasno velika. Najstrašnije mi je bilo kada sam vidjela da je publika počela zauzimati mjesta. Imala sam tremu prije početka, no ne tijekom izvođenja«, prisjeća se Bačić-Vuković.

Sa zahvalnošću se prisjeća profesorice Nemeš, još jedne od plejade petrovaradinskih učenih ljudi, glazbeno vrlo obrazovane, koja je predavala i mnoge druge predmete, te poznavala obitelj Franje Štefanovića.

Svjesni više puta ponovljene činjenice da je kvaliteta i kvantiteta Štefanovićeva glazbenog opusa u nerazmjeru sa znanjem o njemu u dječjoj glazbeno-pedagoškoj praksi i izvođenju, u želji da uspomena na njega bude oživljena i da traje, članovi Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Jelačić* animirali su Osnovnu glazbenu školu *Isidor Bajić* iz Novoga Sada. Polaznici ove škole, pod ravnanjem profesorice **Ane Kovačić**, od 15. ožujka 2015. redovito izvode ovu operu gdje god se za to ukaže prilika. Od toga dana ona je izvedena u Novom Sadu, Subotici, Šidu, Osijeku, Zagrebu, Beogradu, a ove godine bit će izvedena i u Staparuu. Publiku redovito čine djeca, kojoj se na ovaj način daje izvanredna mogućnost da uživaju u »bajkovitom Štefanovićevu svijetu, punom čarolije, vila i patuljaka, u kojem se dobro uvijek dobrim vraća«, kako je to jednom prilikom istaknula profesorica Kovačić.

Marko Tucakov

100 godina ŠUMSKE KRALJICE

DJEČJE OPERE
i 140 godina rođenja
skladatelja Franje Štefanovića
iz Petrovaradina

KONCERT

Amfiteatar SPENS-a, 16. 3. 2019. u 19 h

IZVEDBA OPERE

Velika sala KC-a Novi Sad, 18. 3. 2018. u 11 i 12 h

Akcija čišćenja na Petrovaradinu

Rat protiv smeća

Je li u svijetu čovjekove dominacije moguće da se dogodi bilo koji komad zemlje bez smeća, a da pri tome vaša nada ne može biti odgovor na ovo pitanje? I koliki je paradoks činjenica da će nas ubiti vlastito smeće? Tko nam je dao pravo da budemo nemarni prema prirodi, da za sobom sijemo sve što nam nije potrebno bez trunke svijesti da to zagađuje, guši i ubija?

Proteklog vikenda smo sudjelovali u akciji »Tvrđava bez smeća 2«. Iskreno, kada te pozovu na akciju ljudi koje uvažavaš, nije potrebno mnogo se informirati o akciji, a sama činjenica da idemo pomoći nečemu da bude bez smeća bila je dovoljna da malo sna ne bude dovoljno dobar izgovor za izostanak. Toliko malo je bilo potrebno i dovoljno da nedjelju, 10. ožujka, provedemo na Petrovaradinskoj tvrđavi.

Što, tko i gdje

»Tvrđava bez smeća 2« je jedna od nekoliko stotina akcija koje je u posljednje tri godine organiziralo Udruženje građana 3D svijet, a druga službena akcija koja se organizira na nadzemlju tvrđave. Slogan akcije »Hold the line« (drži liniju) predstavlja odlučnost i obiteljski stav čuvara tvrđave, grupe građana i volontera da istraju u velikom poslu. Ovo je druga u nizu od zamišljenih i potrebnih brojnih ekoloških akcija čišćenja Petrovaradinske tvrđave pod nazivom »Tvrđava bez smeća«, nastala iz brojnih akcija UGRIPA u kojima je izvađeno 250 tona smeća iz podzemlja najočuvanijeg kontraminskog sustava. Prethodna akcija »Tvrđava bez smeća« angažirala je 116 urbanih ratnika, a porobila preko 16 tona pripadnika smeća, đubreta i šuta, kako su naveli organizatori, među kojima poseban naklon ide idejnom vođi **Leonu Šurbanoviću** bez čijeg entuzijazma svijet katakombi, podzemlja i nadzemlja tvrđave ne bi imao šansu za svoju čistu budućnost.

»Tvrđava bez smeća 2«

Okupljanje akcije u kojoj smo i mi sudjelovali je počelo, kako su organizatori u pozivu i najavili, u cik zore, što je za nedjeljno jutro bilo u pola osam, a sama akcija sakupljanja smeća je trajala do 4 sata popodne. Mjesto okupljanja je bilo u čuvenom Carskom šancu gdje se nalazi i glavni štab UGRIPA. Cijela akcija je počela malim performansom članova štaba, da bi se nakon podjele armija krenulo na teren. Od prijavljenih 370, pojavilo se malo više od pola ratnika-namjernika i, što je posebno zanimljivo, bilo je primjetno više djevojaka. Volonteri, urbani ratnici, bili su podijeljeni u osam armija, a svaka armija je imala svog generala i komandanta. Svaki ratnik i dobrovoljac je imao potpunu opremu za rat protiv smeća, kao i ostale uvjete za ovo iščekivano ratovanje – hrana, voda, rukavice, alat i vreće. Od osam armija postojale su tri kategorije od kojih je najjača išla u borbu protiv

šuta i bavila se teškom kategorijom prljavih poslova, druga koja je čistila nadzemlje, a jedna armija je ostala u štabu pripremiti hranu za ratnike u polju. Moja tročlana ekipa je bila raspoređena tako da smo u svakoj od tri kategorije imali po jednog predstavnika i na kraju svi ruke uprljane pravom stvari. U znak pobjede nad *Đubrovom*, kako je simbolično nazvan ovaj neprijatelj koji preko 70 godina opstaje na Tvrdavi, upriličen je vatromet, a na kraju same akcije organizirane su interesantne edukativne i kreativne radionice. Uz prijatelje koje ovi ratnici imaju u samoj akciji bilo je prilike i zakoračiti, ili kako se to stručno kaže uroniti, u podzemlje, a i čuti čuvene legende o ali, aždaji, Mariji i ostalima.

Ono što je na kraju akcije ostalo su podatci da je uspješno organizirana akcija Udruženja građana *3D svijet* sakupila 1.650 vreća, što je 35 tona smeća. Ovo je trenutak u kome ste pokušali zamisliti količinu od samo jedne tone smeća, a onda, nadam se, tu brojku pomnožili s 35 i zaključili da ovo nije ni blizu količine smeća koja će se dogoditi ovom i svim ostalim mjestima ukoliko se ne uozbiljimo u ovom ratu na koji nas UGRIP zove, jer svi mi imamo ratnika u sebi, samo je pitanje želimo li ga naći.

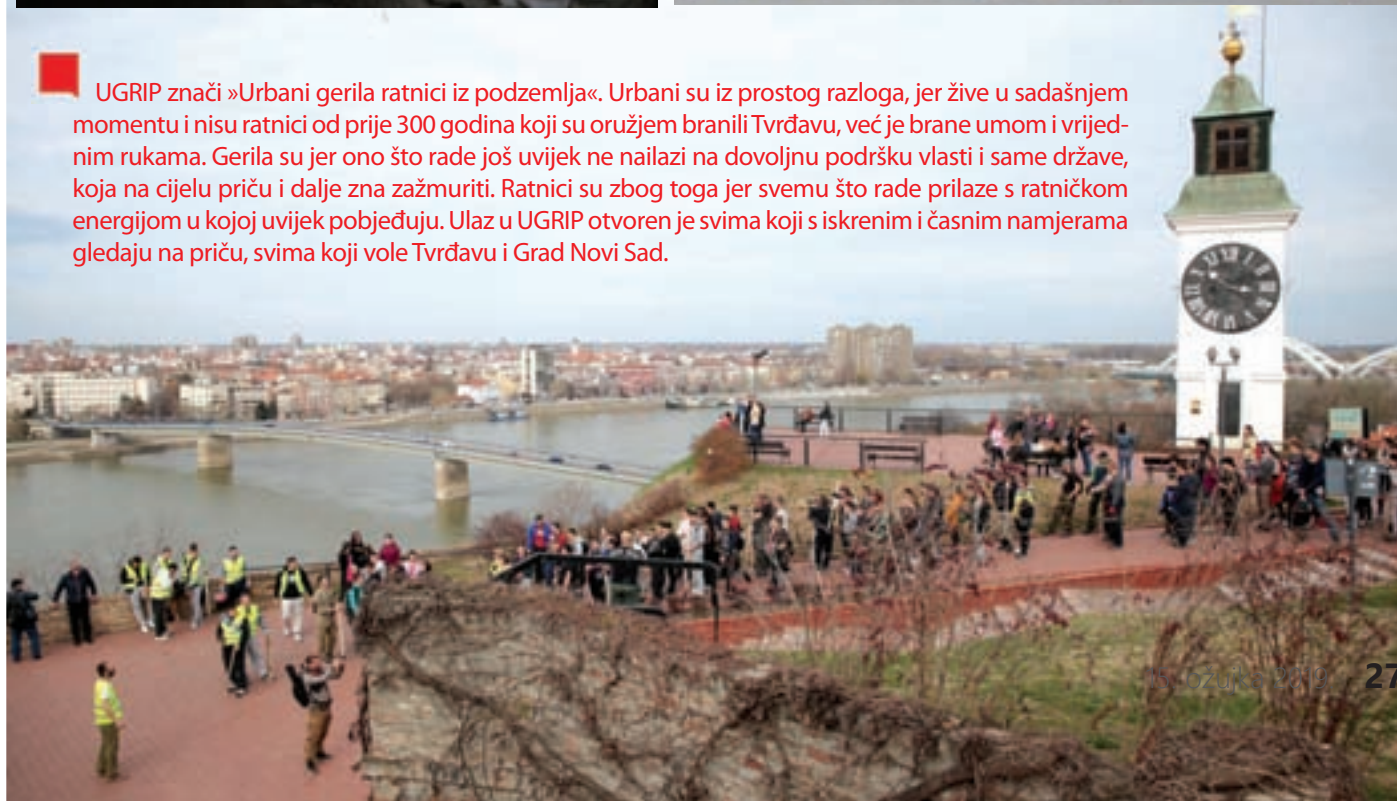
Postoje ratovi koji su poželjni, dobrodošli i prijeko potrebni ljudskom rodu, a jedan od njih je rat protiv *Đubrova*.

Je li u svijetu čovjekove dominacije moguće da se dogodi bilo koji komad zemlje bez smeća, a da pri tome vaša nada ne može biti odgovor na ovo pitanje, ali ona mora biti glavni pokretač. Vjerujem da UGRIP neće stati dok Tvrdava ne bude disala punim plućima i nadam se da će armija biti sve brojnija.

Gorana Koporan

UGRIP znači »Urbani gerila ratnici iz podzemlja«. Urbani su iz prostog razloga, jer žive u sadašnjem momentu i nisu ratnici od prije 300 godina koji su oružjem branili Tvrdavu, već je brane umom i vrijednim rukama. Gerila su jer ono što rade još uvijek ne nailazi na dovoljnu podršku vlasti i same države, koja na cijelu priču i dalje zna zažmuriti. Ratnici su zbog toga jer svemu što rade prilaze s ratničkom energijom u kojoj uvijek pobjeđuju. Ulaz u UGRIP otvoren je svima koji s iskrenim i časnim namjerama gledaju na priču, svima koji vole Tvrdavu i Grad Novi Sad.

Javni poziv za potporu Hrvatima izvan RH

ZAGREB – Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske objavio je Javni poziv za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Hrvatske u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2019. godinu. Prijava projekata, odnosno prijava za pomoć ugroženim pojedincima podnosi se u elektroničkom i papirnatom obliku. Nakon što se e-prijavni obrazac konačno preda i spremi putem računalnog sustava dostupnog na mrežnoj stranici <https://eprijavehrvatiizvanrh.in2.hr>, potrebno ga je ispisati, ovjeriti te zajedno s ostalom traženom dokumentacijom u papirnatom obliku dostaviti poštom na adresu: Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Trg hrvatskih velikana 6, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska, s naznakom: »za Javni poziv za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2019. godinu«. Ukoliko prijavitelj – ugroženi pojedinac (C kategorija) nije u mogućnosti podnijeti prijavu u elektroničkom obliku, istu može podnijeti samo u papirnatom obliku putem Prijavnog obrasca C - papirnata prijava. Rok za podnošenje prijava u elektroničkom i papirnatom obliku je još nekoliko dana, do ponedjeljka, 18. ožujka!

Dodatne informacije mogu se dobiti na brojevima telefona: +385/1/644-46-82, +385/1/644-46-81, radnim danom u vremenu od 10 do 15 sati ili na e-mail adresi: programi-projekti@hrvatiizvanrh.hr.

Tekst Javnog poziva i prijavni obrasci C nalaze se na internet-skoj stranici Ureda: www.hrvatiizvanrh.gov.hr.

Starogradske pjesme u Lisinskom

ZAGREB – Koncert tradicionalnih starogradske pjesama, balada i romansi održan je 12. ožujka u Velikoj u dvorani *Vatroslava Lisinskog* u Zagrebu. Dvorana je bila ispunjena do posljednjeg mjesta, a koncert je spojio starogradske vojvođanske i zagrebačke pjesme. Za glazbu prošlih vremena pobrinuli su se ansambl *Hajo* iz Subotice, uz violinsku pratnju **Emila Gabrića Paganinija** (također rodom iz Subotice), **Zdravko Bugarin** i beogradska operna diva **Marčela Frančesko**, kojoj je ovo prvi nastup ovakvog tipa od kada je doselila u Hrvatsku. Popularne starozagrebačke pjesme i popijevke izveli su je **Adam Končić**, **Gordana Ivanjek Tušek**, **Željko Grozaj**, a pratio ih je sastav *Savski valovi* i **Oliver Belošević** na harmonici.

Stoljeće dječje opere Šumska kraljica

NOVI SAD – Obilježavanje godišnjice rođenja petrovaradinskoga skladatelja **Franje Štefanovića** (1879. – 1924.) ove godine je u znaku 140. obljetnice njegova rođenja i 100. obljetnice nastanka njegova najpoznatijega djela, opere za djecu *Šumska kraljica*. Tim povodom HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina organizira svečanu priredbu sutra (subota, 16. ožujka) u 19 sati u amfiteatru SPENS-a (Sutjeska 2), dok će u ponedjeljak, 18. ožujka, u 11 sati u Kulturnom centru Novog Sada (Katolička porta 5a) biti izvedena opera *Šumska kraljica*. Glavni pokrovitelj manifestacije je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

M. T.

Predstava u Nazoru

SOMBOR – Dramska sekcija HKUD-a *Vladimir Nazor* izvest će sutra (subota, 16. ožujka), komediju *Matora dica*. Predstava je u selekciji Općinske smotre amaterskih dramskih društava. Početak je u 20 sati u velikoj dvorani Hrvatskog doma.

Z. V.

Riječki Fit u Novom Sadu

NOVI SAD – Poznata riječka grupa *Fit* održat će koncert u Novom Sadu, u iduću subotu, 23. ožujka, u *Firchie Think Tank Studiju*. Početak je u 21.30 sati. Grupa *Fit* je sredinom i drugim dijelom osamdesetih širila svoj krug publike zaraznim pop pjesmama, te još i danas predstavlja jedan od najuspješnijih izvoznih proizvoda riječke scene na regionalnom tržištu. Suprotno mnogim generacijskim kolegama, *Fit* je tih godina uspio objaviti dva albuma s kojih publika i danas pamti hitove kao što su: *Mačka*, *Rijeka*, *Zvoni telefon* i *Zaboravit ću sve*.

Č'a Grgina huncutarija u Narodnom kazalištu

SUBOTICA – Predstava Dramskog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo Č'a Grgina huncutarija* bit će igrana ponovno na sceni *Jadran* Narodnog kazališta u Subotici, i to u nedjelju, 31. ožujka, s početkom

u 19.30 sati. Redatelj predstave je **Marjan Kiš**. Karte se mogu kupiti u pretprodaji i pred početak predstave na blagajni kazališta.

Poziv za Liru naivu 2019.

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* Subotica uputili su poziv za 17. susret hrvatskih pučkih pjesnika Vojvodine pod nazivom *Lira naiva 2019*. Zainteresirani pjesnici trebaju poslati 3-5 svojih (neobjavljenih) pjesama koje mogu biti pisane standardnim hrvatskim jezikom ili ikavicom (bunjevačkom ili šokačkom), a bit će objavljene u zbirci. Pokrajinski susret pjesnika *Lira naiva 2019*. bit će održan 25. svibnja u Surčinu. Pjesme i prijavu (s kraćom biografijom te fotografijom/portret), u wordu, treba poslati do 7. travnja na adresu: Hrvatska čitaonica, Bele Gabrića 21, 24.000 Subotica ili putem elektroničke pošte na adresu: katarina.celikovic@gmail.com. Detaljnije informacije mogu se dobiti putem telefona broj +381/64-211-31-86.

Poticaj za produbljivanje veza

Predstavljanje knjige povjesničara **Roberta Skenderovića** *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* hrvatskoj manjinskoj zajednici u Baji je veoma važno, jer i u Mađarskoj ima onih kojih negiraju hrvatsko podrijetlo Bunjevaca i Šokaca.

Robert Skenderović i Dinko Šokčević

Zbog toga bi bilo korisno ovu knjigu prevesti na mađarski jezik, istaknuto je, među ostalim, na predstavljanju spomenute knjige, koje su u ovom mjestu u mađarskom dijelu Bačke u četvrtak, 7. ožujka, priredili Hrvatska samouprava grada Baje i Savez Hrvata u Mađarskoj. Ovom je prigodom izražena i potreba za uspostavljanjem čvršće i bogatije suradnje između mađarskih i vojvođanskih Hrvata.

Knjigu je predstavio viši znanstveni suradnik Instituta za povijest Mađarske akademije znanosti **Dinko Šokčević**, koji je rekao da je knjiga Roberta Skenderovića vrlo važna jer sažima sve ono što je u znanosti napisano o Bunjercima i Šokcima, sve do 1918. godine. Na pitanje zbog čega ona može biti značajna Hrvatima u Mađarskoj, Šokčević navodi problem negiranja hrvatskog podrijetla Bunjevaca i Šokaca, koji, osim u Srbiji, postoji i u ovoj zemlji.

»U knjizi punoj arhivskih, jezičnih i etnografskih dokaza, Skenderović daje odgovor na to pitanje. Također, on objašnjava pojam hrvatske nacionalne integracije, a razumijevanje tog procesa je vrlo važno jer često oni koji negiraju hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca uzimaju neke izvore od prije 150-200 godina i na temelju toga tvrde da pripadnici zajednice nisu za sebe rekli da su Hrvati.«

Robert Skenderović je izrazio zadovoljstvo što je njegova knjiga poticaj za produbljivanje veza između vojvođanskih i Hrvata u Mađarskoj kao i za interes mađarskih Hrvata za vlastitom prošlošću. Kaže kako je i dalje u arhivima i knjižnicama i kako stalno otkriva nove činjenice, što će, kako se nada, rezultirati novim knjigama.

Predsjednica Hrvatske samouprave grada Baje, u čijim je prostorijama održano predstavljanje knjige, **Angela Šokac Marković** istaknula je da bi zbog Bunjevaca koji negiraju svoje podrijetlo i koji ne govore svoj materinji jezik, za Hrvate u Mađarskoj bilo jako važno da se ona prevede na mađarski.

Nakon predstavljanja knjige i razgovora o njoj, jedna od tema među sudionicima bila je i potreba za uspostavljanjem čvršće suradnje između predstavnika, odnosno pripadnika hrvatske manjinske zajednice u Mađarskoj i Vojvodini.

Predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj **Josip Ostrogonac** je izrazio želju za uspostavljanjem jačih veza sa Suboticom, Somborom, Bajmakom, navodeći kako je krenulo nešto na kulturnom planu, ali kako to nije dovoljno.

»Ove godine ćemo slaviti 20. obljetnicu Dana Hrvata, koja će biti u Baji. Moramo se dobro pokazati, i što se programa proslave tiče trebat će nam pomoć vojvođanskih Hrvata, kako bismo se pokazali u što boljem svjetlu. Želja nam je da budemo jedinstveni i tako zajednički utječemo kako na maticu, tako i na naše domicilne države.«

Predsjednik Hrvatske državne samouprave **Ivan Guban** je s tim u vezi predložio predstavnicima samouprava i županija u mađarskom dijelu Bačke gdje žive Hrvati da se sastanu s čelnicima vojvođanskih Hrvata i dogovore neku vrstu suradnje, koja je inače već započeta na državnoj razini.

Predstavljanju knjige prisustvovao je i narodni zastupnik u Skupštini Republike Srbije i ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, kao sunakladnika, **Tomislav Žigmanov**, koji je istaknuo da se vojvođanski Hrvati ne mire s relativno skromnim i slabim vezama sa svojim sunarodnjacima iz Bajskog trokuta, ali i da nemaju previše moći nešto radikalnije izmijeniti.

»Počelo se sustavnije surađivati, imamo manifestaciju *Bunjevci bez granica* koja je prvi put bila u Tavankutu, potom u Gari i u Subotici. Imamo odličnu suradnju sa Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj, u proteklih nekoliko godina učinjeni su iskoraci po pitanju suradnje s Hrvatskom državnom samoupravom. Međutim, mi od onoga što sada činimo ne možemo više. Naš profesionalni sustav unutar hrvatske zajednice je petero ljudi koji se moraju prvo izboriti za neku vrstu minimalnog dostojanstva i obraniti, neki put, i elementarna ljudska prava tamo gdje jesmo. No, u svakom slučaju, surađivati se treba, mi za to imamo želju i rado ćemo se odazvati vašem pozivu.«

Na ovom je događaju, među ostalima, nazočio i generalni konzul Republike Hrvatske u Pečuhu **Drago Horvat**.

Knjiga *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* objavljena je u sunakladi ZKVH-a i Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest u Slavonskom Brodu, gdje Robert Skenderović radi kao viši znanstveni suradnik.

I. Petrekanić Sič

Od 5. do 11. ožujka u Novom Sadu održan Sajam knjiga

Manifestacija po mjeri čitatelja

*Ovogodišnji Sajam knjiga zabilježio rast po svim parametrima: i po broju posjetitelja, i po broju nakladnika i naslova, i po broju prodanih knjiga * Predstavljena i nova izdanja vojvođanskih Hrvata koja mediji na većinskom jeziku tradicionalno prešućuju, a šira javnost o njima uglavnom pojma nema*

Dovoljno je bilo samo neku od ranijih godina otići na Sajam knjiga u Novi Sad i usporediti ga s ovogodišnjim, pa lako doći do zaključka kako ova manifestacija bilježi kontinuirani rast. S obzirom na to da je ulaz bio besplatan, podaci organizatora da je Sajam knjiga od 5. do 11. ožujka posjetilo oko 35.000 ljudi (izračunali su i da je to za 17% više u odnosu na 2018., prim. a.) sigurno se moraju prihvatiti s više rezerve nego kada se oni računaju na temelju prodanih ulaznica. Ipak, mnogo važnija od same preciznosti broja posjetitelja svakako je njegova »besplatnost«, jer mu upravo ta činjenica – baš kao i Interliberu u Zagrebu – u startu omogućuje dodatnu popularizaciju knjige kao »robe« o čijoj se budućnosti (baš kao i o tiskanim izdanjima novina) već dulje vrijeme vode rasprave.

Jeftino + kvalitetno = popularno

Ono što je također hvale vrijedno kada je riječ o Sajmu knjiga u Novom Sadu jest podatak da su se mnoga izdanja (čak i nova) mogla nabaviti po zaista pristupačnim cijenama, jer su se sniženja kretala od 20 do čak 75%! Iako možda djeluje nestvarno, ono makar bar za uši lijepo zvuči podatak press službe Novosadskog sajma da je za šest dana prodano »na stotine tisuća knjiga, čija je vrijednost višemilijunska«.

Ima na ovom sajmu i nešto što ga čini »ljudskim« u odnosu na, recimo, onaj u Beogradu. Riječ je, naime, o tome da mnogo manji broj nakladnika (ove godine njih 150 iz 30 zemalja) i naslova daju čovjeku više vremena za temeljitije razgledanje izloženih knjiga u odnosu na gotovo pa lutanje u poluvašarskoj atmosferi Beograda, gdje već dulje vrijeme »estradizacija knjige« nagrizi primarni cilj ovakvih manifestacija. Dobro, istina je da je na Sajmu knjiga u Novom Sadu mnogo manje novih naslova u odnosu na Beograd, istina je i to da se mnoge knjige iz

različitih područja (posebno onih specijaliziranih) jednostavno ne mogu pronaći, ali je isto tako i činjenica da od onoga što je ponuđeno ostaje obilje materijala da se mirne duše može reći kako je izbor ipak bio veliki. Ova konstatacija posebno vrijedi za beletristiku i dječju književnost, ali se zaista dosta toga moglo naći i iz drugih područja poput povijesti, medicine, botanike...

Ono što svakog posjetitelja ovakvih manifestacija posebno raduje jesu štandovi s antikvarnim izdanjima, gdje su se – nažalost, često na gomilu nabacanih – mogle nabaviti zaista vrijedne knjige po cijeni od nevjerojatnih 100 dinara! Takvih štandova bilo je 3-4 i posjetitelj se na njima, ako baš ne ide ciljano na određeni naslov i ako pri tome ima koliko-toliko novca, mogao zadržati satima. Oni malo uredniji potrudili su se svoju ponudu tematski posložiti, a, budimo iskreni, i informacije o traženim naslovima bile su mnogo, mnogo preciznije u odnosu na vlasnike štandova-depoa. Pa ipak, i tu su se mnoge knjige mogle naći po istim ili tek nešto višim cijenama.

Ovogodišnjem evidentno većem broju posjetitelja zacijelo je pridonio i Sajam obrazovanja koji je održan paralelno sa Sajmom knjiga na kom su, osim novosadskih srednjih škola i Sveučilišta, nastupile i srednje škole i fakulteti iz Srbije, ali i iz deset drugih zemalja, među kojima je bila i Hrvatska.

U nastavku teksta o Sajmu knjiga u Novom Sadu donosimo izvješća o predstavljanju hrvatskih (nacionalnomanjinskih) izdanja, izdanja koja se u medijima na većinskom jeziku tradicionalno prešućuju i o kojima šira javnost pojma nema.

Nakladništvo manjinskih zavoda

Novosadski sajam knjiga je najveća knjiška manifestacija u AP Vojvodini, i na njoj se redovito predstavlja i književna produk-

cija ovdašnjih nacionalnomanjinskih zajednica, među kojima i vojvođanskih Hrvata. Zahvaljujući resornim pokrajinskim tajništvima i ove godine na Sajmu su se predstavili Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU Hrvatska riječ iz Subotice.

Povodom desete obljetnice njihova rada, svoju nakladničku djelatnost na sajmu su zajedno predstavili manjinski zavodi Hrvata, Slovaka, Rusina i Rumunja. O nakladničkoj djelatnosti ZKVH-a govorio je ravnatelj Zavoda **Tomislav Žigmanov**, ukratko predstavivši kapitalna djela iz desetak ustanovljenih Zavodovih edicija.

»Jedna od naših najznačajnijih knjiga je knjiga **Roberta Skenđerovića** o povijesti podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca koja je nagrađena za najbolju knjigu iz povijesti u Hrvatskoj u 2017. godini. Istaknuli smo, među ostalim, i naše periodične publikacije – Godišnjak za znanstvena istraživanja i časopis za književnost i umjetnost *Nova riječ*, knjige koje se bave opusima **Stanislava Prepreka**, **Alekse Kokića**, **Jakova Kopilovića**, ediciju izabranih djela **Balinta Vujkova**... U okviru nakladničke djelatnosti, mi smo okupili respektabilan broj autora, suradnika koji pridonose ovakvom bogatstvu naše naklade. Iz različitih razloga zaostajemo za drugim manjinama pedeset godina, ali trudimo se to nadoknaditi«, izjavio je Žigmanov.

Mladi pjesnici

Sutradan, 8. ožujka, svoja najnovija izdanja predstavili su zajednički NIU *Hrvatska riječ* i ZKVH. Predstavljen je novi dvobroj

književnoga časopisa *Nova riječ* koji se objavljuje u sunakladi ove dvije ustanove, a o njegovu sadržaju govorila je **Katarina Čeliković** iz ZKVH-a. Jedan od temata u novom broju posvećen je mladim osobama iz hrvatske zajednice (od 18 do 30 godina) koje se bave poezijom. Tim povodom o svojoj poeziji, uz kazivanje vlastitih stihova, govorilo je troje zastupljenih autora: **Vedran Horvacki** iz Subotice, **Ivana Gromović** iz Monoštora (koja stvara i na mjesnoj šokačkoj ikavici) i **Marija Brzić** iz Surčina. U pitanju su autori različitog pjesničkog senzibiliteta i tematsko-motivske okupiranosti, na početku potrage za vlastitim izričajem. Kako je spomenutom Vedranu Horvackom, u nakladi *Hrvatske riječi*, objavljen književni prvijenac *Slike iz beskraj*, o toj je knjizi ukartko govorio novinar **Davor Bašić Palković**.

Na Sajmu se u nedjelju, 10. ožujka, predstavio i Književni klub HKPD-a **Stanislav Preprek** iz Novog Sada. O radu Kluba i njihovim najnovijim izdanjima govorili su: predsjednik Udruge **Krešimir Tkalac** i voditeljica Književnog kluba i urednica izdanja dr. **Dragana V. Todosreskov**. U programu su sudjelovale i **Ana Marija Kaluđerović**, zamjenica voditeljice Književnog kluba, te **Maja Gračan Livada**, nagrađena pjesnikinja na natječaju *Preprekovo proljeće 2019*.

»Predstavili smo zbirku pripovjedaka *Preprekova jesen 2018*. i zbirku poezije *Preprekovo proljeće 2019.*, koja je nedavno izašla iz tiska. Tu je bila i nova knjiga *Ja kažem* **Bosiljka Kostića** iz edi-

cije *Preprekovi pjesnici*, te prvijenac iz edicije *Preprekovi prozaisti – Uvrnute priče Branimira Miroslava Tomlekina*«, kazala je Todosreskov.

Tijekom sajma, na štandu resornih pokrajinskih tajništava mogle su se pogledati novije knjige i periodične publikacije hrvatskih nakladnika iz Vojvodine.

Z. R. / D. B. P. / M. T.

Bez izložbe *Slikom zajedno*

U okviru pratećeg Sajma umjetnosti *Art Expo* trebala je biti postavljena i izložba manjinskih zavoda za kulturu *Slikom zajedno*, ali je izostala jer, kako navode iz ZKVH-a, »sajam nije našao osiguranje niti je imao vitrine za eksponate koje se mogu zaključiti«.

Križ, patnja, nada

U Spomen-muzeju biskupa *Josipa Jurja Strossmayera* u Đakovu otvorena je korizmena izložba **Darka Vukovića** *Krug u Ruci je Inspiracija koja čini Život*. Izložbu je priredio Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, a otvorio je ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**. Uz autora sudjelovala je i Ženska pjevačka skupina *Kraljice Bodroga* iz Monoštora, koja je izvela korizmene napjeve.

»Ovo je izuzetno moderan, a opet tradicionalni pogled na korizmu, na muku. Nastala je kao jedan umjetnički projekt koji traje nekoliko godina – *Bunjevački put križa*, koji je započeo od pjesama, riječi. U početku bijaše riječ. To su bile pjesme Tomislava Žigmanova – *Bunjevački put križa*, koji je prije nekoliko godina dobio nagradu *Pasionske baštine*. Zapravo se taj projekt sve vrijeme nadopunjuje, jer naše traženje odgovora, unutarnje preispitivanje mislim da nikada neće završiti. Darko Vuković i Tomislav Žigmanov napravili su zanimljivu izložbu koja pokazuje kako u zajednici Hrvata u Vojvodini postoje izuzetni umjetnici, izuzetna kulturna scena«, kazao je dopredsjednik Društva hrvatskih književnika **Mirko Ćurić**.

Emocije i spontanost

Križ. Kao simbol kršćanstva. Križ. Kao simbol patnje. Križ. Kao simbol nade. Križ. Kao osobni doživljaj. Sve to je na ilustracijama Darka Vukovića, koga su za ovakav umjetnički izričaj inspirirali križevi u okolini Subotice.

»Ilustracije koje sam napravio urađene su na osnovu fotografija koje sam snimio. Dok sam radio, razmišljao sam o ljudima koji su prolazili kraj tih križeva. Odlazili su na polja, negdje sa svojim mislima. Kakve su oni molitve imali kraj tih križeva? To su sigurno molitve koje su bile pune patnje, ali i molitve pune nade. Želio sam to vizualizirati. Ne samo križ kao objekt, već kao simbol. Zapravo sam želio u svakoj ilustraciji pokazati trenutak kada netko odluči biti vjerujući; kada netko odluči biti u nadi. Kada netko s nadom odlazi dalje. Svaka ta ilustracija trebala bi biti jedna molitva umjetnika koji pokušava dočarati molitvu drugih«, kazao je Vuković kome je ovaj rad bio iskorak, jer je ilustracija umjetnički izričaj kojim se do sada nije bavio.

»Ovo jest izazov i na neki način pronašao sam svoju ilustraciju zahvaljujući križu. A stihovi Tomislava Žigmanova uklapali su se u ilustracije prije svega prema ključnim riječima. Tako da se ilustracije na neki način oslanjaju na stihove, ali su i autonomne«, kazao je Vuković.

Kao umjetnik ovaj rad za njega je bio i izazov, ali i otkrivanje sebe samoga.

»Radeći na plakatima gdje se traži stav, nedvosmisleno promišljanje, ovdje su došle do izražaja emocije i spontanost koje nema u plakatu i ta spontanost se raduje i oplemenjuje«, kazao je Vuković.

Haiku i likovni iskaz

»Križevi krajputaši, kako ih mi zovemo, križevi su koji se nalaze u poljima, na raskrižjima puteva, u selima, pa čak i u gradovima. Taj dio naše materijalne baštine koji je vezan uz Katoličku Crkvu relativno je dugo bio zapostavljen i od nas vjernika, jer su prostori gdje su oni bili dizani danas mahom pusti prostori. Ta vrsta neke nebrige bila je motiv da spram tog dijela naše kulturne baštine očitujemo neku vrstu interesa, da ih počnemo obnavljati, zapisivati sjećanja – tko ih je dizao, što su im bili razlozi. U tom smislu mi smo osmislili određene aktivnosti koje za cilj imaju da se križevi krajputaši obnavljaju, a da križ kao temeljna kršćanska simbolična vrijednost bude u fokusu i naših novih umjetničkih praksi. U tom smislu bili su i moji literarni pokušaji da pokušam pronaći neki model izričaja kada je u pitanju vlastiti osjećaj patnje i muke čovjeka. To je naišlo na relativno pozitivan odjek među onima koji su dolazili iz drugih područja kao što su fotografija, slikarstvo. U tom smislu Darko Vuković i ja pokušali smo napraviti neku vrstu sraza haiku pjesništva na ikavici i likovnog iskaza«, kazao je Žigmanov.

Na otvorenju izložbe obratio se i ravnatelj Spomen muzeja **Tadija Crnjak**, a program otvorenja upotpunile su *Kraljice Bodroga* s korizmenim napjevima, koji su u Monoštora ostali sačuvani iako su se pjevali prije stotinu i više godine. Izložba je otvorena 9. ožujka i bit će posjetiteljima đakovačkog muzeja dostupna tijekom korizme.

Z. V.

 Tekst se objavljuje ujedno i kao dio korizmenoga serijala »Križevi krajputaši – dio materijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji«, a kao primjer suvremenog umjetničkog nadahnuća spomenutim segmentom naslijeđa.

Fado kao glazbeni žanr

Kad fatum postane fado

Amalia Rodrigues

Izgleda da više nitko ne zna o čemu je zapravo u fadu riječ – u posljednje vrijeme se čini da je to prenaplašena dramatika s uplakanom ženom koja pravi tolike pauze u pjevanju da slobodno možete otići vani popiti kavu i vratiti se na sljedeći stih

klizi, što mu i daje specifičnost. Nasuprot ispeglanim, plastičnim licima, osobnostima i glasovima, nasuprot potrebi da se malo šmira, da čovjeka ništa ne dotakne, da se zaštiti od samog života, fado je životni stav koji dopušta da ga život dotakne i mijenja, da ga mrvi životni žrvanj. Fado pjevač se rađa, ne može se to naučiti, kažu fadisti.

Dva lica fada, Lisabon i Coimbra

Dok sam se, za nedavnog boravka u Zagrebu, vozila tramvajem od autobusnog kolodvora do svoga odredišta, pozornost mi je privukao bilbord s najavom za fado koncert. Narednog dana je fado pjevačica **Katia Guerreiro** gostovala u koncertnoj dvorani *Vatroslava Lisinskog*. Sljedećeg trenutka već sam tipkala poruku prijateljici koja je bliska izvorima karata. Zašto se nisi prije javila, to jest, naravno, karata više nema. A već odavno ne vrijedi poznavati osoblje na garderobi u *Lisinskom*, niti postoji institucija ulaska bez karte kada se, nakon što su sretnici posjedali, puštaju oni koji iz raznih razloga nisu kupili kartu (na vrijeme). Hm. Pa, dobro, onda blaženi youtube.

Umor snažne duše

Veliki portugalski pjesnik **Fernando Pessoa** za fado je rekao da je to umor snažne duše, pogled prezira koji Portugal upućuje Bogu u koga je vjerovao i koji ga je napustio. Fado jest stav, to je hrabrost da se živi, ali i nemoć u susretu sa sudbinom. To je nada, čežnja, tuga, melankolija čovjeka koji ne bježi od stvarnosti. Fado je plemeniti vrisak ljudske hude sudbine. Ovaj izvorno portugalski glazbeni žanr postao je svjetska tečevina, uobličen raznim utjecajima kultura koje su se stjecale u Portugalu. Neprevodiv je taj glavni tvorbeni element fada, *saudade*, to složeno osjećanje dostojanstva, žala, nade, sjete. Ono što je po nečemu slično, a tako daleko od fada jesu i mađarske romance i bosanske sevdalinke i blues afričkih crnaca i, na primjer, žal za mladosti u pjesmi koju izvodi romska glazbena trupa iz Rumunjske *Taraf de Haidouks*. Jer, imaju fadisti i svijetle i tamnije glasove, razlikuju se po boji i karakteru, ali svima je u glasu taj sfumato, taj pomalo hrapav okus oporog, nerazblaženog života. K tome, u katkad velikim rasponima, u fado pjesmama glas melizmatično

Iznjedrila je fado početkom 19. stoljeća lisabonska sirotinja, mješavina Iberijaca, Brazilaca, Afrikanaca. Drugi stilski pravac ovoga žanra pojavljuje se kasnije, u sveučilišnom gradu Coimbra. Nastao među studentima i profesorima, smatrao se glazbom viših društvenih klasa. Uglavnom su ga pjevali muškarci na stihove koji su se oslanjali na urbanu književnu tradiciju. Dok je lisabonski fado odisao tugom i melankolijom, pjesme iz Coimbre donosile su nadu i vedriji pogled na svijet. Osim glasova, karakterističan zvuk fada čine i gitare, portugalska fado gitara s 12 žica i posebnim štimom i gitara talijanskog štima uz eventualni dodatak bas gitare – *viola baixo*. Dvjestotinjak godina fada utjecalo je na veličinu i sastav orkestra, značajnu ulogu imaju tekstopisci i glazbenici, a Portugal je svijetu podario i pregršt dobrih fadista. Ovisno o ukusu, za slušanje se mogu izabrati svjetliji i prodorniji ili tamniji i mukliji glasovi, pjevači starijih ili novije generacije. Ipak, treba sačuvati fado u pravom obliku. Jedna od današnjih fado zvijezda, **Dulce Pontes**, vidi potrebu da se fado očisti od pomodarskih natruha: »Danas je fado postao pomodarstvo i to mi se nimalo ne dopada«. Izgleda da više nitko ne zna o čemu je zapravo u fadu riječ. U posljednje vrijeme se čini da je to prenaplašena dramatika s uplakanom ženom koja pravi tolike pauze u pjevanju da slobodno možete otići vani popiti kavu i vratiti se na sljedeći stih. Ne, to nije fado. Fado je molitva kada je tuga, ali on je i sreća. Može biti i humorističan, ovisi o tome koji fado pjevate. Bilo kako bilo, slušajte **Amaliu Rodrigues** da biste razumjeli što želim reći. Od velikih imena dakle, Kraljica fada Amalia Rodrigues, **Mariza**, Katia Guerreiro, **Carminho**, **Raquel Tavares**, **Antonio dos Santos**, **Duarte**, Dulce Pontes. Kupite karte na vrijeme i vidimo se na koncertu.

Nela Skenderović

Crkva

Put do Uskrsa

Može li naša korizma biti plodna?

Korizma, kao liturgijski dio godine u kome se pripremamo za blagdan Uskrsa, traje 40 dana, bez nedjelja i završava se ulaskom u sveto Trodnevlje. U to vrijeme nastojimo biti bliži Bogu, odreći se koječega, više moliti, razmatrati Njegovu muku, imati više razumijevanja za bližnje...

Često u želji da nešto poradimo na sebi tijekom ovoga vremena zalutamo od same suštine, od Gospodina. Tim povodom razgovarali smo sa župnikom župe Presvetog Trojstva u Maloj Bosni vlč. **Draganom Muharemom.**

Kako u današnjem svijetu rastrzanosti između obitelji i posla, te brojnih obveza možemo biti pravi kršćani u korizmi?

Korizma je iskustvo pustinje. Čini se da mi ljudi današnjice trebamo redefinirati pojam pustinje; nije više mjesto tišine, praznine, odsutnosti, nego baš suprotno – mjesto prebukiranosti, zasićenosti, usloženosti. Da, to je naša pustinja danas! Korizma koja bi htjela bijeg iz pustinje, pa i te takve pustinje, bila bi tek neka egzotična duhovnost, relaksacija koja ne preobražava ni čovjeka a ni pustinju. Počesto korizmu shvaćamo kao izdvojeno vrijeme u kojem ćemo se nastojati izdvojiti iz redovnog (pa i rastrzanog) načina življenja. Ozbiljnost korizme je upravo u ostajanju, prihvatanju takve pustinje, preobražavanju iznutra. Svetost nije u bijegu od redovitog, nego u vršenju redovitog na izvanredan način.

Počela je i pobožnost križnoga puta. Koji je smisao sudjelovanja u ovoj pobožnosti?

Stari su govorili – per cruce ad lucem – po križu do svjetla. Razmatranje križnoga puta želi nas uvesti u taj hod. Središte ove pobožnosti nije promatranje Krista u agoniji, akcentiranje na težini križa, znoju, krvi, mučenju... Srž je u usmjerenosti pogleda na Božju slavu, na križ kao mjesto pobjede. Ova pobožnost želi probuditi u nama vapaj za Uskrsom, čežnju za novim životom, za petnaestom postajom.

Mnogi se vjernici tijekom korizme odriču određene hrane, no, kako razlikovati post od dijete?

Netko je šaljivo rekao: post je skidanje kila uz Božju pomoć. Čini mi se da ta šala ponekad odražava naše krivo poimanje posta. Svodi se na vježbu u samodisciplini, način »gospodarenja« sobom ili oblik samokažnjavanja za grijeh. Kršćanski post traži svoju plodnost u življenju vjere. Nema stoga svrhu u samome sebi, niti u tijelu koje ga podnosi. Lijepo je o tom pisao sv. Ambrozije: »Koliko li bi post bio duhovno vrijedan kad bi ono što inače trošiš za hranu udijelio siromasima«. Sv. Augustin još izravnije govori: »Dajmo u milostinji ono što 'primamo' posteći«. Post, dakle, nikada ne smije biti izoliran. On uvijek ide skupa s molitvom i djelima

milosrđa. Inače je ništa drugo nego dijeta, »skidanje kila uz Božju pomoć«, bez duhovnih učinaka.

Ima ljudi koji si zacrtaju visoke ciljeve za odricanje ili žrtvu tijekom korizme i dogodi se da ne uspiju sve ostvariti. Je li to grijeh?

Pomalo sam skeptičan po pitanju tih korizmenih žrtvica. Toliko nam znaju okupirati pažnju da nam onda promiče bitno. Đavao zna to jako dobro iskoristiti i preokrenuti u svoju korist. Čokolada, koje sam se odrekao, tako maštovito oboji cijelu moju korizmu, zauzme prostora u mojim mislima više nego inače. I ustrajati ću do kraja i misliti ću da sam pobijedio, a zapravo eto promašaja iako sam imao najbolje namjere. Središte korizme je poziv na obraćenje, metanoju, preobrazbu, otkriće novoga života u Kristu. Žrtve i žrtvice imaju smisla samo ako potpomažu potonje rečeno. U suprotnom postaju zamke Zloga.

Često se dogodi da se u korizmi odrekemo, ne samo hrane, nego i loših navika, ali čim dođe Uskrs vratimo se na staro. Ima li to smisla?

Srećom da korizma traje 40 dana, a ne više! Pa tko bi izdržao biti toliko dobar! Jedva čekam Uskrs da ispušim sve one kutije cigara koje sam ostavio u korizmi... Koliko samo naša korizmena nastojanja znaju biti tragikomična! Kršćanin zna biti poput »mede« koji spava svoj zimski (korizmeni) san. Tad nikog ne ugrožava, ne troši, ne jede... »Kršćanin medo« jedva čeka uskršnje buđenje da bi se opet vratio svojoj sta-

Sjećanje

Ante Sekulić

Tavankut, 16. studenoga 1920.

Zagreb, 18. ožujka 2016.

Pokoj vječni daruj mu Gospodine!

Sveta misa bit će služena 17. ožujka u 9 sati u crkvi sv. Mihovila u Subotici (franjevačka crkva).

sin Ante

roj naravi. A Uskrs... Uskrs je pak »Hod u novosti života« (Rim 6,4). Napuštanje starog i preobrazba u novog, Kristom oblikovanog čovjeka. Od »kršćanina mede« postati kristoliki kršćanin u kojem buja klica uskrsnuća, darovane vječnosti. Tek onda sve ima smisla, tek onda korizma biva plodonosna.

Ž. V.

Križni put mladih Srijemske biskupije

Ured za mlade Srijemske biskupije organizira drugi križni put mladih na Biskupijskom Svetištu Gospe Tekijske. Križni put će biti 23. ožujka, a susret bi se vodio Evanđeoskim retkom »*Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje.*« (Iv 15,13).

Susret je jednodnevan sa sljedećim okvirnim programom:

14.30 sati - Okupljanje uz Svetište Gospe Tekijske

15.00 sati - Križni put po postajama na Svetištu.

Poslije pobožnosti i molitve susret se nastavlja u domu Svetišta s okrepom (razgovor, iskustva, kateheza... dio su programa koji bi ispunio ovogodišnji križni put).

18.00 sati - Sveta misa i prigodno euharistijsko klanjanje.

Po završetku programa susreta povratka svojim župama.

M. T.

Devetnica u čast sv. Josipu u Subotici

Devetnica u čast sv. Josipu počela je 10. ožujka u župi sv. Roka u Subotici i trajat će do blagdana, 19. ožujka. Svaku večer u 17 sati je pobožnost križnoga puta, krunica ili klanjanje. U 17.30 sati počinje sveta misa i prigodna propovijed, a tema ovogodišnje devetnice je *Sv. Josip i poziv na svetost u suvremenom svijetu*. Tijekom devetnice u nedjelju, 17. ožujka, bit će blagoslov trudnica.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Preobraženje se događa kroz molitvu

U potpunosti suprotnosti s prošlom nedjeljom, kada Isusa iskušava đavao, ove nedjelje čitamo o tome kako se našao uronjen u Očevu blizinu (usp. Lk 9, 28b-36). Prva suprotnost ogleda se u mjestu radnje ovih dvaju evanđelja. Prošle nedjelje to je bila pustinja, mjesto osamljenosti i kušnje, a ove nedjelje to je gora, koja u Svetom pismu predstavlja mjesto Božje objave i njegove blizine. Prošle nedjelje činilo se kao da je Isus prepušten samome sebi, mora proći kroz iskušenja kao svaki čovjek, a ove nedjelje sam Bog objavljuje Isusov identitet, otkriva njegovo božansko sinovstvo i njegovu slavu. Ovaj kontrast između pustinje i gore, kušnje i zaogrta Božjom blizinom, znakoviti su za vjernički život, osobito u korizmi, koja za nas jest vrijeme kušnje, ali i vrijeme koje nas vodi bliže k Bogu.

Isusovo preobraženje

Isus je uspješno nadvladao kušnju koja je stajala na početku njegovog javnog djelovanja, no sada, na putu u Jeruzalem, kada se bliži kraj njegovog boravka na zemlji, nalazi se pred novom kušnjom. On zna što ga u Jeruzalemu očekuje, a budući da pored božanske posjeduje i ljudsku narav, on osjeća strah pred nadolazećim. Zato se i povlači u osamu na molitvu. Evanđelja nam svjedoče da se Isus moli prije svakog važnog trenutka u svom životu i djelovanju, a ono što ga u Jeruzalemu očekuje zasigurno je najvažnije od svega do tad, jer je muka i smrt ispunjenje njegovog poslanja, jedini put prema uskrsnuću zbog kojega se i rodio. A za vrijeme te molitve Isus doživljava duboko iskustvo Očeve blizine te dobiva snagu da nastavi svoj put ka konačnom cilju.

On je došao na goru moliti se, nije imao namjeru preobraziti se, niti je znao da će se to dogoditi. Njegova jedina nakana bila je molitva kao i svaki put do tada kada se pripremao za važne odluke. Osjećao je tjeskobu i strah te je to želio podijeliti sa svojim Ocem i u susretu s njim kroz molitvu prikupiti snagu za nastavak svojega poslanja. Preobraženje se dogodilo kao posljedica susreta s Bogom, kao rezultat Božje blizine. Ono je znak snage koju Isus prima da može završiti djelo spasenja koje je započeo, ali i znak za Isusove učenike, ne samo da je Isus uistinu Božji Sin, nego i da je molitva ozračje Božje blizine, da se kroz nju prima snaga za sva poslanja

onih koji mole. A Mojsije i Ilija koji se pojavljuju kao svjedoci Isusova preobraženja prošli su slične kušnje u svom poslanju i imali snažno iskustvo Božje blizine koje ih je ohrabrilo da unatoč svemu završe povjereno im djelo od Boga.

Važnost molitve

Evanđeoski odlomak o Isusovom preobraženju upućuje nas na molitvu, kao najvažniju sastavnicu kršćanskoga života. Molitva nam omogućuje dragocjene trenutke susreta s Bogom, trenutke u kojima ne govorimo samo mi nego i osjetimo poticaje koji dolaze od njega, ono najvažnije, ona je izvor snage za izazove i kušnje koji se nalaze na našem putu. Bez molitve nećemo imati snage nadvladati kušnje na koje nailazimo. Učinit će nam se često da smo sami, bez podrške i pomoći, da nema izlaza iz teškoća u koje smo zapali, a kroz molitvu znat ćemo da nismo sami i da će nam Bog dati potrebnu snagu i potrebnu mudrost da nadvladamo svaku teškoću.

Korizmeno vrijeme je vrijeme kušnje, kada se čovjek u želji da se obrati i promijeni susreće s različitim protivštinama koje ga žele omesti u provođenju odluke. Zato sastavni dio korizmenih odluka uvijek mora biti molitva. Ona je ta koja nas dovodi do preobraženja, a naše preobraženje je obraćenje koje želimo postići. Zato ne smijemo prestati moliti, niti molitvu zapostavljati pred nekim drugim stvarima. Za nju trebamo uvijek naći vremena. Ona je izvor kršćanske snage, izvor promjene i kršćanskog djelovanja, ona predstavlja dragocjene trenutke Božje blizine, čak i onda kada nam se čini da je Bog daleko i ne čuje naše vapaje.

Isusovo iskustvo molitve poučava nas u još jednoj stvari – da sve prepustimo u Božje ruke, a ne da grčevito tražimo da bude kako smo mi isplanirali. Po Isusovom primjeru trebamo oslušivati što je njegova volja i po njoj se ravnati. U takvoj molitvi ogleda se snaga naše vjere, naše pristajanje uz Boga, a on nas nagrađuje odlučnošću i poticajima da možemo izvršiti ono što je za nas odredio.

Stoga proživimo ovo vrijeme korizme kao vrijeme molitve, kako bismo na kraju korizmenoga hoda doživjeli preobraženje koje će biti vidljivo na način da će se u nama moći prepoznati da smo oni koji žive za Boga i s Bogom. To nije lak put, ali Bog nas na njemu prati.

**Lucija Ivanković Radaković, učenica
Srednje medicinske škole u Subotici**

Uvijek tu za druge

Lucija Ivanković Radaković ima 17 godina i živi u Subotici s mamom **Marinom**, tatom **Marinkom**, sestrom **Katari-nom** i bratom **Jakovom**. Lucija je učenica trećeg razreda Srednje medicinske škole u Subotici, smjer medicinska sestra – tehničar. Kako nam je kazala, u školi koju je odabrala joj je zanimljivo, jer ono o čemu uči događa se u stvarnom životu, a ona svoje znanje može primijeniti kako bi pomagala drugima, a to je najviše ispunjava. Nakon srednje škole planira upisati Medicinski fakultet u Zagrebu.

Svira u Subotičkom tamburaškom orkestru oko osam godina. Voli svirati u orkestru, jer je uvijek zabavno, iako treba dati sve od sebe na svakoj probi. Zahvaljujući orkestru posjetila je mjesta koja možda ne bi imala priliku vidjeti. Kao jedan od većih uspjeha izdvaja odlazak u Izrael sa Subotičkim tamburaškim kvartetom. Voli čitati, ali i glumiti, bila je i članica dramske sekcije u HKC-u *Bunjevačko kolo*. To joj je bilo najdraže razdoblje u životu za sada, jer se na sceni osjeća slobodno i može biti svoja.

Omiljeni film joj je *Kraljević i ja*, a za knjigu se ne može lako odlučiti, ima ih više. Voli slušati tamburaše i poznatog pjevača **Dorđa Balaševića**.

Prošloga ljeta Lucija je bila volonter na manifestaciji *Djeca u Dužijanci*, na *Takmičenju risara*, animator na *Oratoriju*, a bila je aktivna i u *Etnokampu*. Drago joj je što je imala priliku biti s druge strane svih ovih događanja, te dodaje kako je vidjela koliko je teško sve organizirati i koliko je truda potrebno. Osjećala se dobro pomažući pri organizaciji ovih manifestacija i željela bi sudjelovati u tome i sljedećih godina.

K. D.

**Subotički srednjoškolci plasirali se na
državno natjecanje Čitanjem do zvijezda**

USPJEŠNI Mario Evetović i Zdenko Ivanković

Prema rezultatima koje je objavila Hrvatska mreža školskih knjižničara učenik Politehničke škole iz Subotice **Mario Evetović** i učenik Gimnazije *Svetozar Marković* iz Subotice **Zdenko Ivanković** plasirali su se na posljednju, državnu razinu kviza znanja i kreativnosti *Čitanjem do zvijezda*. Ovaj uspjeh ostvarili su na regionalnom natjecanju koje je za srednjoškolce u cijeloj Hrvatskoj i u Subotici održano 1. ožujka. Toga dana test znanja online je rješavalo 317 srednjoškolaca, među kojima su bili i **Josipa Kujundžić**, **Luka Prčić** i **Daniel Kujundžić**, učenici subotičke gimnazije.

Budući da je ovogodišnja tema kviza *Putopisi* za ovu razinu natjecanja potrebno je bilo pročitati knjige **Ephraima Kishona** *Kita boli more* i **Mire Aščića** *Afrika – misija na crnom kontinentu* kao i dodatnu ponuđenu literaturu. Odgovarali su na 60 pitanja za što su imali 50 minuta, a prema odluci prosudbenog povjerenstva bodovni prag potreban za plasiranje na državno natjecanje bio je 45 i više bodova, odnosno 75% točnih odgovora.

Istodobno, povjerenstvo je ocijenilo i multimedijske uratke koje su poslali Mario Evetović iz Politehničke škole u Subotici te **Emanuela Bošnjak** iz Gimnazije *Svetozar Marković* iz Subotice i odlučilo oba uputiti na narednu, državnu razinu natjecanja *Čitanjem do zvijezda*.

Posljednja razina ovoga kviza zakazana je za 10. svibnja, do kada je potrebno pročitati i treću knjigu *Pravi se da ovo nisi vidio* autora **Hrvoja Šalkovića**. Ovim će biti dovršeno natjecanje za srednjoškolce za ovu školsku godinu.

Organizatori ovog kviza za poticanje čitanja su Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga provodi Gradska knjižnica Subotica u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem.

B. I.

Proljetni umor

Proljetni umor? Na prvi pogled rekla bih smiješno. Kakav umor u proljeće? Sve se budi, rađa, pupa, a ljudi umorni? Nikako mi se ne uklapaju te dvije riječi, no, stvarnost je nešto drugačija.

Proljetni umor nije igra riječi nego stanje na koje se žali popriličan broj ljudi i, kako stručnjaci navode, čak u većem postotku žene od muškaraca. Ovaj sindrom posljedica je prije svega nedostatka vitamina C, te povećanih potreba za dodatnom »adaptacijom« organizma na nove meteorološke prilike. Ožujak, koji je poznat po promjenljivom vremenu, je idealan mjesec za proljetni umor. No, i jednolična ishrana tijekom zimskog razdoblja također ima svoj udio u ovome.

Možemo li olakšati ovo stanje?

Stručnjaci savjetuju promjenu prehrambenih navika, te unos namirnica koje sadrže vitamine C, B, te željezo i magnezij.

Na bolje raspoloženje i smanjivanje umora, odnosno pospanost, možemo i sami sebi pomoći tako što ćemo duže boraviti vani i tijelo izložiti prirodnoj, sunčevoj svjetlosti.

Jasno je da su svi ovi savjeti preporučeni zdravim osobama, a ono što je svima prijeko potrebno jest san. Savjetuje se na spavanje ići ranije nego obično, a ujutro odmah nakon buđenja ustati, jer će umor i klonulost biti povećani ako ne počnemo dan aktivno.

U ovome razdoblju skloni smo i popodnevnom spavanju, osobito ako se osjećamo umorno, no to može biti kasniji problem s noćnim snom.

Treba izbjegavati jaku i začinjenu hranu, osobito u večernjim satima, kao i alkoholna pića, a pokušajte se i držati navika, bar kad su u pitanju odlazak na spavanje i ustajanje.

Ž. V.

RECEPT NA TACNI

Punjeni krumpir

Već sedmu godinu, ako dobro brojim, a čini mi se da bi moglo biti i više, živim u stanu. Nije mi loše, imam super lokaciju, nema mnogo posla oko održavanja ali nema ni dvorišta, a nema ni kaljeve peći, ni *smederevca*. Nisam sigurna jesam li više voljela osloniti se na kaljevu peć ili sjediti uz *smederevac*. Ovih dana mi glavu okupira, a okusom mami, ideja o »krumpirima u gaćama«, kako smo ih zvali, a zapravo mislim na krumpir u cijelo, koji samo ubacimo u pećnicu *smederevca* i ispečemo, a poslije mažemo mašču ili kiselim vrhnjem i uživamo u njemu. Znam, znam, može se pripremiti i u ovoj mojoj pećnici na struju, ali onaj tko je probao ovaj specijalitet iz *smederevca*, složiti će se da ni blizu nije isto. Zato na tacnu ni ne stavljam krumpir u cijelo, nego punjeni krumpir i nadam se da će bar malo zamazati mi želju.

Potrebno: 1 kg krumpira / 185 g tunjevine / 1 crveni luk / 1/2 žličice čili papričice / 2dl soka od limete / 6 žlica grčkog jogurta.

Postupak: Krumpir dobro oprati i osušiti i bez ljuštenja staviti u rernu da se peče 20 minuta na visokoj temperaturi. Kada omekša, izvadite ga iz pećnice, prepolovite i sredinu malo izdubite žlicom. U izdubljen dio stavite malo tunjevine, crvenog luka, čili paprike, zalijte limetom i na svaki krumpir stavite malo grčkog jogurta. Smanjite malo temperaturu u pećnici i vratite krumpir na par minuta. Kada izvadite krumpir, dekorirajte ga sjeckanim listovima mladog luka.

Alternativa: Ukoliko volite da su tunjevina i crveni luk mekši, možete ih prethodno malo pirjati, pa tako pripremljene stavljati ih na krumpir.

Ispadne da nas ova praktičnost i modernost udaljavaju od tradicionalnih okusa, ali ću već s prvim *smederevcem* nadoknaditi propušteno. Dobar tek svima!

Gorana Koporan

Idemo li večeras u kazalište (154)

Buka, pomama i bijes

Postavljajući *Macbetha*, tragediju častohleplja, zločina, ludila i poraza, u paličkom *Globu*, u okviru *Shakespeare-festa* redatelj **Zlatko Sviben** odlučio je ispitati ovo djelo napisano 1606. ili 1607. godine iz kuta suvremene svakodnevice. Zbog toga je znatno pomjerio težišne točke dva najvažnija lika: lady Macbeth i Macbetha. Tako u paličkom *Globu*, umjesto intelektualno kancerozne, zločinačke nadmoćnosti lady Macbeth, koja je ideolog zavjere i ubojstva, susrećemo ambicioznu suprugu, dojučerašnju kućanicu, koja je pripravna na svaku gadost kako bi se dočepala vlasti, moći, značaja. Zato se i palički *Macbeth*, koji se kod Shakespearea znatno duže kreće u prostoru između dobra i zla što čovjeku omogućuje da se bez ostatka propita od kakvog je blata pripravljen i za kakva djela se brzo i bez ostatka preobraća u

Zlatko Sviben

sirovog i ne pretjerano zbunjenog čovjeka, samo s jednim naumom i izraženim credom: vlast, vlast i samo vlast. Palički *Macbeth* je čak ispao »muškarčina koja zna što hoće«, istina ne i razloge, čemu sve to, što hoće, ali zato energično ispunjava sve preduvjete koji ga vode do najviše stepenice. Dakle, Svibenov je *Macbeth* ako ništa drugo, otjelovljenje ideje o heroju, nitkovu i bezdušniku koji sasvim lako obara i ubija protivnike, ali i nedužne, da bi ostvario svoju nakanu. Tek na mahove je Svibenov *Macbeth* somnabulni medij u čijem se vidnom polju susreću ovozemaljsko i mistično, sve što je sudbinski nezaobilazno. Međutim, ni tada taj spoj nema dovoljnu dubinu iracionalne tajnovitosti, što smanjuje moguće višestruka značenja. Tako se propušta šansa za otvaranje onih pitanja koja su u korijenu svijeta, života, smrti. No, zato je Sviben uveo neke nove, moguće odnose u igru: pa je tako lady Macbeth u određenim situacijama i jedna od

suđaja-vještica, čime je donekle korišćena prvobitna interpretacija ovog lika. Tako se i Macduff pojavljuje kao vještica, a Malcolm (tko bi propustio?) i kao ubojica. Zato se, nema sumnje, isti glumac smjenjuje i u liku časnika, vrataru i ubojice itd. Glumački je ova predstava, uz *Tita Andronica*, bez premca na *Shakespeare-festu*. **Enver Petrovci** je lik Macbetha iznijansirao od zasljepljujuće, nagonске, sirove snage do fine samoironije. Banquo **Tanasija Uzunovića** bio mu je druga strana, neka vrsta pravde, bez šansi. **Dragomir Pešić** je perfidnom Malcolmu, koji polako ali sigurno grabi ka vlasti i jedini prolazi kroz cilj, osigurao svu mjeru perversije i nadutosti, dok je **Mihajlo Pleskonjić** do detalja sastavio lik čovjeka-stepenice, preko kojeg se svatko može popeti na tron, zaigra li na njegovom suženom registru. Mada **Gordani Gadžić**, darovit, i na neki način predodređenoj za ulogu ledi Macbeth, nije ostavljeno dovoljno prostora, znala je ona pružiti

i više no što joj je bila glumačka zadaća. Njeno sjajno ostvarenje publika neće zaboraviti, kao ni uloge **Ference Ároka** (Duncan, vještica), **Želimira Novkovića** (časnik, vratar, ubojica), **Luke Piljagića** (stjuard, ubojica) i **Edit Faragó** (lady Macduff, vlastelinka). U predstavi još sudjeluju djeca: **Stevan Pupavac**, **Milena Medić** i **Miloš Pušin**, te glazbenici **Robert Đivanović**, **Darko Tikvicki** i **Pál Zsiga**. Vrijedi još istaknuti uspjele kostime **Bjanka Adžić Ursulov**, koja nas iz predstave u predstavu uvjerava u svoje nepresušno i visoko majstorstvo. Ovog puta uredila je i scenu. Zatim, izvanrednu, upečatljivu glazbu **Davora Rocca**, koja osigurava samosvojan zvučni znak, dograđujući scensku igru i koreografiju **Nade Kokotović**, koja u sceni borbe između Macbetha i Macdafa razlaže čovjekov pokret vodeći ga do njega samoga, onakvog kakav jeste: prepunog buke, pomame i bijesa, do časa kad u smrti se izvjetri [SN, VIII., 1986].

Obični ljudi u Velikom ratu

Početak Prvog svjetskog rata Sombor je dočekaao kao središte Bačko-bodroške županije. Bila je to jedna od najvećih županija Monarhije, a po popisu stanovništva iz 1910. godine imala je 812.400 stanovnika. Pripadali su ovoj županiji i Subotica, Novi Sad, Senta i Baja u Mađarskoj. Početak rata bio je i nagovještaj velikih promjena na ovim prostorima, koje će se i dogoditi 1918. godine raspadom Austro-Ugarske monarhije. Prostor velike Bačko-bodroške županije naći će se u dvije države – Mađarskoj i Kraljevini SHS. Ali rat ne samo da je izmijenio političku kartu ovog prostora već je utjecao i na pojedinačne sudbine ljudi.

Na salašu **Jose Firanja** na Nenadiću, među starim fotografijama, izdvaja se jedna snimljena negdje, neke ratne godine. A na njoj su braća **Grgo i Ilija Firanj**, u uniformi Austro-Ugarske vojske. Na poleđini fotografije je naziv fotografske radnje i njena bečka adresa, ali nigdje nije napisano gdje je fotografija snimljena, niti koje je to godine bilo. Ne zna to ni Grgin praunuk Josa. »Moj pradjed se iz rata nije vratio živ. Njegov brat Ilija jeste, ali on nije. Da li se nekada i znalo kada je i gdje poginuo i ta slika jedini je trag ostao iza njega. Ono što se u našoj obitelji priča jest da je 1917. godine bio na dopustu kod kuće, ali kraj rata nije dočekaao živ«, priča Josa koji danas živi na salašu koji je početkom XX. stoljeća podigao njegov pradjed. »Dva puta se Grgo ženio. Prva žena mu je umrla, pa se poslije toga oženio drugi puta, a djece je imao iz oba braka. Iz prvog troje i iz drugog dvoje. Svi oni nisu dočekali da im se otac vrati iz rata. Moj djed se rodio 1915. godine, a kada je otac Grgo došao na dopust dvije godine kasnije sin ga nije ni znao i dijete je pobjeglo od njega kada ga je vidjelo«, prepričava Josa obiteljsku priču. Bio je to posljednji Grgin dolazak kući, na Nenadić, jer više se nije vratio, a obitelj ne zna ni kada je ni gdje poginuo.

Grga je bio jedan od petorice braće Firanj, a brojne obitelji s ovim prezimenom koje žive na Nenadiću zapravo su potomci ove braće. Iz obiteljskih priča Josa zna da su se braća dobro slagala i da je u njihovom međusobnom odnosu često bilo i anegdootnih situacija. »Jedna od takvih priča je iz vremena žetve. Došla su braća pomoći Grgi da utovari žito u kola kako bi ga nosio na meljavu. Pomogla su braća Grgi da utovari žito kako bi ujutru rano krenuo u mlin. Ali kada je ujutru ustao, imao je Grgo što i vidjeti. Nema ni kola, ni žita. Ne, nije ih netko odvuкао, već su braća tijekom noći došla, rastavila kola i kola i žito podigla na vrh slame. Sjetio se Grgo odmah čija je to šala, pa je ponovo pozvao svoju braću, prvo na rakiju, a onda i da kola i žito vrate dolje. Nije se Grgo naljutio na njih već je to prihvatio kao uspjelu šalu. Takva su tada bila vremena i ljudi«, kaže Josa. Njegov otac Laza rodio se 1915. godine i on je to dijete koje, kao dvogodiš-

Grgo Firanj lijevio i brat Ilija

njak, nije prepoznalo svog oca. Nije ga zapamtio i odrastao je bez njega uz drugu djecu i majku, koja se, iako je mlada ostala udova, nikada više nije udavala. »Laza je kasnije svom sinu dao ime Grga i to je bio moj otac«, kaže Josa.

Z. Vasiljević

Pepelnica u vrtiću

O bred pepeljanja na Čistu srijedu imali su i mališani iz vrtića *Marija Petković - Biser* i *Marija Petković - Sunčica*. Iako možda još nisu svjesni značenja ovoga obreda, spremno su stali u red kako bi se križić našao i na njihovoj glavici, a o tome događaju pričali su danima u svojim obiteljima.

Radionica za mame

Međunarodni Dan žena bio je povod za kreativnu radionicu u vrtiću *Marija Petković - Biser*, na kojoj su sudjelovala djeca i očevi. Pretpostavljate i sami, izrađivali su dar za mamu. Iako to očevima i nije bilo lagano, svi su se izuzetno potrudili, a djeca uživala što i tate mogu biti u vrtiću.

Osmjeh na maminom licu, te snažni zagrljaj bio je pravi pokazatelj da je radionica uspjela.

Zonska smotra recitatora

Marija Magdalena Huska

Marijan Rukavina

Zonska smotra recitatora održana je 9. ožujka u Subotici, a okupila je 81 recitatora iz sjeverne Bačke i sjevernog Banata, iz općina Apatin, Sombor, Bačka Topola, Ada, Senta, Mali Idoš i Grada Subotice. Podijeljeni u tri uzrasne skupine: mlađi uzrast (od 1. do 4. razreda osnovne škole), srednji (od 5. do 8. razreda osnovne škole) i stariji (srednjoškolci) recitali su pred tročlanim povjerenstvom u sastavu: glumac i pjesnik iz Novog Sada **Miodrag Petrović**, pedagoginja iz Novog Sada **Katalin Fazekas** i profesorica **Katarina Čeliković** iz Subotice.

Spremni da pokažu koliko vole poeziju, ali i svoj materinski hrvatski jezik pokazalo je i devet recitatora iz Subotice i Sente. To su:

Mlađi uzrast: **Marijan Rukavina** (Hrvatska čitaonica, Subotica) i **Magdalena Suknović** (OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica)

Srednji uzrast: **Ivan Huska** (Hrvatska čitaonica, Subotica), **Marija Magdalena Huska** (Katoličko društvo *Ivan Antunović*, Subotica), **Katarina Ivanković Radaković** (OŠ *Matko Vuković*, Subotica), **Luka Ješić** (Hrvatsko akademsko društvo, Subotica), **Larisa Limani** (OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Senta) i **Lana Vojnić Hajduk** (OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica)

Stariji uzrast: **Katarina Piuković** (HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica)

Kratko rečeno, bio je ovo pravi blagdan za dušu i uši. Svi smo uživali a posebice oni koji su odabrani da predstavljaju subotičku zonu na Pokrajinskoj smotri recitatora. Žiri je smatrao da ovu čast treba dobiti čak 38 učenika, a među njima su i naši recitatori, svih osmero iz Subotice. Velika je bila radost toga dana u Gradskoj knjižnici, a nadamo se da će je zadržati i na pokrajinskoj razini koja će biti organizirana od 12. do 14. travnja u Sečnju.

B. I.

Uspjeh na općinskom natjecanju iz matematike

Na općinskom natjecanju iz matematike, koje je održano 2. ožujka, sudjelovalo je 348 natjecatelja uzrasta od 3. do 8. razreda osnovnih škola, od kojih se njih 16 natjecalo na hrvatskom nastavnom jeziku. Uspjeh koji su postigli učenici na hrvatskom jeziku je sljedeći:

III. razredi: Od ukupno 71 učenika, dvoje se natjecalo na hrvatskom jeziku, a **Jakov Vuković** iz OŠ *Ivan Milutinović* je osvojio 2. mjesto. Za ovaj uzrast nema okružnog natjecanja.

IV. razredi: Od ukupno 73 učenika, dvoje se natjecalo na hrvatskom jeziku, a na okružno natjecanje se plasirao **Andrija Matković** (3. mjesto) iz OŠ *Matko Vuković*.

V. razredi: Od ukupno 73 učenika, dvoje se natjecalo na hrvatskom jeziku i nitko se nije plasirao na okružno natjecanje.

VI. razredi: Od ukupno 56 učenika, na natjecanju je bilo šest učenika na hrvatskom jeziku, a na okružno natjecanje plasirali su se: **Andrija Mandić** (3. mjesto) OŠ *Matko Vuković* i **Matija Ivković Ivandekić** (pohvala) OŠ *Ivan Milutinović*.

VII. razredi: Od ukupno 37 učenika, na natjecanju je bilo tri učenika na hrvatskom jeziku, a na okružno su se plasirali (pohvale) **Petar Pečerić**, **David Kozma** i **Lucia Mamužić**, svi troje su učenici OŠ *Matko Vuković*.

VIII. razredi: Od ukupno 35 učenika, na natjecanju je bila jedna učenica na hrvatskom jeziku **Matea Rudinski** (3. mjesto) iz OŠ *Matko Vuković* i plasirala se na okružno natjecanje.

Svečana dodjela nagrada održana je u srijedu, 13. ožujka, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

25 YEARS

KOD GLAVNE POŠTE

Subotica

551-045

Srebrna akcija!

Izdajem apartmane u Novom Vinodolskom.
www.apartmani-karasic.com

Prodajem u Donjem Tavankutu 1 ha 6 ari pijeska kod groblja, odlična lokacija. Vlasnik. Tel: 0638560635.

Mijenjam stan u Pančevu, jednosoban od 30 m², III. kat bez grijanja blizu centra za sličan uz morsku obalu ISTRE. Tel: 065/689-35-47.

Starija kuća (4 sobe, ručao, 2 kupao, kuhinja, ostava) + sporedna zgrada (ljetna kuhinja, soba, kupao) se prodaje ili mijenja za stan ili kuću u Zagrebu (centar). Tel: 024 754760 ili 064 2394757.

Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m², dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel: 024-456-12-05.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel: + 4917621561026 ili 064/1826160.

U predgrađu Subotice prodajem trosobnu katnicu sa suterenom. Parket u svim sobama, dvije kupao, legalizirano, sa svim priključcima. Plac 560 m². Moguća i zamjena za slično u okolici Zagreba. Tel: 062-332-247.

Prodajem aparat za zavarivanje, monofazno i trofazno napajanje, kao i sjeme uljane rotke (pogodno za golubare). Tel: 064/3910182.

Subotica - Bajnat, prodaje se uknjižena dvosobna kuća od miješanog materijala, površine 90 kv m s većim dvorištem i nusprostorijama. Monofazna struja, telefon, kablovska, gradski vodovod i kanalizacija. Cijena 32.000 eura. Interesirati se na 064-2943798 ili 064-1611709.

Prodaje se kuća na kat, plac 650 m², kuća 210 m², velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupatila, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel: 061 2323223.

Prodaje se kamionska prikolica registrirana za traktor s atestom 14 t, »Regent« trobojni plug, obrtač i sijačica »Olt Gama 18« s lulama 2,25. Tel: 024/532-570.

Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupao, tri štale, svinjci, dvije garaže, vlasnik. Tel: 064 247-09-49.

Izdajem stan na Srednjacima, Zagreb, 25m², topla voda, centralno grijanje, interfon. Tel: 063 596840 i 024 547204.

Prodaje se stambena zgrada u Kertvarosu površine oko 120 m². Tel: 024 546800.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se kuća na kat s dva trosobna stana, 210 m², plac 650 m², Subotica, Mali Radanovac, s kompletnom infrastrukturom, plinom, dva strujna broja legalizirana. Informacije na tel/024-546-061.

GRAD SUBOTICA

GRADSKA UPRAVA

TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO

U skladu s člankom 45a. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik* RS, br. 72/09, 81/09-ispravka, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14 i 83/18)

o g l a š a v a

RANI JAVNI UVID POVODOM IZRADE

Izmjene dijela plana detaljne regulacije za dio prostora oruđen ulicama Maksima Gorkog, Beogradski put, Blaška Rajića i Senčanski put u Subotici, Plana detaljne regulacije za uređenje kompleksa Stadiiona FK »Spartak« i njegovog okruženja i Plana generalne regulacije II. za zonu »Mali Bajmok« i dijelove zona »Novo selo«, »Gat« i »Ker«.

Odluke o izradi navedenih planova su objavljene u *Službenom listu* Grada Subotice broj 29/2018 i 4/2019.

Rani javni uvid bit će održan u trajanju od 15 dana, od 18. ožujka do 1. travnja 2019. godine, radnim danima od 8 do 15 sati, u Gradskoj upravi Subotice, Trg slobode 1, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, ured br. 202/1.

Tajništvo za građevinarstvo, kao nositelj izrade navedenih planova, organizira rani javni uvid u cilju upoznavanja javnosti s općim ciljevima i svrhom izrade navedenih planova, mogućim rješenjima za razvoj prostornih cjelina, mogućim rješenjima za urbanu obnovu, kao i efektima planiranja.

Pozivaju se tijela, organizacije i javna poduzeća koji su ovlašteni da utvrđuju uvjete za zaštitu i uređenje prostora i izgradnju objekata da daju mišljenje u pogledu uvjeta i neophodnog opsega i stupnja procjene utjecaja na životni okoliš.

Pravne i fizičke osobe mogu dostaviti primjedbe i sugestije u pisanoj formi Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), Trg slobode 1, do 1. travnja 2019. god.

Primjedbe i sugestije pravnih i fizičkih osoba koje evidentira nositelj izrade mogu utjecati na planska rješenja.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 19. 3. 2019.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, Ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

AKCIJA!

SG

internat

već od
649 din

TIPPNET
SUBOTICA
KARADORDEV PUT 2
TEL: 024/555765
WWW.TIPPNET.RS

Migracije i sport

Manjak sportaša u Sonti

Kako vrijeme prolazi, sve je više iseljavanja iz manjih mjesta. Općenito, broj stanovništva se konstantno smanjuje, a ta pojava je najuočljivija u manjim sredinama. Tragedija u tragediji je to što se iseljava poglavito mlađa populacija, a posljednjih godina i populacija srednje dobi. Dakako, migracije nisu zaobišle ni Sontu. Mnogi koji su u ovo selo dolazili ranije, pa svrate i sada, ostaju zatečeni skoro praznim ulicama. Kao izravna posljedica ovih događanja jest i kriza igračkog kadra u sportskim klubovima.

Rukomet

Muški rukometni klub *Sonta* ugašen je prije tri godine. Rukovodstvo se dugo dičilo činjenicom da su za ovu ekipu igrali rukometaši iz mjesta, uz, eventualno, jedno-dva pojačanja sa strane. Godinama se takvo stanje održavalo, međutim konstantno se smanjivao broj mladih i djece koji su trenirali. Kad je postalo jasno kuda to vodi, rukometni entuzijast **Željko Apatinac** pokušao je klub održati umjetno. Tijekom dvije posljednje natjecateljske sezone svojega postojanja RK *Sonta* postaje legija stranaca. Opće poznata je činjenica da danas niti jedan sportaš sa strane neće igrati za lijepe oči, pa upravo to plaćanje igrača sa strane, bez obzira koliko su to bila mala sredstva, unijelo je raz-

dor u ekipu. I ono malo preostalih Sontćana, koji su inače zbog ovih zvjezdica sa strane u igri dobijali samo simboličku minutažu, napustilo je rukomet. »Točku na i« stavio je odlazak Apatinca trbuhom za kruhom i klub je, jednostavno, prestao postojati, jer nitko osim njega nije vidio svrhu dovođenja velikog broja igrača sa strane, osobito što se u prethodne dvije sezone pokazalo da desetak dobrih igrača ne moraju bezuvjetno tvoriti i dobru ekipu. Danas više ne postoje ni naznake da bi muški rukomet u Sonti mogao ponovno zaživjeti. ŽRK *Sonta* korača drugim stazama. Klub se oslanja na vrlo mlade igračice, učenice OŠ *Ivan*

Goran Kovačić. Te cure dobi od 12 do 15 godina tvore većinu natjecateljske ekipe. Svima je razumljivo što se u konkurenciji drugoligašica natječu s premalo rezultatskih uspjeha, točnije rečeno, na većini utakmica su topovska hrana za znatno iskusnije i tjelesno puno jače rivalke. Predsjednik kluba i trener natjecateljske ekipe **Stevan Mihaljev** uporan je u pokušajima da sve održi u voznom stanju, ne žaleći ni svoje vrijeme, a, iskreno rečeno, često, ukoliko već nema drugog izlaza, posegne i u obiteljsku riznicu. Od najbližih suradnika i od većine roditelja igračica nema velike potpore, pa je pitanje vremena koliko će i on izdržati ovakav način i tempo rada.

Nogomet

Na klackalici je i NK *Dinamo*. Dva tjedna prije početka proljetne polusezone neizvjesno je hoće li klub imati dovoljno nogometaša za natjecanje u Međuopćinskoj nogometnoj ligi Sombor – Apatin – Kula – Odžaci. Odljev kvalitetnih nogometaša kakav se bilježi u Sonti, teško da bi mogao izdržati bilo koji seoski klub, čak i u daljoj okolici. Nogometaši koji su nosili igru *Dinamo*

danas zarađuju kruh u Njemačkoj, Austriji, Hrvatskoj, a ima ih i na udaljenijim destinacijama. Od onih koji su otišli trbuhom za kruhom u posljednjih pet godina mogle bi se formirati bar dvije dobre ekipe, koje bi se prošetale ligom u kojoj se *Dinamo* natječe. No, i stav čelnništva kluba je da je to stvarnost Sonte, a nažalost, ekonomski jačih zaljubljenika u nogomet u selu nema, pa se ne može ni pomišljati na dovođenje igrača sa strane koje bi trebalo plaćati. Uostalom, svi su svjesni i što se dogodilo s RK *Sonta*, pa takva mogućnost i nije u igri. Ukoliko se ipak uspije okupiti dovoljan broj igrača iz sela, klub će funkcionirati dalje, a novi problemi nastat će poslije novih iseljavanja. Nadajmo se samo da se najgora opcija neće dogoditi već ovih dana.

Ivan Andrašić

Nogomet Srpska liga Vojvodina

Proljeće otpočeli pobjedom

SUBOTICA – Proljetni dio prvenstva nogometaši *Bačke 1901* otvorili su na domaćem travnjaku utakmicom protiv susjeda na ljestvici *Vršca*. Pred tristotinjak gledatelja, u vrlo tvrdoj i solidnoj igri, domaćini su bili konkretniji i zgoditkom **Masalušića** u 65. minuti ostvarili dragocjenu pobjedu od 1:0 (0:0). *Crveni đavoli* su utakmicu započeli s vrlo mladom ekipom, bez čak šestorice ozlijeđenih prvotimaca. Prvi su ozbiljnije pripremili domaćini u 32. minuti, kad **Orčić** šutira iz prve i pogađa vratnicu, od koje se lopta odbija u gol-aut. To je bila i najkonkretnija akcija u prvom poluvremenu. Nastavak domaćini otvaraju agresivno i u prvih desetak minuta **Orčić**, **Milić** i **Glišović** propuštaju zrele prigode, a ofenzivnu igru materijalizirali su u 65. minuti. Nadomak šesnaesterca gostiju fauliran je **Jokić**, **Tumbas** iz slobodnjaka pogađa jednog od obrambenih nogometaša gostiju, a na odbijenu loptu natrčava iskusi Masalušić i zakucava ju u mrežu nemoćnog gostujućeg vratara. U samom finišu i Lukić je oštrim udarcem zatresao greda, pa je posljednji zvižduk odličnog suca **Ranisa-vića** bio znak za veliko slavlje Subotičana.

Vojvođanska liga Sjever

Bod na startu

TURIJA – U prvom proljetnom kolu *Tavankut* je na gostovanju u Turiji, kod izravnog rivala u borbi za opstanak, ekipe *Mladosti*, pred oko 150 gledatelja, rezultatom 1:1 (0:0) zasluženom osvojio bod. Tijekom svih 90 minuta igralo se ravnopravno na svim dijelovima travnjaka. Domaći su prvi ozbiljnije pripremili, ali i propustili nekoliko vrlo izglednih prigoda, što je u 50. minuti kaznio igrač utakmice **Plavšić** jakim i preciznim udarcem s 25 metara. Domaćini su uspjeli poravnati pet minuta kasnije, nakon jednog munjevitog kontranapada. U posljednjih pola sata igre oba tima su igrala oprezno, ne želeći stavljati na kocku bod kojega su imali u džepu. U narednom kolu *Tavankut* će gostovati u Pačiru kod ekipe *Bačke*.

Lider nemilosrdan

ODŽACI – Lider prvenstva, *Radnički 1912* iz Sombora, nastavio je pobjedonosnu seriju i u Odžacima, u prvom proljetnom kolu. Somborci su do bodova došli bez puno naprezanja, rutinskom igrom su ostvarili pobjedu od 0:2 (0:1). Istina, domaćini su prvi pripremili, međutim **Pavasović** je dobrom intervencijom spriječio njihov pogodak. Cijelo prvo poluvrijeme igralo se na polovici domaćina, a vrlo izgledne prigode propustio je u dva navrata **Ćovin**, a potom je **Antunić** zatresao vratnicu. Somborce je u prednost doveo **Đorović** u 23. minuti. Do odmora su vrlo izgledne prigode zapucali Antunić, Đorović i **Knežević**. U nastavku lider je već u 55. minuti pogotkom Kneževića podvostručio prednost, a tim rezultatom, bez obzira na brojne prigode, utakmica je i završena. U narednom kolu *Radnički 1912* će na Gradskom stadionu u Somboru dočekati devetoplasiranu *Crvenku*.

Svakom po bod

ČONOPLJA – Stotinjak gledatelja okupljenih na stadionu u Čonoplji uživalo je u solidnoj utakmici *Radnički* – *OFK Vrbas*, kojoj su nedostajali samo zgoditci. Iako su Vrbasani bili blagi favoriti, u poglavito ravnopravnoj igri, domaćini su bili bliži pobjedi. Najbolje prigode, polovicom prvog i polovicom drugog poluvremena, nije realizirao brzonogi desnokrlni napadač Somboraca **Mazinjanin**. U oba navrata izlazio je sam pred odličnog vratara Vrbasana, međutim nije ga uspio svladati. U prvoj prigodi se spetljao i izgubio kontrolu nad loptom, u drugoj je nedovoljno dobro šutirao i omogućio protivničkom vrtaru da se istakne atraktivnom obranom. *Radnički* je u ovom kolu bio domaćin u Čonoplji, jer se odlukom člника SC *Soko* prije desetaka dana pristupilo renoviranju glavnog terena, kako bi bio spreman za drugo proljetno kolo kad će na njemu domaćin biti *Radnički 1912*. U narednom kolu *Radnički* će gostovati kod *Mladosti* u Bačkom Petrovcu.

Sigurni Apatinci

APATIN – Nogometaši *OFK Mladosti Apa* na startu proljetnog dijela prvenstva obradovali su tristotinjak navijača uvjerljivom i zasluženom pobjedom nad uvijek neugodnim gostima, ekipom *Poleta* iz Karavukova. Postignut rezultat 3:0 (1:0) realan je odraz zbivanja i odnosa snaga na travnjaku. Gostima se ne može ništa spočitati na borbenosti i zalaganju, međutim sve je to bilo nedovoljno za ozbiljniji otpor poletnoj domaćoj ekipi. Apatinci su na travnjaku ispunili sve zamisli trenera **Bačića**. Protivnika su lomili sustavno, što je rezultiralo i zgoditkom **Aljoše Jovovića** u 35. minuti za minimalnu prednost. Ovaj pogodak bio je okidač za oštriju igru gostujuće ekipe, pa je nakon teškog prekršaja nad kapetanom Apatinaca **Rapaćem**, došlo i do bespotrebnog kratkotrajnog koškanja među igračima. U nastavku domaćini su svoju terensku nadmoć krunisali s još dva pogotka, **Pešića** u 60. minuti iz penala i **Basarića** u posljednjim trenucima meča. U narednom kolu Apatinci će gostovati u Mladenovu, kod četrnaestoplasirane ekipe *Budućnosti*.

PFL Sombor

Uspavani strijelci

PIVNICE – Na otvorenju proljetne polusezone derbi kola odigran je u Pivnicama, između petoplasirane *Slavije* i četvrtoplasiranog somborskog *ŽAK-a*. Somborci su na derbi doputovali sa svega jedanaest igrača, međutim domaćini to nisu znali iskoristiti. Sve vrijeme *Slavija* je napadala, međutim nisu ni pokušavali stvoriti višak igrača u napadu, nego su nastojali preskakanjem igre i dugim loptama ugroziti gostujućeg vratara. Obrana Somboraca igrala je bez greške, pa je tako izbacivane lopte lako izbjijala daleko od svojega kaznenog prostora. Tako je ova utakmica i završena bez zgoditaka, pa je na koncu zasluženom svakom rivalu pripao po bod. *ŽAK* će u narednom kolu, u novom derbiju, dočekati ekipu *Borca 46* iz Obrovca.

Minimalac za odmak od najugroženijih

BAČ – Na otvaranju proljetne polusezone *Tvrđava* je na svojem travnjaku dočekala ekipu *Kule*. U meču za spasonosne bodove Bačani su s minimalnih 1:0 porazili i na ljestvici za jedan bod i dva mjesta preskočili rivala u borbi za mjesta udaljenija od opasne zone. Važnost utakmice vjerojatno je doprinijela pomalo rastrzanoj igri, a dojam je da su oba takmaca više računa vodila o svojoj nego o protivničkoj mreži. Na veliku radost stotinjak navijača domaćini su materijalizirali jednu od rijetkih prigoda i zatresli mrežu Kuljana. U narednom kolu *Tvrđava* će gostovati u Sivcu kod trinaestoplasiranog *Poleta*.

PFL Subotica

Prekinut post *Preporoda*

NOVI ŽEDNIK – Na otvorenju proljetne polusezone *Preporod* je na domaćem travnjaku uspio prekinuti bodovni post dug osam kola. U utakmici protiv blagog favorita, ekipe *Vinogradara* iz Hajdukova, pokazali su veliko htijenje za pobjedom. Utakmicu su otvorili fantastično, pa su već prvo poluvrijeme riješili s 2:0 u svoju korist. U nastavku su prednost uspjeli i očuvati i nakon osam posnih kola osvojiti cijela tri boda. I u narednom kolu Novožedničani će biti domaćini, ugostit će desetoplasiranu ekipu *Đurđina*.

Strijelci još u zimskom snu

PANONIJA – Neočekivano, na startu proljetne polusezone, četvrtoplasirani *Radnički 1905* i izraziti favorit, osvojio je samo bod na gostovanju kod pretposljednjeplasirane ekipe *Panonija IM Topola*. U utakmici bez zgoditaka igra je bila dosta rastrzana, pa

je podjela bodova i najrealniji ishod. U narednom kolu Bajmačani će dočekati lidera, ekipu *Vojvodine* iz Bačkog Gradišta.

Pobjeda na otvorenju sezone

ĐURĐIN – Na otvorenju proljetne polusezone *Đurđin* je na svojem travnjaku ugostio ekipu *Obilića* iz Novog Kneževca. Pobjedom od 2:1 (0:0) domaćini su učvrstili 10. mjesto na ljestvici, pa će bezbrižnije dočekati naredne utakmice. Već u nedjelju čeka ih ozbiljan ispit u Novom Žedniku, kod probuđene ekipe *Preporoda*.

Atletika

Končar prvak Srbije

Proteklog vikenda članovi AK *Apatin* zabilježili su nove uspjehe. Na službenom Prvenstvu Srbije u ultramaratonu na 6 sati trčanja, održanom u Beogradu na Adi Ciganliji, uvjerljivo je trijumfirao član AK *Apatin* **Željko Končar**. Končar je za 6 sati istrčao odličnih 80 kilometara i 11 metara i na taj način oborio dosadašnji rekord Srbije u ovoj disciplini. Na 6. Novosadskoj utrci za dječji osmijeh, održanoj u Kameničkom parku, u utrci seniorki na 4 kilometra uvjerljivo prvo mjesto osvojila je članica AK *Apatin* **Aleksandra Burkanović**. U dječjim utrka najuspješniji su bili **Miloš Drešković**, pobjednik utrke učenika trećih razreda na 400 metara i brončana u utrci predškolaca **Jovana Kuridža**. Ovo je za Apatince najljepša najava tradicionalnog međunarodnog 4. Prekograničnog ultramaratona, Apatin – Osijek sa startom u 11 sati u Apatinu, ispred banje *Junaković* i ciljem u Osijeku. Ovu manifestaciju AK *Apatin* realizirat će u suorganizaciji s Udrugom *Zdravo trčanje* iz Osijeka.

Ivan Andrašić

POGLED S TRIBINA

Rasplet

Odigrana su 24. kola 1. Hrvatske nogometne lige, i već nakon dvije trećine aktualnog prvenstva prvak se zna. *Dinamo* je pobjedom protiv *Rijeke* (3:1) definitivno dao odgovor na šampionsko pitanje, a je li uspio proći *Benficu*, nakon povijesne pobjede u prvom susretu na Maksimiru (1:0), znat će se tijekom čitanja ovoga teksta (uzvrat je bio jučer). Bio bi to najljepši rasplet prekrasne modre simfonije pod ravnateljском palicom trenera **Bjelice**.

No, mnogo zanimljiviji rasplet očekuje nas u borbi za preostala dva europska mjesta koja vode u ljetne kvalifikacije Lige Europe. U ovom trenutku pozicije na prvenstvenoj tablici su identične kao i prije nekoliko kola, ali bi se već od sljedećeg kola mnogo toga moglo promijeniti. Naime, splitski *Hajduk* je solidnim igrama ovog proljeća već uveliko uspio nadoknaditi bodovni zaostatak i sada ga dijeli samo jedan bod od četvrte *Lokomotive* i petoplasirane *Gorice*. S obzirom na to da u pred-

stojećem 25. kolu *bili* igraju doma protiv fenjeraša *Rudeša*, dok *Goricu* očekuje duel protiv *Dinama*, a *Lokomotivi* gostuje uvijek nepredvidivi *Slaven*, mnogo toga bi se moglo promijeniti.

Kako se zahuktava nogometno proljeće tako su i rezultati 1. HNL sve zanimljiviji na zadovoljstvo onih koji vole i prate domaći nogomet. Jer, važno je razvijati kvalitetu, osobito nakon *Dinamovih* euro uspjeha koji su Hrvatskoj i konačno donijeli čak pet euro mjesta u sezoni 2020./21.

Nažalost, sve navedeno adekvatno ne prati i broj gledatelja na tribinama, jer su one izuzev na europskim susretima *Dinama* i tradicionalno *Hajdukovim* domaćim duelima, poglavito vrlo slabo popunjene. Tako je u prošli petak, na prvenstvenom susretu između *Rudeša* i *Intera* (2:0) zabilježen novi neslavni rekord po broju gledatelja. Prvoj prvenstvenoj pobjedi posljednjeplasirane momčadi prvenstva nazočio je ukupno 91 posjetitelj dok ih je na susretu istih momčadi u veljači bilo pet više (96).

Nogomet se igra za gledatelje, ali je zbilja tužno kada njih nema na tribinama. Sjetimo se samo nedavnih susreta hrvatske reprezentacije koja je zbog kazne morala igrati u komornoj atmosferi sablasno praznih stadiona.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Tvrđava bez smeća

Iz Ivković šora

Post...

piše: Branko Ivković

Faljni, čeljadi moja. Malkoc po malkoc duži dani i eto nama opet korizme. Sve sam sebi ne viruje čovik kako vrime brzo leti. Sidim ode na šamadli, a ono kugod da kraj mene prolazi Božić za Božicom, Uskrs za Uskrsom, svetac za svecom. Tako sam na brzinu omatorio, čeljadi moja, a tek ova dvojca moji pajdaša, Pere i Joso... Da proštiš izgledamo da smo stariji od ovog našeg Ivković šora, jal bar od ovog što je ostalo od njeg. Eto već prošla i Pepelnica, što bi mi Bunjevci-Rvati kazli Čista srida. Ne mož čovik da se ne siti kako se kadgod radilo na Čistu sridu: moja majka je lipo zdravo uranila, propalila lipo pod katlanku s kotlom punim vode i počela dovlačit sve sude i mećat i na velik astal što je bio tu pod dudom, oduvik na ukopanim dračovim stupovima a hasniro se samo za disnotor jal velike poslove. Na njem se razlivo pekmez, slagalo meso za disnotor da se ladi, krvavice kad se obare... I sad se moram smijati kad je jedared davno pokojni moj bačo Đeno izno čvarklin da se ladi, poklopio ga tepcijom a na nju metijo ciglju da čvarklin dobije onaj svoj pljosnast oblik. On, kako se sprešovo, povirio ispod tepcije a maćak došo i ogrizo skroz naokolo koliko je dovatio. Da, i počo sam od sudi: za Čistu sridu se ondak pod majkinim budnim okom lipo sve šikarilo od najmanje labošćice do svi veliki sudi da ne bi štogod ostalo ne daj Bože masno, jel veli ona »ide korizma, pa da se kod pošćenja ne bi kogod privario i dušu ogrišio«. Hm, moderni svaćanja i gledano iz naše čoše ja se niki mislim da je sad barem za nas šorošane i obične rabadžije post stalno, nikad se ne prikida. Kako mislim? Pa lipo, čeljadi, jevo vako: lipo kad platim struju, reštanciju, u struji je opet televizija i sto andramolja, pa ondak telefon, pa vodu i još sto smišljeni računa, ne ostane ništa sem za posno, a već i posno je na omaku. Vite vi: i krumpir došo na cinu, pa šargaripa... Niki dan sam bio na peci i od cine peršina mi se zavrtilo u glavi ko da sam pritiro sa špricerom, a nisam virujte, Bog mi svidok. E, borme ni na posno više ne dotiče. Sadit bašču, velite? Aha, al sad više nema oni starovinski simena, pa da si kod kake majke na peci lipo kupio na kašikicu, ona spakovala u štaniclu-fišeg od novine napravljenju. Ajak! Sad borme sve lipo s deklaracijom, pa u vakoj štanicli, lipo nacrtano na njoj kugod da su Mikelandela pogodili tako je lipo, a kad posiješ nikne polak i ako ga ne tretiraš sa svim pravovima i otrovama od njeg, i od tog polak neće bit ništa. Nema sad baščarstva brez oni plastični nastrišnica, bunara i kojikaki uvozni simena, a to ne mož svako isplatit. Moj jedan šogopr siroma naradio se, zasnovo sve, lipo i nabro a ondak mu pecari i kofe kojikaki prikupci odneli čar. On lipo vratio dug i kredit, pa oćo napolje radit. Al nećemo više o tim divanu svagdašnjem. Zdravo nam lipo, svi tapšikujemo makar kako vidim na televiziji i u silu i odosmo u trvalov. Neg, izdržte vi meni samo post, čeljadi, a za Uskrs ćemo se već malkoc potkožit ako Bog da. Ajd, zbogom.

Bač Ivin štodir

Više vridi knjižica o partije neg diploma o škole

piše: Ivan Andrašić

Bač Iva ne zna više šta bi reko zovo proliće. Ščim pročita koju-god stranicu natrukovanu na sokočalu, snuždi se. Znade da ni ništa bolje neg što taj što natrukovo veli, zoto sve više zabrinut. Veli njegove, sve mu nikako meriš neno što već prošo. »Ta idi, mani se, otkako si došo u te nike ozbiljnije godine, samo njušiš nikako zlo. De se malo proštodiraj na našu dicu, vidiš koliko se znadu svemu radovat. A i šta jim fali? Radu, obadve lipo zaradu, vidiš da su i one i njevi derani, ka nam dojdou, uvik dobre volje, uvik u našu kuću unesu radost«, veli njegova jutros dok su pili prvu kafu zotaj dan. »E, vidiš, mene drago što one lipo radu i lipo zaradu, al bi mi bilo još draže da radu u našem selu, jal tude digod u koje varoši blizu našega sela. Sve bi bilo drugače ako bi one i njevi derani tude lipo zaradili, pa se ovinčali, pa imali male, a mi naše penzije, pa bi lipo čuvali unučad i samo jim udešali«, veli bač Iva i srkne malo kafe. Zagledo se kroz pendžer, a njegova opazila i da je dlanom otriso oko. I njoje se skupila nikaka guka u grlu, pa je divan baš i ne ide. »Ta, šta će dica i tu u selu i u vima varošima okolo, viš da sve propada. Viš i da svi, ako su i malo otpravni, bižu trbuvom za kruvom. Pa nisu vada naše baš najneotpravnije, pa da se ne možu odvojiti o matrne suknje?«, veli njegova i lati se kafe. Mogla ona tako mirno divaniti, čeljade bi naoko reklo da baš i nema tako mekanu dušu, al bač Iva ni mogla zamazati oči, izdala je suza što kapnila u kafu. Ko će znat bolje o njega koliko je oduvik bila za curama, kolike noći probdila za mašinom, samo da one imadu sve što voljile imat. A sad vazdan divani i sebe i drugima, Bogu fala što jim tamo di su, bolje neg vamo. A jedino naj što š njom pije prvu kafu svako jutro, može je se zapiljiti duboko u dušu. Duboko izdanijo, pa se ope zapiljijo u sokočalo. Divan mu skrenijo tamo di baš i ni voljijo. »Gle samo u koliko varoši se već proširilo vo špaciranje, možda će se i isplatiti, možda će, ka to uvati većega maha, i vi naši vladari malo omekšati, pa će nam bit lakše. Eto, vada se sičaš kako se špaciralo i pri dvajspešes godina, i pri osmnajdsdevetnajs, pa se, bome, puno toga i prominijilo. Došli novi vladari, u fabrike došle nove gazde, na paoršage novi paori. Svi pokupovali no staro što ni valjalo, pa velu svima će bit lipo ka oni stanu gazdovat. Lipo oni izmudrovali i kako će mladima dat posla, pa će ji zadržati tamo di su i došli na svit«, veli bač Iva. »Bože, jal stvarno tako misliš, jal se malo praviš Toša? Ajde mi makar reci ko je u našem selu u posljednji dvajs godina svršijo velike škole, pa dobijo posov za kojega je tolike godine učijo? A ako i jeste, ščim bi se vlast prominijila, taj osto brez posla, a na njegovo misto bi metnili kogagod o svoje fele. Baš nigdi više ne vridi diploma o škole, neg knjižica o partije. Zoto nam dica što izučila štogoda vridno i veliko, bižu tamo di je to i na cine, a nas i liču i uču i sudu i čuvu ni što nisu imali kud otit«, veli njegova, pokupi bukarice i otide u kujnu.

NARODNE POSLOVICE

- Majka rodila, majka liječila.
- Na mucu se poznaju junaci.
- Teško je naći iglu u plastu sijena.
- Navika je dobar sluga, ali loš gospodar.

VICEVI, ŠALE...

Srele se dvije stare prijateljice na jutarnjem trčanju.

Kaže prva:

- Otkud ti da trčiš, nisam te vidjela godinama.
- Eto, riješila da skinem koji kilogram što mi ostao od trudnoće.
- Aha, odlično, koliko je stara beba?
- Pa... 15 godina.

Uhvatili čovjeka u pljački banke i odveli ga pred suca.

Kaže mu sudac:

- Ako vratiš novac, smanjit ćemo ti kaznu.

Kaže čovjek njemu:

- Dragi suče, da sam mislio vraćati novce, podigao bih kredit!

Policajac zaustavlja čovjeka:

- Čovječe, četvrti put te zaustavljam i govorim kako ti nešto curi iz auta.
- A ja tebi četvrti put ponavljam da je ovo cisterna za pranje ulica.

Učiteljica:

- Perice, tvoj sastav na naslov »Moj pas« je isti kao sastav tvog brata. Mislim da si ga prepisao.

Perica:

- Ma nije to učiteljice nego imamo istog psa.

DJEČJI BISERI

- Fakultet je posljednja škola.
- Moda je kad nešto kombinirano oblačiš.
- Posao novinara je težak jer moraš ići po gradu, a može se dogoditi i da se izgubiš ako zaboraviš put do kuće.

FOTO KUTAK

Bunar knjiga

**PETAK
8.3.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Vjetar u leđa
11:10 Riječ i život
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Normalan život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:38 Don Matteo
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:20 'ko te šiša
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Život Davida Galea, američko-njemački film
22:20 RocknRolla, američki film
00:13 Dnevnik 3
00:45 Anđeo iz pakla, humoristična serija
01:05 Don Matteo
02:12 Vjetar u leđa
02:57 Dr. Oz
03:42 Gospodari pčela: Lovci na med, dokumentarna serija
04:32 Turska - predivna raznolikost: Istok Anatolije, dokumentarna serija
05:22 Skica za portret
05:37 Znanstveni krugovi
06:02 Imperij, telenovela

05:28 Kultura s nogu
05:58 Regionalni dnevnik
06:42 Pustolovine Vilka i Tile, crtana serija
07:05 Juhuhu
08:50 Moj mali poni
09:02 Andyjeve divlje pustolovine, dokumentarna serija za djecu
09:17 Vlak dinosaura
09:45 Sve o životinjama
10:09 Juhuhu
10:10 Neustrašiva Freja, serija za djecu
10:31 Školski sat: Klasika i pop...
11:05 Mačji planet: Ruska plava mačka, dokumentarna serija
11:36 McLeodove kćeri
12:21 Istina ili mit: Četkicu za zube treba mijenjati nekoliko puta godišnje
12:29 Nećemo reći mladenki

13:31 Pakt prijave, film
15:02 Turska - predivna raznolikost: Istok Anatolije
16:00 Regionalni dnevnik
16:42 Gospodari pčela: Lovci na med, dokumentarna serija
17:36 Luda kuća
18:14 Kruške i jabuke
19:02 Vlak dinosaura
19:29 POPROCK.HR
20:05 Inspektor Montalbano
22:06 Povrh jezera
22:59 Prve dame: Obrat sudbine, serija
23:51 Zakon i red: UK
00:40 Pakt prijave, američki film
02:08 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
9.3.2019.**

07:05 Klasika mundi:
Zagrebački solisti - Svečani koncert u povodu 60. obljetnice osnutka ansambla
07:55 Stupovi neba, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:14 Mijenjamo svijet: Granice - Velika iluzija?
14:05 Zajedno u duhu
14:40 Prizma
15:30 Istrage prometnih nesreća
16:00 Zdrav život
16:30 Potrošački kod
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik: Pleši, pleši, pleši
17:40 Ljepom našom: Slatina
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Zvijezde pjevaju
21:35 Dok nas jackpot ne rastavi, američki film
23:15 Dnevnik 3
00:00 Eden, američki film
01:35 Stupovi neba, film
03:05 Dolina sunca, serija
03:50 Sve će biti dobro, serija
04:35 Treći format
05:15 Manjinski mozaik: Pleši, pleši, pleši
05:30 Skica za portret
05:45 Veterani mira
06:30 Prizma

05:48 Regionalni dnevnik
06:32 Pustolovine Vilka i Tile

06:54 Juhuhu
08:19 EBU drama: Molim te, Neptune, bugarska drama za djecu
08:33 Moj mali poni
08:47 Jelenko, serija za djecu
09:24 Soldeu: Svjetski skijaški kup - veleslalom
10:33 Remek-djelo ili zlodjelo
11:37 Vrtlarica
12:09 Soldeu: Svjetski skijaški kup - veleslalom
13:23 Auto Market
13:57 Inspektor Montalbano
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Žene, povjerljivo!
17:20 Istina ili mit: Trudnice ne smiju uzimati nikakve lijekove
17:27 Ajmo, žuti, hrvatski film
18:54 Izradi sam: Ukrašavanje drvenih predmeta
18:59 Inspektor Gadget, crtana serija
19:14 Glazbeni Top20
20:05 Bilo jednom u Veneciju, američki film
21:42 Preživljavanje u divljini
22:32 Vikinzi
23:18 Fargo
00:13 Klub 7
01:08 Motel Bates
01:54 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
10.3.2019.**

07:50 The McKenzie Break, britansko-irski film
09:38 Biblija
09:48 Portret Crkve i mjesta
09:58 Grubišno polje: Misa
11:08 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Pula: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:04 Mir i dobro
15:32 Nove odluke, film
17:00 Vijesti u 17
17:20 Les Petits Meurtres d'Agatha Christie - Le crime ne paie pas, francuski film
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 'ko te šiša
20:40 Živi spomenici - tragovima konja u Hrvatskoj: Povijest i tradicija - tragovima konja, dokumentarni film
21:40 Osamdesete, serija
22:25 Dnevnik 3
23:05 The McKenzie Break, britansko-irski film

00:55 Nedjeljom u dva
01:50 Dolina sunca, serija
02:35 Mir i dobro
03:00 Reprizni program
03:45 Janis, tužna djevojka, dokumentarni film
05:25 Osamdesete, dokumentarna serija
06:05 Pula: More

05:02 Zavolite svoj dom i vrt uz Alana Titchmarsha
06:02 Regionalni dnevnik
06:31 Juhuhu
06:32 Pustolovine Vilka i Tile
08:27 Luka i prijatelji
08:55 Umorstva u Midsomeru
10:24 Soldeu: Svjetski skijaški kup - slalom
11:20 Zagonetni slučajevi dr. Blakea
12:23 Preživljavanje u divljini
13:09 Soldeu: Svjetski skijaški kup - slalom
14:23 Sjedni, odličan
15:23 Zvijezde pjevaju
16:55 Košarka, PH - 17. kolo: Škrlevo - Cedevita, prijenos
18:35 Magazin LP
19:00 Marko Škugor i gosti 4 tenora, KD Vatroslav Lisinski
2018.
20:05 Poldark
21:00 Dan ludila, film
22:55 Graham Norton i gosti
23:45 Janis, tužna djevojka, dokumentarni film
01:25 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
11.3.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Vjetar u leđa
11:10 Treća dob
11:35 Bonton:
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Plodovi zemlje
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:43 Don Matteo
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Nesreća: Mirogojski tramvaj, dokumentarna serija
21:00 Crno-bijeli svijet

22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
00:10 Don Matteo
01:10 Vjetar u leđa
01:55 Dr. Oz
02:40 Gospodari pčela: Pčele jamci opstanka zajednice, dokumentarna serija
03:30 Turska - predivna raznolikost: Obala Crnoga mora, dokumentarna serija
04:22 Dolina sunca, serija
05:07 Sve će biti dobro, serija
05:52 Skica za portret
05:55 Imperij, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
06:35 Pustolovine Vilka i Tile
10:02 Neustrašiva Freja
10:30 Školski sat: Djeca i odrasli ne govore istim jezikom
11:05 Sjedni, odličan
11:35 McLeodove kćeri
12:30 Nećemo reći mladenki
13:30 Borba za skrbništvo, kanadski film
15:03 Turska - predivna raznolikost: Obala Crnoga mora, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:40 Gospodari pčela: Pčele jamci opstanka zajednice, dokumentarna serija
17:38 Auto Market
18:08 Dokumentarna emisija/film - kratka forma
18:20 TV Bingo
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Šutnja
22:55 Zločinački umovi
23:40 Admiral, nizozemski film
01:45 Zakon i red: UK
02:30 Borba za skrbništvo, kanadski film
03:55 Noćni glazbeni program

**UTORAK
12.3.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Vjetar u leđa
11:10 Glas domovine
11:35 Informativka
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela

13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:49 Don Matteo
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 U svom filmu
21:00 Živi svemir: Lovci na planete, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Hrvatska za 5
00:15 Don Matteo
01:10 Vjetar u leđa
01:55 Dr. Oz
02:40 Snježni medvjedi, dokumentarni film
03:30 Turska - predivna raznolikost: Istanbul, dokumentarna serija
04:22 Dolina sunca, serija
05:07 Sve će biti dobro, serija
05:52 Skica za portret
05:55 Imperij, telenovela

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Pustolovine Vilka i Tile
10:02 Neustrašiva Freja
10:30 Školski sat: Učenici putnici
11:35 McLeodove kćeri
12:21 Cesarica - HIT veljače
12:26 Nećemo reći mladenki
13:23 Dan očeva, američki film
14:58 Cesarica - HIT veljače
15:03 Turska - predivna raznolikost: Istanbul, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik

16:40 Snježni medvjedi, dokumentarni film
17:35 Luda kuća
18:15 Kruške i jabuke
19:00 Cesarica - HIT veljače
19:03 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Milijarde
21:00 Ondine, američko-irski film
22:45 Zločinački umovi
23:30 Za kraljicu i domovinu, britansko-irsko-francusko-rumunjski film
01:20 Zakon i red: UK
02:05 Dan očeva, američki film
03:40 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 13.3.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:20 Vjetar u leđa
11:10 Eko zona
11:35 Bonton
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
15:00 Dobar dan, Hrvatska putnici
15:50 Don Matteo
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Kultura s nogu
20:36 Cronovatori: Vozila i promet, dokumentarna serija

21:06 Mijenjamo svijet: Pogreška sustava
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Andeo iz pakla, serija
23:50 Don Matteo
00:40 Vjetar u leđa
01:25 Dr. Oz
02:10 Škotski tigrovi, dokumentarni film
03:05 Škotska, između tajni i legendi, dokumentarni film
03:57 Dolina sunca, serija
04:42 Kultura s nogu
05:12 Eko zona
05:37 Skica za portret
05:47 Imperij, telenovela

05:15 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Pustolovine Vilka i Tile, crtana serija
10:02 Neustrašiva Freja
10:30 Školski sat: Sigurni na internetu
11:05 Luka i prijatelji
11:34 McLeodove kćeri
12:21 Cesarica - HIT veljače
12:28 Nećemo reći mladenki
13:27 Teški uspon, francuski film
14:58 Cesarica - HIT veljače
15:03 Škotska, između tajni i legendi, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:40 Škotski tigrovi, dokumentarni film
17:32 Cesarica - HIT veljače
17:38 Luda kuća
18:15 Kruške i jabuke
19:00 Cesarica - HIT veljače
19:03 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Obiteljski zločini

21:00 Slutnja, američki film
22:40 Zločinački umovi
23:25 Ekstremne mjere, američki film
01:20 Zakon i red: UK
02:05 Teški uspon, francuski film
03:35 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 14.3.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Vjetar u leđa
11:10 Šaraj lane, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Imperij, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Hrvatska moj izbor: Barbara i Alenka
14:30 Prometej
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:42 Don Matteo
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
18:59 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
19:44 Vrijeme
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Šifra
21:00 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Andeo iz pakla, humoristična serija
23:50 Don Matteo
00:50 Vjetar u leđa
01:35 Dr. Oz

02:20 Proljetne priče, dokumentarni film
03:12 Tahiti, planina u moru, dokumentarni film
04:04 Dolina sunca, serija
04:49 Suvenir koji putuje, emisija pučke i predajne kulture
05:19 Reprizni program
05:44 Imperij, telenovela

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Pustolovine Vilka i Tile, crtana serija
10:02 Neustrašiva Freja, serija
10:30 Školski sat: Kreativna IGRAonica
11:05 Pozitivno
11:35 McLeodove kćeri
12:22 Cesarica - HIT veljače
12:30 Nećemo reći mladenki
13:30 Buket, američki film
14:57 Cesarica - HIT veljače
15:03 Tahiti, planina u moru, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:40 Proljetne priče, dokumentarni film
17:35 Luda kuća
18:15 Kruške i jabuke
19:00 Cesarica - HIT veljače
19:03 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Klub 7
21:00 Armin, hrvatski film
22:30 Zločinački umovi
23:15 Tatin sin, američki film
01:05 Zakon i red: UK
01:50 Buket, američki film
03:15 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik* emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 sati na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* - razgovor na aktualne teme emitira se nedjeljom u 16 sati, a emisija iz kulture *Svjetonik* nedjeljom od 16.30 sati. Polusatne emisije emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati na Trećem programu Radija Novi Sad.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna subotom od 16 do 17 sati na frekvenciji 106,6 Mhz.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice* emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati, na valovima Radio Bačke (99,1 MHz).

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT1 utorkom od 11.17 sati. Radijski program *Glasi Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelome svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 20.15, koju prenosi i Prvi program Hrvatskoga radija.

HRVATSKA PANORAMA NA TV SUBOTICA

Hrvatska panorama u produkciji UN Cro info emitira se na TV Subotica. *Cro info vijesti* mogu se gledati svakim radnim danom, od 15 sati i 30 minuta, 17 sati i 50 minuta, 22 sata i 30 minuta i pola sata nakon ponoći. Emisija *Motrišta* emitira se u premijernom terminu utorkom od 20 sati, te u repriznim terminima srijedom od 10 sati i nedjeljom od 21 sat. Polusatna emisija *Zlatna škatulja* je na programu premijerno petkom od 20 sati, a reprizira se nedjeljom od 17 sati i 30 minuta te utorkom od 13 sati i 30 minuta.

Društvo koje pobjeđuje

Kada bih odlučila da glavni povod odlaska na ovu destinaciju bude i moja glavna tema, trebala bih pisati za sportsku rubriku, a ne volim pisati o sebi u sportskim rubrikama jer to ispadne prilično subjektivno, pogotovo ako ste u tom sportu bili uspješni kao što je nama to pošlo za rukom. O svemu svakako malo kasnije, ali sad prvo malo o Baji.

I Mađarska ima Bačku i u njoj je smještena Baja

Ovog vikenda sam po tko zna koji put posjetila Baju i zaključila da nikada o njoj nisam pisala. Kada ti je neko mjesto toliko dostupno i kada ga obilaziš toliko često i to obično s razlogom nekog šopinga ili poslom, prestaneš ga promatrati kao destinaciju vrijednu istraživanja i počneš ga koristiti isključivo u svrhu navedenih aktivnosti. I zato se sada hoću iskupiti Baji i posvetiti joj koji red, jer zaista ima što ponuditi.

Baja je od Sombora udaljena nešto manje od 60 kilometara. Ona i Sombor su proglašeni bratskim gradovima i ako je meni suditi imaju zajedničkih gena, liče malo. Vjerojatno je to do njihovih građevina i pečata koji je Austro-Ugarska ostavila na njih. Nešto po čemu bih izdvojila Baju je Bajski kanal, koji najviše volim od svih kanala u okolini Sombora, a da unesem malo nelogičnosti, ja u Baji nikada nisam sreća Bajski kanal, nego su me svi putovi kroz nju vodili uz Dunav. Zapravo, Baja je jedna od važnijih luka Dunava u Mađarskoj, a sam grad predstavlja kulturno, povijesno, industrijsko i ekonomsko središte za ovo područje.

Naravno, Baja ima sve što potražimo kad odemo u mađarske gradice a tu prije svega mislim na veće markete u kojima volimo obavljati šopinge, ali ja za ovaj dio posjeta posebno izdvajam »second hand« prodavaonice, kojih ima mnogo, a izbor u njima je fantastičan. No, nisam zbog toga krenula pričati o Baji. Namjera mi je bila podijeliti oduševljenje njenim prostranim glavnim trgom, kaldrmisanim i iz nekog razloga pretvorenim u parking. Zamislite veliku gradsku vijećnicu u Baji, naspram nje velik i prostran trg, a preko puta Dunav i onda na taj trg parkirajte stotinu automobila. Ne uklapa se, zar ne?

Ima u Baji i moderna jezgra grada, ali ju ona ne ruži nego se nekako lijepo sve uklapa, a na putu ka toj jezgri proći ćete uskim uličicama franjevački samostan, pa evangeličku crkvu i još neke građevine. Ima u Baji i dobrih čardi i ukusnih čorbi, ali želim vam ispričati i što je nas odvelo u Baju.

Protivnici u istom čamcu

Proteklog vikenda nas je Baja pozvala u goste kako bismo obranili prošlogodišnje zlato u *dragon boat* natjecanju na bazenu. Od svih natjecanja ovo mi je jedno od interesantnijih i izazovnijih tako da sam znala da ga neću propustiti. Dvanaest članova *Salašara somborskih*, podijeljenih u dvije ekipe odmjerilo je snagu s 12 ekipa, među kojima smo zauzeli drugo i peto mjesto. Drugi put zaredom smo uspjeli pokazati da smo društvo koje pobjeđuje, a da je ova disciplina nadveslavanja suparničke ekipe u istom čamcu nešto što nam odlično ide. A one manje upućene, koji ne prate sportske strane riječ je o natjecanju u kome suparničke ekipe sjednu u isti čamac (*dragon boat*) jedna naspram druge. Iznad bazena se nalazi konop koji na sučev znak mora biti na sredini čamca. Ekipe počinju veslati svaka na svoju stranu, a pobjednik je ekipa koja za manje od minuta vremena izgura drugu ekipu izvan obilježene zone. Ukoliko nadmetanje potraje duže od jedne minute, utrka se ponavlja, što se nama nije dogodilo, na sreću. Jedino što nismo imali sreće jest odmoriti se prije finalne utrke, za razliku od drugih finalista tako da nećemo saznati jesmo li drugi zbog spleta okolnosti ili ove godine nismo dorasli zlatu. Kako bilo, rado ćemo se vraćati u Baju, po medalju, dobru šetnju ili na ukusnu čorbu. Naravno, i po koji šoping.

Gorana Koporan

Veslači uspješni u Baji

Veslači HKUD-a *Vladimir Nazor Salašari somborski* sudjelovali su u Baji (Mađarska) na *dragon boat* natjecanju. U konkurenciji 14 ekipa koje su se natjecale *Nazorova* druga ekipa plasirala se na drugo mjesto, dok je prva ekipa zauzela petu poziciju. Za ovakav plasman izborila se mješovita ekipa koju su činili **Ana i Petar Keresteš, Ivana i Saša Saulić, Nikola Paštrović, Nemanja Delić, Gašpar Matarić, Ivica Pekanović, Antonio Gromilović, Danijel Mandić, Gorana Koporan i Jelena Ademi**. »Ova godina počela je natjecanjima u Mađarskoj, jer su prije Baje naši veslači sudjelovali na *dragon boat* natjecanju u Kecskemétu. Oba puta veslači su sami financirali odlazak na natjecanja. Ako se godina poznaje po njenom početku, onda sam optimist da će 2019. biti godina s brojnim natjecanjima i dobrim rezultatima«, kaže pročelnik sportske sekcije **Pavle Matarić**.

Za nekoliko dana veslači će na vodu izvući i svoju neretvan-sku lađu i lagano početi pripreme za predstojeći *Maraton lađa na Neretvi*.

Z. V.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Uz popust od 20%

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: VBUBRS 22
 VOJVODANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35355000000200292421
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 355-1023208-69

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

POZIVNICA

Čast mi je pozvati Vas na obilježavanje
jednoga od četiriju praznika
hrvatske zajednice u Republici Srbiji
blagdana sv. Josipa,
zaštitnika hrvatskoga naroda,
19. ožujka 2019. godine (utorak).

Sвета misa bit će služena u crkvi sv. Petra i Pavla
u Monoštoru s početkom u 17 sati,
poslije čega će u Domu kulture
biti upriličen domjenak uz prigodni program.

Srdačno Vas očekujemo,

19. ožujka 2019.

17 sati

Monoštor

Jasna Vojnić

predsjednica HNV- a